

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2018

Bc. Ditta Kotoučová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Kauza Olgy Hepnarové v českém filmu: od reality a
novinových zpráv k filmovému zpracování, až po filmové
recenze**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ditta Kotoučová

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: prof. MgA. David Jan Novotný

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 9. května 2018

Bc. Ditta Kotoučová

Bibliografický záznam

KOTOUČOVÁ, Ditta. *Kauza Olgy Hepnarové v českém filmu: od reality a novinových zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze*. Praha, 2018. 117 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce prof. MgA. David Jan Novotný.

Rozsah práce: 211 257 znaků

Anotace

Diplomová práce s názvem „*Kauza Olgy Hepnarové v českém filmu: od reality a novinových zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze*“ pojednává o kriminálním případě Olgy Hepnarové, která v úterý 10. července 1973 úmyslně najela nákladním automobilem do skupinky lidí postávající na stanici tramvaje a osm jich usmrtila. Jejím motivem byla pomsta společnosti za údajná příkoří, kterých se na ní měla dopustit. Olga Hepnarová byla odsouzena k trestu smrti a popravena v březnu 1975 jako poslední žena v Československu. V roce 2016 měl v kinech premiéru celovečerní hraný film *Já, Olga Hepnarová* režisérů Petra Kazdy a Tomáše Weinreba, který byl natočen na motivy této kriminální kauzy. Práce se zaměřuje jak na tento film a jeho adaptaci skutečnosti, tak na recenze, které vyšly ve vybraných denících a odborných filmových magazínech po premiéře snímku. Práce dále představuje dobové zpracování tématu ve vybraných denících v týdnu následující po zločinu, tedy od 10. do 17. července 1973. Cílem práce je komplexně popsat informování o kriminálním příběhu Olgy Hepnarové, který se zapsal do historie Československa.

Annotation

The master thesis called „*Olga Hepnar's Case in Czech Film: From Reality and Newspaper News to Movie and Movie Reviews*“ deals with the case of Olga Hepnar who deliberately drove the truck into a group of people at a tram stop in the Obranců míru street on Tuesday 10th of July and killing eight of them. For her crime, Hepnar was sentenced to death and was executed in March 1975 as the last woman in Czechoslovakia. The movie called *I, Olga Hepnar* by directors Petr Kazda and Tomáš Weinreb is based on these true events. This thesis focuses on this movie and its portrayal of to reality, as well as on the reviews that have been published in selected journals and professional film magazines after the premiere of the film. The thesis also presents the coverage of topics in selected journals in the week following the crime, from July 10 to July 17, 1973. The aim of the thesis is to describe in a comprehensive way the results of the Olga Hepnar crime story, which has entered the history of Czechoslovakia.

Klíčová slova

Olga Hepnarová, kriminální kauza, vražedkyně, poprava, film, recenze, kritika, Petr Kazda, Tomáš Weinreb, adaptace reality, mediální obraz

Keywords

Olga Hepnarova, criminal case, killer, execution, motion picture, movie, review, Petr Kazda, Tomáš Weinreb, adaptation of reality, media portrait

Název práce

Kauza Olgy Hepnarové v českém filmu: od reality a novinových zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze

Title

Olga Hepnar's Case in Czech Film: From Reality and Newspaper News to Movie and Movie Reviews

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce profesoru MgA. Davidu Janu Novotnému, za jeho cenné rady, nehynoucí trpělivost a vlídnost, se kterou mě zpracováním této diplomové práce provedl. Poděkovat chci také svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	- 4 -
1. Kdo byla Olga Hepnarová	- 7 -
1.1 Nenáviděné dětství	- 8 -
1.2 Dětská psychiatrická léčebna v Opařanech	- 10 -
1.3 Vyučení na knihařku	- 12 -
1.4 Za prací, co nejdál od domova	- 14 -
1.5 Útočiště v Olešku	- 15 -
1.6 Poslední zima před nehodou	- 17 -
2. Rozhodnutí o pomstě	- 19 -
2.1 Plán útoku.....	- 19 -
2.2 Dopisy pro redakce Mladého světa a Svobodného slova.....	- 21 -
2.3 Den útoku	- 25 -
2.4 Vyšetřování	- 28 -
2.4.1 Psychiatrická vyšetření	- 28 -
2.5 Soud a rozsudek smrti	- 31 -
3. Znamé kriminální kauzy	- 34 -
3.1 Obdobné kauzy v Československu a České republice	- 34 -
3.2 Filmy podle skutečných událostí.....	- 37 -
3.3 Kriminální kauzy v českém i světovém filmu.....	- 39 -
4. Mediální ohlas činu Olgy Hepnarové	- 44 -
4.1 Teorie mediálních účinků.....	- 45 -
4.2 Metodologie	- 47 -
4.2.1 Výzkumná otázka	- 47 -
4.2.2 Výzkumný vzorek	- 48 -

4.3	Mediální obraz kauzy v tisku	50 -
4.3.1	Československý tisk za normalizace	50 -
4.3.2	Charakteristika vybraných periodik.....	52 -
4.3.3	Svobodné slovo	54 -
4.3.4	Práce	55 -
4.3.5	Rudé právo.....	56 -
4.3.6	Další poznatky a shrnutí	58 -
4.3.7	Televizní dokumenty	60 -
5.	Filmová dramaturgie.....	64 -
5.1	Příběh	64 -
5.2	Jak vzniká příběh.....	65 -
5.3	Základní části příběhu	68 -
5.4	Postup při vzniku scénáře.....	70 -
6.	Kauza Olgy Hepnarové ve filmu	73 -
6.1	Biografie a filmografie režisérů Petra Kazdy a Tomáše Weinreba.....	73 -
6.2	Film Já, Olga Hepnarová.....	75 -
6.2.1	Produkční a distribuční historie filmu	76 -
6.2.2	Žánr.....	78 -
6.2.3	Syžet a fabule filmového příběhu.....	79 -
6.2.4	Výsledky analýzy	85 -
7.	Mediální reflexe filmu Já, Olga Hepnarová.....	88 -
7.1	Ohlas v celostátních denících.....	88 -
7.2	Ohlas ve filmových magazínech	90 -
7.3	Shrnutí	92 -
	Závěr.....	94 -
	Summary.....	98 -

Použitá literatura.....	- 99 -
Teze Diplomové práce.....	- 104 -
Seznam příloh.....	- 107 -
Přílohy	- 108 -

Úvod

Věnovat svou diplomovou práci tématice případu Olgy Hepnarové jsem se rozhodla, protože mě téma zaujalo a chtěla jsem se o něm dozvědět co nejvíc. Olga Hepnarová, dvaadvacetiletá dívka z Prahy, ve středu dne 10. července 1973 úmyslně najela s nákladním automobilem do skupinky lidí postávající na tramvajové zastávce na pražské třídě Obránců mírů (dnes Milady Horákové). Byl to děsivý čin s ještě děsivější bilancí. Následkem nehody postupně zemřelo osm lidí, další z ní vyvázli z těžkými zraněními a doživotními následky. Hepnarová se z místa nehody nepokusila utéct, ale nechala se v naprostém klidu zatknout. „*Na chodník jsem vjela úmyslně a je to má pomsta společnosti za to, jak se ke mně po celý můj život chovala,*“¹ odpověděla, když ji odváděli.

Informace o činu Olgy Hepnarové ke mně během posledních let pronikaly z novinových článků, televizních dokumentů a posléze také z filmu *Já, Olga Hepnarová* a následných kritik a recenzí. Zvědavost mě ale nutila dostat se na samou podstatu tohoto činu (jak událost sama Hepnarová nazývala) a zjistit odpovědi na otázky, ke kterým jsem postupně dospěla. Kdo byla skutečně Olga Hepnarová? Byla opravdu psychicky nemocná, a pokud ano, proč byla nakonec popravena? Z jakého důvodu se o nehodě v následujících dnech téměř neinformovalo a proč byla událost zpočátku označována za pouhou shodu nešťastných náhod? Tyto a další otázky se pokusím ve své diplomové práci zodpovědět.

Po zjištění historických faktů mě dále zajímalo, jak s interpretací těchto reálií nakládaly nejen veřejné sdělovací prostředky v době krátce po činu, která spadá do období vrcholné normalizace, ale jak byl případ Olgy Hepnarové interpretován v dokumentu a filmu, které vznikly v době, kdy již nebylo nutné něco z politických důvodů zatajovat.

Filmů s kriminální tematikou, založených na skutečných událostech, vzniklo v Česku během poslední dekády hned několik. Mezi jinými například film *Kajínek* (2010) od režiséra Petra Jákla, který je inspirovaný příběhem nájemného vraha Jiřího Kajínka², *Příběh kmotra* (2013) od Petra Nikolaeva, pojednávající o životě šedé eminence české

¹ CÍLEK, Roman. *Olga Hepnarová: zabíjela, protože neuměla žít*. V Praze: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-338-6, s. 108.

² Kajínek. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/252426-kajinek/prehled/>

politiky Františku Mrázkovi³ nebo *Gangster Ka* (2015) Jana Pachla, která je natočena na motivy zločinné činnosti Radovana Krejčíře⁴. Dokládá to nejen zájem filmařů o zpracování těchto kauz, ale i touhu poodhalit tajemství, která až do uzavření případu zůstávají vyhrazena jen několika málo lidem. Čeští diváci o tento typ filmů navíc projevují neobvyklý zájem.

Případ Olgy Hepnarové je v mnoha ohledech atypický a můžeme na něj nahlížet různými perspektivami. První je z nich je duševně křehká dívka Olga, která každodenně bojovala nejen se svou rodinou, spolužáky a později kolegy, ale především sama se sebou. Hepnarová byla už od dětského věku v péči psychiatrů, a to kvůli své emoční labilitě a neschopnosti zařadit se do jakéhokoliv kolektivu. Problémy měla také v období dospívání, kdy se k psychickým problémům přidalo zjištění, že má jinou sexuální orientaci. To pro Olgu znamenalo další psychickou zátěž. Možná proto jí připadalo, že se proti ní celý svět spiknul – vymykala se totiž po všech stránkách.

Další perspektivou je čin Olgy Hepnarové jako takový. Chladnokrevně promyšlený akt, o kterém přemýšlela několik let a systematicky se na něj připravovala několik týdnů před nehodou. Právě tady pravděpodobně dochází k největšímu střetu mezi rozhodnutím o vězeňském trestu a popravou. Hepnarová byla na jednu stranu evidentně psychicky nemocná, na stranu druhou byla schopna vytvořit propracovaný plán, který následně uskutečnila, a během kterého si plně uvědomovala co činí, a co tím způsobí.

Třetím pohledem je reakce na nehodu v novinách, které byly při svém informování svázány nařízením z nejvyšších míst. Vedení KSČ tvrdě kontrolovalo všechny informace, které se měly dostat na světlo světa a případ se snažilo ututlat. To se ale nakonec, vzhledem k tomu, že nehodě přihlíželo mnoho svědků a také zasáhla velký počet obětí, zcela nepodařilo. Zpráva o události na Letné se totiž lavinově šířila mezi lidmi po celé Praze nejen ústně ale také prostřednictvím telefonů, a ještě téhož dne a během dnů následujících, byla známá informace o tom, kdo je pachatelem a že nešlo o nehodu, ale úmysl. Součástí tohoto pohledu jsou také dva identické dopisy, které Olga Hepnarová jen tři čtvrtě hodiny před tím, než usedla do nákladního vozu, vhodila do poštovní schránky. Dopisy byly určeny redakcím

³ Příběh kmotra. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/308348-pribeh-kmotra/prehled/>

⁴ Gangster Ka. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/362129-gangster-ka/prehled/>

Svobodného slova a Mladého světa. Vysvětlila v nich, proč se rozhodla vykonat to, nad čím tak dlouho přemýšlela. Také obsah dopisů měl zůstat společnosti ještě dlouho skryt.

Čtvrtou perspektivou náhledu na tuto kriminální kauzu je skrze oko kamery, tedy jakým způsobem autoři dokumentu a filmu věnovaných Olze Hepnarové přenesli její příběh na televizní obrazovku a filmové plátno. Především jakým způsobem jej vyprávěli a budovali a jak byla uchopena realita.

Poslední perspektivou jsou poté ohlasy v podobě filmových kritik a recenzí na film *Já, Olga Hepnarová* od režiséřského dua Petr Kazda a Tomáš Weinreb. Také ty hodnotí vedle filmového umění to, jakým způsobem se autorům podařilo přenést historická fakta do filmového příběhu, tedy nejen co opomněli, ale především co přidali navíc.

Jednotlivé kapitoly mé diplomové práce kopírují výše uvedené perspektivy možnosti náhledu na případ. V teoretické části se zaměřím na život Olgy Hepnarové, popíšu události dne 10. července 1973, věnovat se budu fungování tisku za doby normalizace či filmové dramaturgii. V praktické části se soustředím na to, jakým způsobem o nehodě na třídě Obránců míru informovaly v následujícím týdnu po nehodě tři tištěné deníky *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Práce*, jakým způsobem tvůrci převedli příběh Olgy Hepnarové na filmové plátno a jak na tento film zareagovaly kritiky a recenze.

Základní výzkumné otázky mé práce jsou:

1. Jak o případu Olgy Hepnarové hovoří literatura (jaká byla skutečnost),
2. Jak o případu informovala dobová tištěná média v týdnu od 10. července do 17. července 1973,
3. Jak případ pojali filmový tvůrci snímku *Já, Olga Hepnarová* – především z hlediska adaptace skutečnosti a budování filmového příběhu,
4. Jak vybrané celostátní tištěné deníky a odborné filmové magazíny hodnotily filmové pojetí případu Olgy Hepnarové.

Na tyto výzkumné otázky se pokusím odpovědět pomocí analýzy za využití triangulace výzkumných metod v jednotlivých kapitolách práce. Tato technika využívající většího počtu technik sběru dat je typická pro případovou studii. Tato práce bude mít podobu takzvané deskriptivní případové studie, která se zaměřuje na kompletní popis jevu.

V rozporu se schválenými tezemi této diplomové práce jsem se rozhodla zařadit kapitolu pojednávající o československém tisku za období normalizace. K tomuto kroku jsem se rozhodla z toho důvodu, že při procházení dobových zpráv, vydaných k případu Olgy Hepnarové, jsem se často setkávala s cenzurou, zatajením informací nebo překrucováním faktů. Proto si myslím, že je důležité, vysvětlit jak média, především ta tištěná, v tomto období našich dějin fungovala. Od teze se odchyľují také v rozsahu analyzovaného materiálu, týkajícího se mediálního ohlasu, který jsem zúžila. Vzhledem k tomu, že zpravodajství Československé televize je archivováno až od roku 1980 a ani mezi zachovanými filmovými šoty se žádné na téma případu neobjevily, zaměřím se výhradně na analýzu zpráv dostupných v tisku.

1. Kdo byla Olga Hepnarová

Závěr tohoto životního příběhu už známe. Dvaadvacetiletá Olga Hepnarová v úterý 10. července roku 1973 najela nákladním automobilem do lidí postávajících na zastávce tramvaje, asi v polovině ulice Obránců míru, s jediným úmyslem, zabít jich co nejvíc. Přesně ve tři čtvrtě na dvě odpoledne došla Olga Hepnarová k závěru, že už není cesty zpět, že právě teď nastal čas její odplaty vůči společnosti. Pro svůj čin si vybrala ulici, která vede od vozovny ve Střešovicích, kolem fotbalového stadionu pražské Sparty, z kopce dolů až ke kostelu sv. Antonína. Dnes tuto třídu známe, pod tehdy nemyslitelným názvem, jako ulici Milady Horákové.⁵

Přesnému líčení po sobě jdoucích událostí, které vyvrcholily v tento hrůzný čin, se budu věnovat v následujících kapitolách. V první kapitole bych se chtěla zabývat osobou, která se rozhodla vypořádat se společností jednou pro vždy, osobou Olgy Hepnarové. Kým doopravdy byla a proč se nepomstila těm, kterým přičítala vinu za svoje neštěstí? Čím si Hepnarová prošla předtím, než se rozhodla společnosti přiřknout kolektivní vinu za vlastní nespokojenost? Pochopení toho, kým Olga Hepnarová doopravdy byla a jaký byl její skutečný život, je velmi důležité pro jednu z dalších částí mé diplomové práce, která pojednává o způsobu uchopení filmu *Já, Olga Hepnarová* a jak v něm byla adaptována

⁵ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 10.

skutečnost. V prvních dvou kapitolách čerpám především z knihy Romana Cílka *Olga Hepnarová: Zabíjela, protože neuměla žít*, a to z toho důvodu, že je jediným autorem, který se příběhem Olgy Hepnarové komplexně a dopodrobna zabýval.

1.1 Nenáviděné dětství

Protože z důvodů vyšetřování nemohli tehdy policisté opomenout ani třídní, kádrová a potažmo politická rizika celé události, bylo zapotřebí zjistit z jaké rodiny Olga Hepnarová pochází. Hepnarová se narodila 30. června 1951 v Praze do rodiny bankovního úředníka a zubní lékařky. Její rodiče se nikdy politicky neangažovali a v policejních spisech na ně bylo nahlíženo jako na „*pracující inteligenci*“. Hepnarová měla také starší sestru Evu, která absolvovala humanitně zaměřenou vysokou školu. Právě v politickou angažovanost činu Olgy Hepnarové vyšetřovatelé tenkrát doufali, ale nedočkali se jí. Politika Hepnarovou nezajímala. „*Politicky nejsem naprosto nijak založená(...)můj čin v žádném případě není motivován politicky,*“⁶ odpovídala opakovaně při výsleších.

Nezbývalo tedy než hledat původ její nenávisti vůči společnosti v jejím životě, především v dětství. To Hepnarová vnímala jako velmi traumatizující období. Při popisu Olžina dětství a dospívání jsem čerpala především z přepisů policejních výslechů, ke kterým došlo v následujících dnech po nehodě, a které do své knihy zařadil Roman Cílek. Okamžiky jejího života tak budou často popisovány tak, jak je sama vnímala a jsou tedy velmi autentické. Hepnarová si totiž velmi dobře vzpomínala na období předškolního věku. Pravděpodobně tomu tak bylo z toho důvodu, že ji její otec Antonín Hepnar a také obě její babičky již už od útlého věku velmi krutě fyzicky trestali. Hepnarová svou pozici v rodině podle svých vlastních slov vnímala tak, jako by byla nevlastním adoptovaným dítětem.⁷

Ani s nástupem na pražskou základní školu na Uhelném trhu se Hepnarová necítila lépe, ale právě naopak. Začlenění do nového kolektivu pro ni představovalo enormní psychickou zátěž, kterou velmi těžce nesla. Právě se školou bylo spojené větší fyzické trestání ze strany otce, a Hepnarová jeho chování u výslechu popisovala jako ponižující. Trestání z jakékoliv strany Hepnarová vždy vnímala jako bezdůvodné a svůj špatný školní

⁶ Ibid., s. 19.

⁷ Ibid., s. 21.

prospěch přičítala chování svého okolí. Olga byla již od dětství velmi nespolečenská a uzavřená, což jí způsobovalo problémy v dětském kolektivu, kde se velmi záhy stala terčem posměchu. „*Byla to každodenní hrůza, doslova hrůza. Doma i všude kolem,*“⁸ uvedla Hepnarová při jednom z výslechů.

Nejvíce osobně se Hepnarové dotýkaly přezdívky, které jí ostatní děti přiřkly. Mezi jinými jí nazývaly „*Dračice*“, protože se ostatními dětmi často prala, nebo naopak „*Spící panna*“, kvůli jejímu zvláštnímu nahrbenému stylu chůze. Při své výpovědi uvedla, že její klasický školní den byl plný obav a strachu. Podle svých slov bývala nervózní už od rána, kdy se připravovala na to, co proti ní její spolužáci opět vymyslí. Její obavy se pokaždé vyplnily a ostatní děti se jí společně s učitelkou či učitelem vysmívali. Šikana na základní škole zajisté nebyla a ani v této době bohužel není ničím neobvyklým. Olžina nelibost chodit do školy, by se tedy dala pochopit. Tady ale její nenávist k okolí nekončila. Hepnarová při výslechu opakovaně uváděla, že mnoho nepříjemných lidí potkávala také cestou v tramvaji, na soukromých hodinách němčiny nebo klavíru a posléze byla osočována také doma.⁹

Již z tohoto popisu negativních vzpomínek na školní kolektiv, ale také prakticky na každého, koho kdy potkala, dokazuje, že Olžiny problémy se společností nevyplývaly pouze ze strany ostatních lidí, ale také ze strany jí samotné. Již tehdy viděla za vším snahu o poškození své vlastní osoby. Hepnarová uvedla, že v dětství měla během dne klid pouze ve chvílích, kdy spala, protože tak proti ní nemohl nikdo nic mít. Její neschopnost začlenit se do třídního kolektivu vyústila na konci sedmé třídy v přeřazení do jiné třídy na stejné škole. Ačkoli se strany učitelů a rodičů se jednalo o snahu umožnit Olze další šanci na začlenění, Olga to opět vnímala jako útok.¹⁰

V osmé třídě její neshody se spolužáky, špatný školní prospěch a celková nespokojenost vyústily v to, že Hepnarová začala chodit za školu. To ale rapidně zhoršovalo napětí doma, především pak s jejím otcem. Tehdy, v osmé třídě základní školy, se Olga Hepnarová pokusila o sebevraždu. Když zůstala 15. června 1964 sama doma, spolykala deset tablet meprobramatu a upadla do bezvědomí. Následně ji objevila sestra Eva, která zavolala

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., s. 22.

¹⁰ Ibid.

záchrannou službu a Hepnarová byla převezena do nemocnice Pod Petřínem, kde jí vypumpovali žaludek a zachránili život.¹¹

„Byla jsem sestře i lékařům docela vděčná, tehdy mi ještě na životě trochu záleželo,“¹² uvedla k incidentu Hepnarová. Její vztah k životu a k touze žít se od této chvíle začal čím dál více zmenšovat, až postupně zmizel úplně. Ačkoli lékařům Hepnarová tehdy řekla, že prášky chtěla pouze ochutnat, později tento incident označila za jasnou touhu zemřít. Nejvíce ji mrzelo, že její matka tento pokus o sebevraždu brala na lehkou váhu. „Jednou se mi matka dokonce vysmála do očí a řekla, že na sebevraždu musí mít člověk pevnou vůli, což prý já rozhodně nemám.“¹³ Pravděpodobně se tedy spíše než o touhu zemřít, jednalo o volání o pomoc, o snahu, aby si jí někdo všimnul. Hepnarová byla po svém propuštění předána do ambulantní péče psychologů. Právě tehdy, v jejích třinácti letech, začal její dlouhodobý a komplikovaný vztah s psychologem a psychiatry.

1.2 Dětská psychiatrická léčebna v Opařanech

Po pokusu o sebevraždu se v životě Olgy Hepnarové nic nezměnilo. Její školní problémy stále přetrvávaly a ani změna třídy jejímu začlenění mezi děti nepomohla. Následovalo tedy přemístění do jiných škol. Olga Hepnarová krátce prošla školou v Ostrovní ulici v Praze, následovala škola v Truhlářské ulici a později se jí rodina rozhodla přemístit až do školy v Českých Budějovicích, ale nic nepřinášelo zlepšení. „Všude byla situace stejná a pro mne už to bylo doslova utrpení, brala bych tedy jakékoliv řešení situace,“¹⁴ popsala neustálé přesuny Hepnarová. Vzhledem k tomu, že škola pro ni představovala stále větší psychickou zátěž, začala postupně její navštěvování odmítat. Opět chodila za školu a několikrát také utekla z domova.

¹¹ Ibid., s. 23.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid., s. 24.

Co tedy dělat s Olgou, když před sebou měla ještě rok povinné docházky? Tu samou otázku si kladli také psychiatři z kliniky profesora Vladimíra Vondráčka¹⁵, kam Hepnarová docházela kvůli svému chování a záškoláctví. Právě kvůli výchovným problémům byla Hepnarová na této klinice několikrát vyšetřována a posléze také hospitalizována. Rodiče už si s ní nevěděli rady. A profesor Vondráček v roce 1965 rozhodl, že nejvhodnější bude poslat čtrnáctiletou Olgu do Dětské psychiatrické léčebny v Opařanech. Avšak prozatím ne jako psychopatku, ale na „*zvláštní oddělení pro děti obtížněji vychovatelné*“.¹⁶

Právě umístění do Opařanské léčebny sehraje později důležitou roli ve vyšetřování. Její matka, Anna Hepnarová, sice uvedla, že s umístěním své dcery do léčebny nesouhlasila, pohled Olgy Hepnarové byl ale zcela odlišný. Zatímco později, kdy došlo ke znaleckému zkoumání jejího duševního stavu v souvislosti s nehodou, uváděla, že do Opařan byla odeslána zcela proti své vůli a na příkaz matky, při výsledku 13. července 1973 mluvila jinak. „*Sama jsem je na klinice profesora Vondráčka požádala, aby mne poslali do psychiatrické léčebny, protože jsem už nechtěla být doma,*“¹⁷ uvedla tehdy. Proč bylo právě její umístění do Opařan později natolik důležité? Byl to právě psychický stav Olgy Hepnarové a její dosavadní psychiatrická léčba, co sehrálo hlavní roli v závěrečném rozhodnutí soudu o tom, jestli bude Hepnarová žít nebo zemře na šibenici.

Olga Hepnarová byla v Opařanech hospitalizována hned dvakrát. Poprvé od 23. března 1965 do 27. června 1965 a podruhé od 12. září 1965 do 3. července 1966. Celkem tedy Hepnarová strávila v dětské psychiatrické léčebně téměř čtrnáct měsíců a oslavila tu své patnácté narozeniny. V lékařské zprávě, která byla vytvořena v Opařanech je uvedeno, že v obou případech, kdy došlo k hospitalizaci, byly jejím důvodem „*poruchy neurotického rázu v pubertě u disharmonicky se vyvíjející osobnosti*“¹⁸ s tím, že vnějším podnětem bylo opakované záškoláctví, výchovná nevládnutelnost a nevyhovující parta vrstevníků.

¹⁵ Profesor Vladimír Vondráček byl předním českým psychiatrem. Je považován za zakladatele a spoluzakladatele řady vědeckých oborů na našem území. Mimo jiných například lékařské psychologie, psychofarmakologie, dietetiky a psychiatrické sexuologie. (zdroj: REVILÁKOVÁ, Nad'a. Kalendárium 19. týdne: psychiatr prof. Vladimír Vondráček. *Český Rozhlas* [online]. 6. května 2013 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/kalendarium-19-tydne-psychiatr-prof-vladimir-vondracek--1208860)

¹⁶ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 24-25.

¹⁷ Ibid., s. 25.

¹⁸ Ibid., s. 26.

Opařanská zpráva Olgy Hepnarové, kterou si posléze vyžádali vyšetřovatelé, obsahovala také podrobné posouzení její osobnosti a průběh pobytu v léčebně. Mimo jiné zde lékaři popisovali, že Hepnarová málo spolupracuje, na otázky odpovídá velmi stručně a po dlouhé odmlce a projevuje velmi povrchní kontakt. Dále zpráva uvádí, že Hepnarová se chová odměřeně a povýšeně k sestřám, stejně tak také k ostatním pacientům. Do výčtu jejích psychických problémů lékaři napsali, že Hepnarová má „*neurotické projevy, časté bolesti hlavy, neadekvátní smích, afektované teatrální vystupování a zcela nekritický postoj vůči sobě*“¹⁹. Lékaři neváhali připsat ani to, že Olga je velmi náladová, používá účelové lži a nikdy netrpí pocitem viny. Když vezmeme v úvahu, že tento výčet nepopisuje dospělého člověka, ale čtrnáctiletou dívku, musíme nutně dojít k závěru, že Olga Hepnarová již od dětství trpěla vážnými psychickými problémy.

Tak jako mnohokrát předtím, ani v Opařanech se Hepnarová nesžila s kolektivem. Když se ji později u výsledků ptali, jestli s někým během své hospitalizace navázala bližší přátelský vztah, odpovídala negativně. Stejně tak nevěřila ani lékařům, kromě jednoho, u kterého našla pocit zdánlivého pochopení a později mu napsala dopis. Jejím únikem z reality se stala literatura, o kterou projevovala velký zájem. Hepnarové se v Opařanech podařilo dokončit základní školu a mohla tedy uvažovat nad navazujícím vzděláním. Léčebna pro ni byla zlomová také v dalším aspektu jejího života, protože právě tam, v dívčím kolektivu, si začala uvědomovat, že má odlišnou sexuální orientaci. Byla to také nenaplněná touha po kvalitním lesbickém partnerském vztahu, co Hepnarovou později přesvědčovalo o tom, že společnost se proti ní obrátila zády.²⁰

1.3 Vyučení na knihařku

Při jednom z výsledků Hepnarová uvedla, že po svém návratu z léčebny se rozhodla pro bilanci svého dosavadního života. Myslela si, že úvaha nad tím, co se jí dosud stalo, by mohlo vést k její nápravě. Při pokusech o vybavení si čehokoliv pozitivního, se ale její myšlenky postupně začínaly ubírat jiným směrem, směrem k pomstě. Ačkoli toto uvažování ještě nemůžeme nazvat plánováním jejího pozdějšího hrůzného činu, je zřejmé, že Hepnarová začala o určité formě pomsty vůči společnosti přemýšlet už šest let před jejím

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., s. 28.

provedením. Přesto se znovu, jako ještě několikrát, pokusila zařadit do „normálního“ života a rozhodla se, že se vyučí knihařkou.²¹

Vzhledem k tomu, že v socialistickém Československu bylo vedení záznamů o jakékoliv činnosti běžnou součástí každodenního života a na školách či pracovištích byly psány posudky na všechny žáky a zaměstnance, dochovaly se přesné záznamy o tom, jak se Olga Hepnarová projevovala nejen na základní škole či v dětské psychiatrické léčebně v Opařanech, ale také na svém učilišti a posléze v práci. Od září 1966 do července 1969 navštěvovala tříletý učební obor na knihařku v knihařském a polygrafickém podniku Tomos v Praze. Ačkoli ani tady se podle posudku Olze nepodařilo zapadnout do kolektivu, její pracovní morálka se oproti letům na základní škole zlepšila. Během tří let neměla ani jednu neomluvenou absenci a v teoretickém i praktickém výcviku byla průměrnou žákyní. Posudek uvádí, že byla „*tichá, málomluvná, do sebe uzavřená a více samotářská než kolektivní,*“²² v tom se tedy nic nezměnilo. Posudek neopomenul zmínit ani to, že se Hepnarová nezabývala politikou ani o ni neprojevovala zájem, a to navzdory tomu, že v srpnu 1968 Československo okupovala vojska Varšavské dohody.

V červnu 1967 učinila něco, co bych nyní, se znalostí všech okolností, nazvala jako volání o pomoc a zároveň jako první varovný signál, který naznačil, že Olga Hepnarová plánuje pomstu. Na konci června totiž odeslala velmi niterný dopis jednomu z výše zmíněných pracovníků psychiatrické léčebny v Opařanech. Nebyl to dopis přátelského nebo snad milostného charakteru. Hepnarová se v něm vyzpovídala ze svých pocitů, které cítí ke škole, ke své rodině a k lidem vůbec. „*Já nenávidím lidi, chtěla bych, aby pro mě lidi nebyli, aby mi byla lhostejná jejich slova, jejich úsměvy, jejich pohledy, jejich řeči,*“²³ píše v jedné části. Připomíná také to, že to byli lidé, kdo ji odvrhl a ona se k nim již nikdy nehodlá vracet. Nastiňuje zde také, že je jí smutno. Smutno, že lidi nenávidí, a přitom jim nedokáže ublížit. Prozatím.

Byla to velmi silná a zvláštní slova na dívku, které bylo pouhých šestnáct let. Už tehdy věděla, že takto nedokáže žít dál, že bude muset něco učinit, něco změnit. Udělala si tehdy seznam, kde vypsala tři možnosti, jak ve svém životě dál postupovat. Zaprvé pomsta.

²¹ Ibid., s. 29-30.

²² Ibid., s. 30.

²³ Ibid., s. 31.

Zadruhé jít společnosti z cesty (trvalý pobyt někde na chalupě). Zatřetí sebevražda. Ačkoli to v tu chvíli zajisté netušila, tento scénář se později do písmene odehraje. Dojde k němu ale v jiném pořadí a tím, kdo bude rozhodovat o způsobu smrti Olgy Hepnarové, nebude ona sama.²⁴

1.4 Za prací, co nejdál od domova

Olga Hepnarová velice toužebně očekávala konec svého učebního poměru v Tomosu a také dovršení svých osmnácti let. Oboje jí dávalo možnost konečně odejít z tolik nenáviděného domova. Rozhodla se tedy najít si práci mimo Prahu. První pracovní úvazek se jí podařilo najít v knihařském podniku Veřejné služby města Chebu. Vydržela tam ale pouze měsíc, než dostala výpověď zdůvodněnou špatnou pracovní morálkou. Už za tak krátkou dobu se několikrát dostala do konfliktu s vedoucím knihařské dílny. Ten později u výpovědi uvedl, že Hepnarová byla v práci velice nešikovná, odmlouvala a nekomunikovala. Sama Hepnarová uvedla, že práce a bydlení v Chebu pro ni bylo „*doslova úděsné*“. Tak jako mnohokrát poté vyšetřovatelům vyjmenovala, že se proti ní celý podnik spiknul a situace se pro ni stala neúnosnou.²⁵

Tento model se posléze opakoval ještě několikrát. Po svém propuštění si Hepnarová našla další práci v Chebu, tentokrát v Národním podniku ESKA. Také tady ale vydržela pouze jeden měsíc, tentokrát odcházela na vlastní žádost, protože jí nevyhovovaly pracovní podmínky. Následovalo stěhování a zaměstnání u Opravny zemědělských strojů ve Františkových lázních. Také odsud byla během zkušební doby propuštěna, a to kvůli nedobrému přístupu k práci. „*Byla jsem na konci svých sil, neměla jsem peníze, byla zima, nevládnou a nevěděla jsem, co si počít,*“²⁶ uvedla ke svým pracovním nezdarům při rozhovoru s psychiatrem. Nezbyvalo tedy než se vrátit domů, k nenáviděné rodině. Po návratu se stalo něco, co Hepnarové znovu vrátilo chuť do života a co se zdálo být vysvobozením z jejího pracovního neúspěchu – získala řidičský průkaz.²⁷

²⁴ Ibid., s. 33.

²⁵ Ibid., s. 34-37.

²⁶ Ibid., s. 38.

²⁷ Ibid., s. 37-39.

Získání řidičské licence znamenalo pro Hepnarovou zlom. Řízení ji opravdu bavilo a pomohlo jí otevřít nové dveře k uplatnění v zaměstnání. Ačkoli se Hepnarová už dříve snažila neúspěšně uplatnit jako řidička tramvaje²⁸, nyní se jí povedlo zkoušky složit. Nastoupila tedy v roce 1971 do nového zaměstnání u městského dopravního závodu Spoju v Praze. Navzdory tomu, že jí řízení přinášelo pocit svobody, ve vztahu k práci se nic nezměnilo a ani tady nebyla spokojená. „*Bylo to to nejhorší, co mne mohlo potkat,*“ okomentovala nové pracoviště a pokračovala slovy „*Je možné, že nebyť školy a tohoto odpudivého pracoviště, nikdy bych asi nespáchala žádný větší trestný čin*“²⁹. Hned první den v práci totiž zavinila malou dopravní nehodu a byla přeřazena do skladu pneumatik, což Hepnarová brala velmi osobně. Do kabiny vozu ji opět pustili až po přezkoušení a posléze dostala přiděleno auto k výběru schránek a převozu inkasistek.

Ani tady to ale Olze Hepnarové nevyšlo. Kvůli své problematické povaze a zvláštnímu chování se jí velmi brzy ostatní zaměstnanci začali bát. Strach měly především inkasistky, které Hepnarová převážela. Během svých výpovědí ženy uvedly, že Hepnarová byla při řízení stále duchem nepřítomná, jezdila rychle a během jízdy nepromluvila jediné slovo. Po incidentu v únoru 1972, kdy s automobilem vjela do slepé ulice a rozhodla se zkrátit si cestu přes schody vedoucí do parku, na ni její čtyři kolegyně podaly stížnost. Hepnarová byla tedy opět přemístěna do práce v garážích a po opakovaných absencích a pozdních příchodech byla propuštěna. Poté už Olgu čekalo její poslední zaměstnání.³⁰

1.5 Útočiště v Olešku

Ještě předtím, než Hepnarová odešla ze svého zaměstnání u pražských Spoju rozhodla se, že se opět pokusí zbavit své závislosti na rodičích. Ačkoli měla sama při výpovědích pocit, že se od nich hrdě a odhodlaně odpoutala, nebyla to pravda. Její matka, Anna Hepnarová, svou dceru finančně velmi podporovala. Nejprve ji zaplatila řidičský kurz a posléze Olze koupila také ojetý vůz typu Wartburg 900, aby se mohla zdokonalit v řízení. Olga v tomto voze objížděla místa kolem Prahy a hledala, kde by mohla začít od začátku.

²⁸ Olga Hepnarová se před nástupem do zaměstnání v Chebu chtěla stát řidičkou tramvaje, nicméně se jí nepodařilo složit testy, které nevyplnila v časovém limitu.

²⁹ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 39.

³⁰ Ibid., s. 40-41, 66.

Takové místo objevila v roce 1971 obci Oleško, ležícím na pravém břehu Vltavy nad Davlí. Parcelu pořídila za ušetřené peníze a nechala si na ní postavit malou dřevěnou chatku.³¹

Oleško je v příběhu Hepnarové důležitým bodem a zároveň jejím dalším selháním. Z plně vybaveného měšťanského bytu na Praze 1 se dvacetiletá Hepnarová přestěhovala do chatky o rozměrech třikrát tři metry, vybavené naftovými kamny a nejnutnějším zařízením. Ačkoli si Hepnarová myslela, že se jí možná ve zdejší zahrádkářské kolonii konečně podaří zapadnout do komunity, také tady naháněla sousedům strach. Ti ji později u policejních výslechů popisovali jako bláznivé děvče, které se stranilo svého okolí. Jeden ze svědků, pětadesátiletý František O. popsal, že u Hepnarové zažil mráкотné a šílené stavy, zejména při návštěvách její matky. „*Všechno jako by jí bylo lhostejné. Dokonce i strach,*“³² řekl. Také další obyvatelé Oleška se shodovali na tom, že Hepnarová se nechovala jako ostatní.

Ačkoli Hepnarovou čekal v podobě Oleška další nezdar, domů se už nikdy nevrátila. Zbývaly pouhé dva roky do osudového rozhodnutí, které ji navždy změnilo život. V Olešku zůstala celý další rok poté, co se tam nastěhovala. „*Pocitově mi to prospělo, trochu jsem se uklidnila, ale zase začaly jiné potíže,*“³³ hodnotila Hepnarová život v Olešku. Scénář se tedy opakoval, jako pokaždé předtím. Kvůli špatnému dopravnímu spojení chodila Hepnarová do své tehdejší práce u městského dopravního závodu Spojů opakovaně pozdě, což posléze společně s dalšími pracovními problémy vyústilo v její zmíněné propuštění v červnu 1972. Ihned poté nastoupila na další místo, tentokrát její poslední, u Pražských komunikací.

Z nového zaměstnání měla Olga Hepnarová podle svých slov radost, a to především proto, že na minulém pracovišti „*nepotkala žádné dobré lidi*“. To ale nebyla tak docela pravda, protože ještě u Spojů si našla kamarádku Alžbětu Š. Ta byla sice také lesbické orientace, ale měla dlouhodobý vztah, a tak se mezi nimi jednalo pouze o přátelství. Alžběta Š. později u výslechu naznačila, že Olga Hepnarová toužila po něčem víc, ale její city nebyly opětovány. Olga Hepnarová tak poprvé, ve svých jednadvaceti letech měla někoho, s kým mohla zajít na procházku, na diskotéku, nebo jen tak do kavárny. Alžběta Š. byla také jednou z mála, kdo později u výslechu pronesl o Olze Hepnarové něco pozitivního. „*Podle mne*

³¹ Ibid., s.52.

³² Ibid., s. 55.

³³ Ibid., s. 65-66.

byla chytrá a v jádru...Bože, promiň mi to..., snad i hodná. Až do té hrozná události asi nikdy nikomu neublížila, všechno se to podivně mlelo uvnitř ní,“³⁴ řekla vyšetřovatelům. To, že Olga Hepnarová do té doby nikomu neublížila, ale nebyla pravda. V dětství často bila svou starší sestru Evu a později se prala také ve škole a následně v Opařanské léčebně. K fyzickému násilí tedy při nehodě nepřistoupila poprvé, ačkoli v úplně jiném rozměru.

Byla to právě Alžběta Š., kdo na rozdíl od jiných viděl na Hepnarové i něco hezkého. Možná to bylo kvůli její sexuální orientaci, možná proto, že neznala Olžinu minulost. Alžběta vyšetřovatelům vylíčila, že Hepnarová měla nevšední, tajemné a čisté oči, pěkné dlouhé a lesklé vlasy a když si oblékla džíny, světlé tričko a koženou bundu, tak ji to slušelo. Občas se pokusila šokovat své okolí, například když si na diskotéku pod koženou bundu nic neoblékla a byla pod ní nahá. Tento zdánlivě nedůležitý detail popisují proto, že se tato scéna později objeví právě ve filmu *Já, Olga Hepnarová*. Hepnarová si Alžbětu Š. natolik oblíbila, že ji v létě 1972 pozvala do své chatky v Olešku. Tady došlo k dalším okamžikům, které naznačily, že Olga Hepnarová není psychicky v pořádku a že se později něco stane. K ránu totiž probudila Alžbětu Š. s nožem v ruce a sdělením, že se chce zabít. Alžběta tehdy v domnění, že ji chce Olga ublížit z chatky utekla a tím jejich přátelství navždy skončilo.³⁵

1.6 Poslední zima před nehodou

Hned na podzim téhož roku Olga Hepnarová potkala svého prvního a zároveň posledního partnera Miroslava Davida, který se společně s Alžbětou S. stal posléze jediným, kdo byl schopen na Olgu nahlížet pozitivně a co víc, dokázal ji milovat. Bude to právě Miroslav David, kdo bude Hepnarové psát dopisy do vězení a kdo nad ní nikdy nezlomí hůl. „*Rozbuškou k jejímu činu byla podle mne právě zima 1972-1973, kdy jsem se s ní shodou náhod poznal. Tehdy se podle toho, co mi útržkovitě říkala a jak jsem to i sám z ní cítil, dostala na dno,*“³⁶ řekne později u výslechu. Jakým způsobem se tedy půlrok před nehodou proměnil život Olgy Hepnarové natolik, že se dostala na pomyslné dno?

³⁴ Ibid., s. 69.

³⁵ Ibid., s. 69-74.

³⁶ Ibid., s. 76.

Právě posledního půl roku, než se Olga Hepnarová finálně rozhodla, že svůj čin vykoná, začala nad určitou formou pomsty vůči společnosti reálně uvažovat. „*Každá minuta byla pro mne v tomto čase utrpením. Nechtělo se mi žít,*“³⁷ řekne k tomuto období později psychiatrům. Zima v malé dřevěné chatce v Olešku se začala stávat nesnesitelnou a Hepnarová stále častěji opět přemýšlela nad sebevraždou. Kvůli komplikovanému dojíždění musela zanechat také večerního studia střední školy, které na podzim započala. Později popsala, že nebyla schopna ani vstát z postele, aby někam došla. Můžeme si pouze domýšlet, že Hepnarovou pravděpodobně ze zimy a osamění začaly přepadat deprese. Podle jejích slov ji ale od sebevraždy odradily myšlenky, „*myšlenky na to, že ještě v životě musím něco vykonat*“³⁸. Dnes již víme, že rozhodnutím o záchraně vlastního života v podstatě vynesla rozsudek smrti nad dalšími osmi životy.³⁹

Byla to právě nesnesitelná zima, co Olgu Hepnarovou donutilo změnit své bydliště, tentokrát již naposledy. Její poslední zaměstnavatel, Pražské komunikace, jí podal pomocnou ruku, a to hned dvakrát. Nejprve ji dovolil kvůli dojíždění pozdější nástup do práce, posléze ji zajistil bydlení v podnikové ubytovně v Praze-Malešicích, které se mezi zaměstnanci říkalo Babylon a kam se Hepnarová nastěhovala 11. ledna 1973. Na stejném patře bydlel i její pozdější přítel Miroslav David. Také na ubytovně se opět opakovalo to samé jako kdekoliv předtím. Hepnarová neměla se svými sousedy dobré vztahy a velmi často docházelo k hysterickým scénám nebo potyčkám, především s její spolubydlící Boženou A., které vadilo, že Hepnarová kouří a je nepořádná. Posléze ji byla na pokoj přidělena jiná spolubydlící Pavlína K. Policejní vyšetřovatelé po nehodě mluvili s každým, s kým Hepnarová na ubytovně přišla do styku. Dobře nevycházela v podstatě s nikým, kromě svého přítele Miroslava Davida.⁴⁰

Hepnarová téhož roku prodala svou chatku v Olešku a za získané peníze si pořídila automobil Trabant 601, kterým dojížděla do zaměstnání a který později sehraje svou poněkud výstřední roli v celém příběhu. Jediným člověkem, který se s Hepnarovou na ubytovně bavil, byla známá jejího přítele, Simona S. Ta se později stala jedním z posledních

³⁷ Ibid., s. 77.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., s. 78-79.

lidí, kterého se Olga před nehodou pokusí kontaktovat a u kterého vyhledá pomoc. Simona S. pracovala jako zdravotní sestra na psychiatrii v ulici Ke Karlovu a Hepnarová právě v ní viděla naději na záchranu. Právě přes ní si domluvila vyšetření u sexuologa MUDr. Pavla Zemka, protože ji stále více trápily myšlenky týkající se její lesbické orientace. Vzhledem k tomu, že Olga byla velmi mlčenlivá, lékař neměl podle Simony S. šanci dobrat se žádného lékařského závěru. „*Předepsal ji diazepam ke zklidnění a poslal ji domů. Olga mi pak rozčileně řekla, že recept hned při odchodu z kliniky zahodila do kanálu,*“⁴¹ popsala vyšetření. Podle Miroslava Davida se Hepnarová dostala na dno. A právě tehdy, přesně půl roku před nehodou začala Hepnarová plánovat útok, jak posléze uvedla během výslechů.

2. Rozhodnutí o pomstě

V následující kapitole se budu věnovat tomu, jakým způsobem Olga Hepnarová plánovala a připravovala svůj útok. Důležitou roli v této přípravě sehrály například dopisy odeslané do redakcí Svobodného slova a Mladého světa, stejně jako vypůjčení nákladního automobilu, kterým útok posléze vykonala. Kapitola obsahuje také podrobný popis dne nehody, tedy úterý 10. července 1973.

2.1 Plán útoku

Pomsta nebyla pro Olgu Hepnarovou ničím novým. Jak jsem zmínila výše, pomýšlela na ni již čtyři roky. Nyní se změnilo pouze to, že se tyto plány rozhodla přeměnit ve skutečnost. „*Nejdříve jsem přemýšlela o tom, jak na vhodném místě podkopáním železničních kolejí vykolejit za jízdy přeplněný vlak*“,⁴² uvedla při výslechu. „*Zvažovala jsem plán na uložení třaskaviny do veřejné místnosti s velkým provozem,*“⁴³ pokračovala. „*Zaujala mne i myšlenka, že bych se mohla nějak dostat ke střelné zbraní.*“⁴⁴ Jako první bych zastřelila rodiče a setru, potom bych s tou pistolí způsobila masakr,“ uváděla bez výčitek.

⁴¹ Ibid., s. 88.

⁴² Ibid., s. 91.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

„Řídím nacpaný autobus, směřuji ho k okraji propasti, všichni kolem křičí hrůzou, ale já pevně svírám v rukou volant,“⁴⁵ vyprávěla vyšetřovatelům své představy. Olga Hepnarová na jaře roku 1973 přestala řešit, jestli se takového činu dopustit, ale jakým způsobem ho provést.

Proč právě teď, když se Olze navzdory jejím psychickým potížím začínalo dařit? V práci neměla žádné problémy a mohla sama řídit kropicí vůz, což vždycky chtěla. Po boku měla navzdory své sexuální orientaci oddaného přítele, který jí se vším pomáhal. Měla ubytování i nový automobil. Proč tedy? „Už byla vyčerpána moje míra odolnosti,“⁴⁶ pověděla vyšetřovatelům. Sebevraždu v tu chvíli Hepnarová z možných řešení její situace finálně vyloučila. „Vy lidé, jste mne k tomu, co se stalo, nepřímo donutili vaším jednáním se mnou, nemohli jste si přece myslet, že se jen tak zabiju někde bokem.“⁴⁷ Ve skutečnosti ale stoprocentně přesvědčena být nemohla. V květnu 1973, dva měsíce před nehodou, totiž naposledy vyhledala odbornou psychiatrickou pomoc. Její přítel Miroslav David, který se sám léčil dlouhodobě na psychiatrii Hepnarovou zavedl za svým lékařem Zdeňkem M. „Na můj dotaz, proč přichází, děvče odpovědělo, že chce jít do Bohnic, protože se cítí unavená a chce si odpočinout“⁴⁸. Další moment, kdy se dalo zabránit katastrofě. K tomu ale nedošlo. Lékař Hepnarové na únavu doporučil dovolenou a poslední šance na záchranu osmi nevinných životů byla promarněna.

Hepnarová dala na lékařovu radu a odjela na dovolenou. Do práce se už nikdy nevrátila. Přesně 2. července, kdy ji řádně nahlášená dovolená skončila, se rozhodla, že nyní se jejím zaměstnáním stane příprava útoku. Zbývalo jedenáct dní. Ve čtvrtek 5. července chtěla naposledy zvrátit své rozhodnutí, když se pokusila vyhledat zdravotní sestru na psychiatrii Simonu S. v jejím bytě v Plzni. Marně. V pátek 6. července následovalo poslední setkání s její matkou, poslední na svobodě. Nastal čas přípravy činu. Přípravy tak technicky dokonalé a vymyšlené do posledních detailů, že později sehrála klíčovou roli při rozhodnutí o rozsudku smrti. Olga Hepnarová se rozhodla, že pro svůj čin použije nákladní automobil, a to z důvodů čistě logických. Větším automobilem mohla zabít větší počet lidí. Vzhledem

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid., s. 96.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

k tomu, že nákladní vůz byl těžký, měla hned jasno také v tom, že místo činu musí být umístěno z kopce, aby mohla nabrat potřebnou rychlost. Tak postupně došla ke stanici tramvaje na třídě Obránců míru na Praze 7.⁴⁹

2.2 Dopisy pro redakce Mladého světa a Svobodného slova

*„Mělo by to být místo, kde není tak vysoký obrubník, abych tam mohla dobře najet a také to muselo být místo, kde je živá ulice, a tedy i velký pohyb lidí,“*⁵⁰ uváděla při výslechu Olga Hepnarová další a další kritéria, která vedla k výběru místa činu. Na jeho provedení se připravovala ve svém pokoji na ubytovně v Malešicích. Právě tady sepsala své dopisy, které posléze adresovala redakcím magazínu *Mladý svět* a deníku *Svobodné slovo*. Napsala je, protože se bála, že důvody jejího činu budou později překrouceny a chtěla si být jista tím, že bude vyslyšena. V této podkapitole nastíním jejich obsah a také to, jakou úlohu sehrály ve vyšetřování.

Ačkoli se Hepnarová prostřednictvím dopisů snažila o to, aby byla pochopena, jejich obsahu se dá jen velmi málo porozumět. Už jen fakt, že se Hepnarová chtěla společnosti pomstít a zároveň toužila být tou stejnou společností pochopena a snad i obdivována, je nanejvýš zvláštní. Podle Romana Cílka dopisy jevíly náznaky, že je Hepnarová psala nadvakrát společně s tím, jak se proměňovaly její plány na provedení činu. Nejprve v noci na neděli a podruhé v noci na pondělí, tedy tři dny před jeho uskutečněním. V dopisech se také objevilo něco nového, o co Hepnarová až do této chvíle neprojevila zájem. Náznak politického uvažování a hned v prvním odstavci. Až do pádu komunistického režimu musela být tedy tato krátká pasáž z politických důvodů vynechávána.⁵¹

„Vážení,

prosím, abyste přijali tento list jako dokument. Byl napsán na obranu proti případnému znevážení a zesměšnění mého činu; také jako poukázání na to, že jsem člověk pohybující se dosud v mezích duševní normy (v případě, že bych byla – samozřejmě nedopatřením – odstavena někam, kde se zabývají odstraňováním politických vězňů). Jmenuji se Olga

⁴⁹ Ibid., s.103-104,111.

⁵⁰ Ibid., s.113.

⁵¹ Ibid., s.114.

Hepnarová. Narodila jsem se 30. 6. 1951 v Praze. Pocházím z rodiny pracující inteligence, otec je bankovní úředník a matka zubní lékařka. Mám jednu sestru, Evu, narozenou 1949 v Praze. Vychodila jsem devět tříd ZDŠ, poté jsem se vyučila oboru umělecký knihař. Od roku 1970 pracuji jako řidič z povolání. Mám kvalifikaci řidiče III. Třídy, dva a půl roku praxe – z toho na NA52 deset měsíců. Jsem zaměstnána v podniku Pražské komunikace, Praha 7, Bubenská 8, závod 02. Jezdím zde bez nehody. Ještě má adresa: Praha 10, Plaňanská 524, penzion OPBH, pokoj číslo 502/II.

Po tomto nutném představení přecházím k věci.

Dnes, dne 8. 7., ukradnu autobus a plnou rychlostí vjedu do davu lidí. Stane se to pravděpodobně v Praze 7 u PKOJF53.

Oprava: vůz bude služební 706 R cisterna, místo libovolné a datum též.

Zaviním smrt x lidí. Budu souzena a potrestána.

A toto je má zpověď (nevěřím-li v kněze ani v lékaře, stále ještě věřím, že se najde alespoň jeden poctivý novinář).

Po 13 let vyrůstám v pařátech tzv. dobré rodiny. Jsem bita a týrána – hračka dospělých a oběť školních dětí (a navždy už outsider mezi vrstevníky). Mám přezdívky: DRAČICE, MUMIE, TARZAN, NALOMENÝ ANDĚL, KAMENNÝ KVÍTEK, SPÍCÍ PANNA a podobně. Moji trapiči jsou nemilosrdní. Jsem zrůdný člen stáda a černá ovce rodiny. Pokud má paměť sahá, jsem osamělá. Nemám přátele a nikdy mít nebudu. Upadám v zoufalství – a výsledek: útky. Útky ze školy, z domova, ze života. Potom opět zařazena (13 let) do nesnesitelného života plného ponižování, výsměchů a křivd. V dětské léčebně v Opařanech poznávám nevědomost a zbytečnost (pro mne) psychiatrické vědy. Končím školní docházku. V učení rasismus polevuje, jako řidička z povolání opět bojuji (předsudky atd.). Na podzim roku 1971 odcházím bydlet do chaty, kterou jsem si postavila za své peníze. Je to symbol mé osamělosti. Za rok a půl, na pokraji svých sil, odcházím bydlet do podnikové ubytovny, penzionu, který se ukáže být nestvůrným Babylonem, kde lze přežívat jen silou vůle.

A toto jsou náhodné poznámky z různých let.

⁵² Pravděpodobně nákladních automobilech

⁵³ Parku kultury a oddechu Julia Fučíka

Jsem zubožená jako poslední narkoman. Ano. Ale kde jsou mé drogy? Kde? Kde je to, co mě drží nad vodou (dnešní čin)?

Veškeré city na pokraji vyčerpání i naděje už na dně. A nalomený anděl nezlomen. Proč to dělám? Aby si uvědomili, kde končí bezmocnost jedince. Jsem v horším postavení než americký černoš. Proč? Protože jsem sama.

Tisíckrát jsem byla lynčována.

Uvedu příklady:

- otcem Antonínem Hejnarem,*
- vylákána do sprch a tam do krve zbita (Opařany 1965),*
- skupinou známých i neznámých chlapců urážena a zkopána mezi nohy (11 let, na chodbě domu),*
- na veřejné ulici zbita stejně starou dívkou (10–11 let, na Betlémském náměstí),*
- v knihařské dílně tělesně napadena vedoucím s. Ch. (Cheb, 1969),*
- xkrát verbálně nevybíravými slovy je mi dáváno na vědomí, že jsem ubožák, který nemá ve společnosti slušných lidí co dělat (podotýkám, že jsem byla vždycky zdravá, duševně i tělesně!!),*
- xkrát mě kolemjdoucí míjejí a plivají, někteří na zem, někteří po mně (na veřejné ulici, ČSSR),*
- ve všech zaměstnáních jsem veřejně špiněna a pomlouvána, vysmívána, ponižována, snad kromě Pražských komunikací, kde se mnou jednají slušně – oficiálně.*

Bilance osobní: Jsem sexuální mrzák. Neschopná navázat a vytvořit kloudný lidský vztah. Jsem zničený člověk. Člověk zničený lidmi. Mám tedy na vybranou: zabít sebe, nebo zabít druhé. A rozhoduji se takto: OPLATÍM SVÝM NENÁVISTNÍKŮM. Kdybych odešla jako neznámý sebevrah, bylo by to pro vás příliš laciné.

A protože společnost je tak velký suverén, že není schopna sama sebe odsoudit, bývá souzena soukromě, někdy je potrestána, někdy jen šokována.

Toto je můj rozsudek:

Já, Olga Hepnarová, oběť vaší bestiality, odsuzuji vás k trestu smrti přejetím a prohlašuji, že za můj život je x lidí málo.

Acta non verba.

A nakonec mám jedno směšné přání. Páni novináři, prosím, oznamte to veřejnosti, nebo alespoň spisovateli Branaldovi³, až bude psát příští knihu o dnešních zločincích.

Děkuji.

V Praze 7. 1973 Olga Hepnarová⁵⁴

Acta non verba. Činy nikoliv, slova. To, že Olga Hepnarová svá slova myslí skutečně vážně, společnosti dokáže už za pár dní. Z dopisu je vidět, že ani před provedením útoku nedošlo v jejím uvažování k zásadním změnám. Podle Hepnarové se proti ní postavil každý, koho kdy poznala. Některá vepsaná rozhodnutí později změnila a několik vyjádření v dopisu není pravdivých.

Co se týče změn, ačkoli plánovala ke svému útoku využít služební cisternu, posléze ji nahradila vypůjčeným nákladním automobilem. Také místo bylo pozměněno. Zajímavé je, že i když se sama Hepnarová považovala za oběť společnosti, v dopise napsala, že je „zrůdný člen stáda“. Z toho podle mého názoru vyplývá, že si dobře uvědomovala, že její čin odporuje morálním zásadám společnosti, ve které žije. Také prohlášení, že nemá přátele nebylo zcela pravdivé. Mnoho lidí, které jsem výše jmenovala, se jí během života pokoušelo pomoci, ať už to byla její matka nebo spolubydlící z bytovny. Také její přítel Miroslav David až do její smrti zůstal jejím blízkým přítelem.

Olga Hepnarová se v tomto dopise poprvé nazvala obětí rasismu. Později vyjádření o tom, že má stejné postavení jako americký černoch několikrát opakovala během výslechů i při soudním líčení. Co se týče jejího zmíněného napadení ze strany vedoucího v knihařské dílně v Chebu, ani to nebyla pravda. Také tvrzení o tom, že na ní kolemjdoucí na ulici plivali, bylo pravděpodobně smyšlené a přehnané, stejně jako prohlášení, že byla ve všech zaměstnáních špiněna a pomlouvána. Pravda byla taková, že Olga Hepnarová při

⁵⁴ Ibid., s.115-118.

vykonávání většiny svých zaměstnání chodila do práce pozdě, byla drzá na své nadřízené, nedodržovala pracovní předpisy a ke svým kolegům se chovala nevybíravým způsobem.⁵⁵

Dva identické dopisy vhodila Hepnarová do poštovní schránky na Bílé Hoře či Břevnově asi tři čtvrtě hodiny před provedením činu. Právě dopisy byly posláze pro vyšetřovatele velmi důležité, ať už z důvodů vyšetřování nebo z ideologických důvodů. Policie si potřebovala být naprosto jistá, že dopisy psala Hepnarová sama a nikdo ji k jejich sepsání nenechal. Ještě důležitější ale bylo, jestli dopisů nemohlo být víc. Vedení KSČ se velmi obávalo, aby se na veřejnost nedostaly další kopie dopisů. Pracovníci odboru obecné kriminality MS VB tedy obešli všechny důležité redakce, aby zjistili, zdali také sem nepřišly dopisy od Olgy Hepnarové. „Navštíveny redakce *Mladý svět*, *Svobodné slovo*, *Rudé právo*, *Zemědělské noviny*, *Večerní Praha*, *Práce*, *Mladá fronta*, *Lidová demokracie*... Šéfredaktoři nebo jejich zástupci byli upozorněni, aby v případě, že obdrželi nějaké dopisy k nehodě na Letné, nic nezveřejňovali a vyzooměli pracovníky MS VB,“⁵⁶ uvádí jeden ze spisů.

Nic nezveřejňovat, tak zněl jasný rozkaz. O něco později se dopisy zabýval také Kriminalistický ústav, který vyhotovil znalecký posudek ručního písma. Ten jednoznačně prokázal, že dopisy napsala jedna a tatáž osoba, Olga Hepnarová.⁵⁷

2.3 Den útoku

Proč Olga Hepnarová zvolila právě datum 10. července 1973 nevíme. Podle Romana Cílka to byl den před Olžiným svátkem a také dva dny před čtyřiatřicátými narozeninami její sestry Evy. Pravděpodobně šlo ale o pouhou shodu okolností. Hepnarová chtěla svůj čin provést už o den dřív, ale v hostivařské půjčovně nákladních automobilů, kde si Hepnarová chtěla nákladňák vypůjčit, neměli ten den k dispozici ani jeden. Svůj plán tedy odložila na následující den. Jak tedy Hepnarová strávila poslední den a noc před nehodou? Velmi podivně, dalo by se říct. Spát nestihla téměř vůbec.⁵⁸

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid., s.173.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid., s.130.

Olga využila svůj poslední den na svobodě k tomu, aby se rozloučila s tím, co měla v životě ráda. Večer před nehodou navštívila chatu v Olešku, kterou ve svém dopise redakcím nazvala „*symbolem své osamělosti*“. Ten samý večer se rozhodla zničit také svůj automobil. „*Musela jsem zničit trabanta, aby nepřišel do rukou nikomu jinému nebo to s ním bůhvíjak nedopadlo,*“⁵⁹ řekne později u výslechu. Ke svému automobilu měla tedy zjevně silný vztah. Rozhodně silnější než k lidem. Auto se rozhodla v půl jedné v noci shodit z útesu nad Slapskou vodní nádraží, kousek od hotelu Nová Rabyně. Protože se Hepnarová potřebovala včas dostat do Prahy, aby si vypůjčila nákladní automobil, stopla si první auto, které kolem ní projíždělo. Shodou náhod se jednalo o vůz Veřejné bezpečnosti. Ten ji vysadil na hrázi přehrady, odkud došla do Slap a nasedla na první ranní autobus mířící do Prahy. Ten ji dopravil na Smíchov, odkud dojela na ubytovnu v Malešicích.

Na pokoji ji čekala asi hodina spánku, protože byla podle svých slov unavená. Ráno si dala svou poslední snídani na svobodě, chleba s máslem a kakao. Zbývalo jen vyzvednout nákladňák. Pro ten se vypravila do zmíněné hostivařské půjčovny. Jako řidička z povolání, která byla zvyklá na řízení velkých vozů neměla s vypůjčením problém. Za nákladní automobil Praga RN SPZ AD-19-95 zaplatila zálohu 260 korun a po desáté hodině dopoledne odjela pryč. Do nehody zbývaly necelé čtyři hodiny. Během nich se Hepnarová naposledy mohla rozhodnout od plánu ustoupit. Jediné, o čem ale přemýšlela bylo místo, kde svůj čin provede. Ve hře byla tři místa: ulice nad Strossmayerovým náměstím, okolí Parku Julia Fučíka a Koněvova třída na Žižkově. Zvažovala také Václavské náměstí, které ale vyloučila, protože by tam byl nákladňák příliš nápadný.⁶⁰

Proč si tedy nakonec vybrala ulici Obránců míru? „*Je tam hustý provoz lidí a ulice se natolik zvažuje, aby vypůjčený nákladní automobil mohl nabrat potřebnou rychlost, což by se na rovině nemohlo podařit. Uvažte, že to byl přece jen straší vůz. A také se poblíž nachází úřadovna Veřejné bezpečnosti a lékařská záchranná služba,*“⁶¹ zdůvodnila svůj výběr. Právě tato skutečnost, tedy to, že navzdory svému očividnému psychickému onemocnění mohla svůj čin podrobně dopředu připravit, pravděpodobně přesvědčila porotu, že si Hepnarová zaslouží nejvyšší trest. Proč Hepnarová u výpovědi zmínila blízkost lékařů

⁵⁹ Ibid., s.130.

⁶⁰ Ibid., s.132-133, 139.

⁶¹ Ibid., s. 139.

není jasné, sama vyšetřovatelům odpověděla, že jako řidička z povolání prostě o umístění pohotovosti věděla. Blízkost Veřejné bezpečnosti ale vybrala záměrně. „*Chtěla jsem to mít rychle za sebou. Zatčení, přiznání, a všechno kolem,*“⁶² vysvětlila.

Měla plán, měla nástroj, jak jej uskutečnit, zbývalo tedy jediné, vykonat svůj čin. Kolem 13. hodiny vyjela od Hostivic, kam si zajela odpočinout, cestou vhodila do poštovní schránky dva zmíněné dopisy pro redakce *Svobodného slova* a *Mladého světa*. Jak sama řekla, teď už nebylo cesty zpátky, protože kvůli odeslaným dopisům by stejně měla nepříjemnosti. Přes Bílou horu a Břevnov dojela na Letnou a pokračovala dál dolů směrem na Strossmayerovo náměstí. Nikdo z lidí stojících na stanici tramvaje Kamenická v tu chvíli nevěděl, jaké má štěstí. Proč? Ve stanici zrovna stála tramvaj a Hepnarová se rozhodla, že úspěch by tak nemusel být zaručen. Udělala tedy ještě jedno kolečko. Napodruhé už její plán nic nenarušilo. Situace byla podle Olgy Hepnarové zcela ideální. „*Při přiblížení k vybranému místu jsem viděla, že mi tu vše vyhovuje, protože lidé byli u stanice soustředěni na jednom místě. Stočila jsem řízení na chodník, kde jsem řízení vyrovnala, jela jsem po chodníku a přejížděla lidi,*“⁶³ řekla k provedení činu Hepnarová.

Podle jednoho ze zasahujících lékařů MUDr. Zdenka S., toho dne na místě nehody ošetřili celkem dvacet lidí, z nichž osmnáct muselo být převezeno do nemocnic. Tři lidé zemřeli ihned na místě, byla to Františka H. narozena 16. září 1894, Vincenc S. narozen 5. dubna 1907 a František J. narozen 1. července 1902, všichni tři důchodového věku. Na následky poranění postupně zemřelo dalších pět lidí. Někteří, jako sedmašedesátiletá Emilie Š., devětasedmdesátiletá Božena Č. a šedesátiletý Eduard D. ještě téhož dne v nemocnici, zbývající dva lidé zemřeli později. Pocity všech svědků se shodovaly. Hrůzostrašný zážitek, který připomínal válečnou vřavu. Zmatek, chaos, křik a pláč. Jak ale vnímala celou událost Olga Hepnarová, která po nehodě zůstala nehybně sedět v autě a počkala až ji odvedou policisté?⁶⁴

Připravovala jste se? Co bylo vaším konkrétním úmyslem? Proč jste to chtěla? Těmito otázkami vyšetřovatelé začínali první výslechy s Olgou Hepnarovou ihned po nehodě. Na stejné otázky se ptali pořád dokola, jako by nechtěli uvěřit odpovědím. Olga

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid., 141.

⁶⁴ Ibid., s.155-157, 163.

Hepnarová byla se svým činem spokojena, ačkoli později připustila, že si přála, aby mrtvých bylo víc. Závažnost svého činu si plně uvědomovala. „*Jsem si vědoma. Byla bych ochotna přijmout i trest smrti, protože také o sebevraždě jsem přemýšlela, jako každý druhý přemýšlí. Ale vzdala jsem se té myšlenky, protože mi připadá příliš laciná,*“ řekla ještě téhož dne vyšetřovatelům,⁶⁵ v tu chvíli ještě netušila, že trest smrti opravdu dostane, a že jej rozhodně nebude chtít přijmout.

2.4 Vyšetřování

Ještě téhož dne, ve tři čtvrtě na šest hodin večer, bylo proti Olze Hepnarové vzneseno obvinění z trestného činu veřejného ohrožení, a to náměstkem obvodního prokurátora dopravní prokuratury pro území Prahy JUDr. Janem Dykem. O jejím vzetí do vazby měl být na její žádost informován pouze její přítel Miroslav David, informování rodiny si Hepnarová striktně nepřála. Vzhledem k tomu, že si nechtěla vybrat obhájce z telefonního seznamu, spokojila se s tím, že jí bude přidělen. Toho dne podstoupila výslech, který trval od odpoledne až do noci, souhlasila také s nahráváním na magnetofonový pásek. Před sebou ale měla téměř další dva roky výslechů.

2.4.1 Psychiatrická vyšetření

První psychiatrické vyšetření čekalo Hepnarovou hned v den nehody a trvalo přesně dvacet minut. Právě toto vyšetření, probíhající od 18:15 do 18:35 se stalo základním kamenem pro diagnostiku jejího psychického stavu. Hepnarovou vyšetřoval MUDr. Miroslav Plzák. Do své zprávy uvedl, že Hepnarová „*odpovídala přiléhavě a chovala se společensky přiměřeně, což z psychiatrického hlediska znamená, že přemýšlela uváženě a cílevědomě. Uvedených dvacet minut stačilo k tomu, abych mohl vyloučit jakékoliv akutní psychotické onemocnění. Událost se jí emočně zřetelně nedotkla. Odhadl jsem, že jde toliko*

⁶⁵ Ibid., s. 158.

*o osobnost psychopatickou*⁶⁶, ⁶⁷ tak málo stačilo k tomu, aby každý další psychiatr k Olze Hepnarové přistupoval jako k ne příliš vážně psychicky nemocnému člověku. Skutečnost přitom mohla být docela jiná. Pár měsíců před svou popravou totiž Hepnarová začala projevovat znaky schizofrenie.

Právě o tomto psychiatrickém vyšetření později vznesl pochyby nejen advokát Olgy Hepnarové, ale také kapitán Miroslav K. pracující na pátracím oddělení v odboru boje proti kriminální trestné činnosti. „*Zůstal ve mně pocit, že Hepnarová nemohla být normální, i když populární psychiatr MUDr. Miroslav Plzák, vynesl hned po činu a po pár minutovém pozorování pachatelky zcela jiné a podle mého názoru značně uspěchané zhodnocení*“.⁶⁸

Olgu Hepnarovou čekala v následujících měsících ještě další lékařská a psychiatrická vyšetření. Vyšetřovatelé velmi rychle vyloučili možnou intoxikaci. Chemicko – toxikologické vyšetření vzorků krve a moči provedl ihned po nehodě Dr. Jiří Erben, který vyloučil přítomnost drog, alkoholu nebo léků. Byl to tedy pouze psychický stav, co vyšetřovatele zajímalo. Jedině ten totiž tvořil tenkou hranici mezi psychiatrickou léčebnou, vězením a trestem smrti.⁶⁹

Její duševní stav byl zkoumán opakovaně, nejvíce v průběhu srpna, září a října 1973. Dohromady devětkrát ji vyšetřovali určení odborní znalci PhDr. Františka Martonová, MUDr. Stanislav Drvota, CSc. a MUDr. Vladimír Študent, CSc., všichni působící na psychiatrické klinice v ulici Ke Karlovu na Praze 2. Z toho jednou také za účasti kolektivu lékařů a psychologů z téže kliniky. Jejich psychologický a psychiatrický odborný posudek byl uzavřen a podepsán 25. října 1973. Olga Hepnarová s psychiatry ochotně spolupracovala. Vlídňe vedené rozhovory na ni působily daleko lépe než policejní výslechy.

⁶⁶ „Psychopatie je porucha osobnosti, pro kterou je charakteristická absence empatie, povrchní šarm, manipulativní tendence, narušená stresová tolerance, snížený práh strachu, egocentrismus, chybějící pocit viny a svědomí, odchylky interpersonálních vztahů, impulzivita a antisociální chování.“ (In: DRBOHLAV, Andrej. Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-714, str. 99)

⁶⁷ Ibid., s. 163.

⁶⁸ Ibid., s.183.

⁶⁹ Ibid., s.172.

Možná záměrně a možná nevědomky Olga při těchto rozhovorech ale přilévala olej do ohně.⁷⁰

„*Jaký byl váš pocit bezprostředně po činu?*“ „*Úleva z toho, že jsem to dokázala. Ta ostatně trvá dodnes...Stálo to prostě za to.*“⁷¹ Žádná snaha o zlehčení svých činů, žádný pocit viny nebo lítosti. Olga Hepnarová se ke svému činu hlásila a co víc, byla na něj hrdá. Nadále trvala na tom, že je ochotna přijmout trest smrti. Z lékařských rozhovorů jednoznačně vyplývá, že Olga Hepnarová si přála rozsudek smrti z jediného důvodu. Dokázalo by to, že není blázen, že není psychicky nemocná, ale „normální“. Právě po tom, být považována společností za normální, velmi toužila. „*Bylo by tím dáno najevo, že skutek spáchal v zásadě normální člověk. Nechtěla bych dostat ochranné léčení, léčba u mne neměla nejmenší smysl a vše by se dostalo na jinou rovinu.*“⁷² Olga Hepnarová si tak moc nepřála být považována za blázna až byla ochotná zemřít. Nebylo právě to dostatečným důkazem, že je vážně psychicky nemocná?

Psychiatrii postupovali při rozhovorech stejně jako vyšetřovatelé. Zajímalo je Olžino dětství, její dospívání, zážitky z Opařanské psychiatrické léčebny, její vztah k rodině, k práci a k lidem obecně. Vypyтали se jí na sexuální orientaci a vztahy k mužům i ženám. Nic nového se ale nedozvěděli. „*Měla jste někdy v životě někoho ráda?*“ „*Asi ne, neměla.*“ „*Chtěla jste někdy zabít své rodiče?*“ „*Ano, mockrát jsem o tom uvažovala. Ale nezabila jsem je proto, že bych pak nestačila zabít také jiné lidi, nepostihla bych všechny – bylo by to tedy nespravedlivé.*“⁷³ Olga Hepnarová si kopala pomyslný hrob. Žádné emoce, kromě nenávisti. Jediné, co ji mrzelo bylo, že zabitých nebylo víc.

Olga Hepnarová podstoupila vedle psychiatrických rozhovorů také další vyšetření. Mezi jinými somatické vyšetření, psychologické vyšetření, testy inteligence nebo osobnostní zkoumání. „*Rorschachův test*⁷⁴ – *zřetelné známky agresivity (krev), velmi výrazný sklon*

⁷⁰ Ibid., s. 207-208.

⁷¹ Ibid., s. 208.

⁷² Ibid., s. 209

⁷³ Ibid., str.220.

⁷⁴ „Rorschachův test inkoustových skvrn je jedna z *psychologických* metod užívaných k rozboru osobnosti. Jedná se o projektivní test, využívající projekci myšlenkových pochodů a osobnostních rysů na neurčité objekty.“ (Zdroj: Rorschachův test. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rorschachův_test)

*k opozici. Celý protokol je abnormní, svědčí pro těžkou psychopatii schizoidní a je hraniční, pokud jde o eventuelní psychózu.*⁷⁵ Výsledky dalšího testu ukázaly zvýšenou možnost schizofrenie a psychopatie. Slovní posudky zmiňovaly, že Hepnarová má maskulinní rysy, špatně rozpoznává pohlaví osob zobrazených na obrázcích, má zájem o sebevražedné sklony a očekává agresi proti své osobě. Podle psychiatrů měla zvýšené sebevědomí hraničící s megalomanií, projevovala silnou potřebu uplatnění a považovala se za velmi odvážnou.

Olga Hepnarová byla kvůli pozorování hospitalizována v uzavřeném pavilonu č. 19. psychiatrické kliniky v Praze-Bohnicích, které bylo známé pod názvem pozorovací soudní oddělení. Samostatnou částí závěrečného psychiatrického posudku se stal seminář na psychiatrické klinice, kde se za Olžiny nedobrovolné přítomnosti shromáždily tři desítky odborníků za řad psychologů a psychiatrů. Navzdory tomu, že Hepnarová toho dne téměř vůbec neodpovídala a chovala se velmi zaraženě a tiše, odbornou diskusi to nezastavilo. Mimo jiných zde vystoupil také profesor Vondráček, který ji léčil již v dětském věku. „*Je to zcela výjimečný případ, nejzvláštnější, jaký jsem kdy viděl. Čin pečlivě připravený, do poslední chvíle věděla, co dělá,*“⁷⁶ pronesl. Na semináři vystoupili také další lékaři, například profesor Dobiáš, který Hepnarovou sice prohlásil za psychopatku, ale přičetnou, dále MUDr. Benešová, která ji léčila v Opařanech, doc. Dobrý, doc. Mečíř, který uvedl, že u Hepnarové nedošlo k žádnému pozitivnímu vývoji a PhDr. Martonová dodala, že Hepnarová se bude i nadále chovat agresivně.

Závěr tohoto shromáždění zněl takto: „*Z přítomných asi třiceti lékařů a psychologů nikdo nevyslovuje názor, že by u obviněné šlo o závažnou duševní poruchu, která by podmiňovala ztrátu nebo snížení ovládacích a rozpoznávacích schopností,*“⁷⁷ z toho jasně vyplývalo, že Hepnarová je za své jednání zodpovědná a může být podle toho souzena.

2.5 Soud a rozsudek smrti

Společně s koncem zkoumání duševního stavu, se Olga Hepnarová vrátila z Bohnické psychiatrické kliniky zpátky do ruzyňské vazební věznice. Obviněné byl

⁷⁵ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 224.

⁷⁶ Ibid., s. 225.

⁷⁷ Ibid., s. 227.

přidělen obhájce JUDr. Otakar Topič z advokátní poradny číslo 9 se sídlem v Bolzanově ulici. Zajímavostí je, že doktor Topič nebyl pouze právník, ale také promováný psycholog. Následoval další nespočet výslechů. Vzhledem k tomu, že jejich obsah je víceméně totožný s těmi, kterým jsem se věnovala na předchozích stránkách, nebudu je tady více rozvádět. Olga Hepnarová se stále nehodlala vzdát svého zatvrzelého postoje, ani kvůli naději na záchranu svého života. Dne 6. listopadu 1973 prodloužil generální prokurátor ČSR Olžinu vazební lhůtu do 10. ledna 1974. Důvodem bylo, že vyšetřování nebylo dokončeno, z důvodu nedokončeného posudku z oboru sexuologie.⁷⁸

K případu byl vyhotoven také doplňkový posudek, který měl jasně určit, zdali je Olga Hepnarová schopna resocializace a oproštění se od svých agresivních, schizoidních a hysterických rysů. Vypracování posudku se ujal výše jmenovaný doc. MUDr. Vladimír Študent, který došel k jednoznačnému závěru. „*Nelze očekávat, že by se obviněná Hepnarová v budoucnu podstatněji změnila,*“⁷⁹ uváděl v posudku. Jinými slovy, Olga Hepnarová nebyla podle lékařů schopna opětovného zařazení do společnosti. To znamenalo jediné. Při vyloučení duševní nemoci, pro kterou by ji umístili do psychiatrické léčebny, a při nemožnosti resocializace, zbýval jediný trest. Ten nejvyšší. Československý zákon stanovoval v sedmdesátých letech nejdelší možnou dobu odnětí svobody na patnáct let, doživotní trest neexistoval. Bylo to tedy patnáct let nebo smrt.

Ačkoli se obhájce obviněné JUDr. Topič pokoušel před zahájením soudu několikrát upozornit na neúplnost znaleckého posudku, kde nesouhlasil především s diagnostickými závěry znalců, které podle něj odporovaly diagnostickým testům ukazujícím na schizofrenii, jeho námitky nebyly vyslyšeny. Dne 6. března 1974 byl podepsán šestnáctistránkový text obžaloby. Hlavní líčení započalo měsíc na to, v úterý 2. dubna 1974 u Městského soudu v Praze. Předsedou senátu byl JUDr. Jan Rojt, soudci Aloisie Faktorová, Božena Stříbrská, JUDr. Zdeněk Bureš a Ing. Antonín Dragoun. Prokuratura byla zastoupena JUDr. Milanem Masaříkem a JUDr. Miloslavem Hubáčkem. Přítomni byli také odborní znalci z oborů psychologie a psychiatrie, protože hned první den mělo dojít k výslechu Olgy Hepnarové.⁸⁰

⁷⁸ Ibid., s. 229–232.

⁷⁹ Ibid., s. 232.

⁸⁰ Ibid., s. 240–243.

U soudu byly pokládány opět ty samé otázky a přicházely stejné odpovědi, kromě jedné malé změny. Olga Hepnarová u soudu mnohokrát použila slovo „*prügelknabe*“, v přeneseném významu obětní beránek, přesně řečeno otloukánek. S tímto pojmenováním se Hepnarová evidentně ztotožnila. V průběhu druhého dne hlavního líčení, tedy 3. dubna 1974, proběhl největší spor u soudu. Jak již bylo naznačeno výše, týkal se psychiatrické diagnostiky, kterou vystudovaný psycholog i právník v jednom, JUDr. Topič, pokládal za špatnou. Právě to, jestli je Hepnarová „pouhý“ psychopat nebo schizofrenik hrálo o její život. Lékaři ale možné pochybení v diagnostice odmítli. Předposlední den procesu, ve čtvrtek 4. dubna 1974 se procházel dosavadní průběh líčení, který byl na obou stranách bez připomínek, klání se tedy blížilo do finále. Prokurátor vyžadoval uložení výjimečného trestu, obhájce požadoval nový psychiatrický posudek.⁸¹

Po jednodenní přestávce, v sobotu 6. dubna 1974 byla Olga Hepnarová odsouzena k trestu smrti. Přestože její matka, Anna Hepnarová, podala proti rozsudku v květnu 1974 odvolání k Nejvyššímu soudu ČSSR, tento pokus nebyl úspěšný, stejně jako následná snaha o obnovení celého řízení, které si ale nepřála sama Olga Hepnarová. Ačkoli se v době Olžina čekání na vykonání trestu smrti rapidně zhoršil její psychický stav, kdy se domnívala, že je Sandy Winiferová a jejím otcem je někdo jiný než Antonín Hepnar, nebyla tomu věnována pozornost. Ani to, že si posléze rozmyslela svůj názor na obnovení řízení už nehrálo žádnou roli. Olga Hepnarová byla dne 12. března 1975, půldruhého roku po nehodě, popravena oběšením v Pankrácké věznici.⁸²

⁸¹ Ibid., s. 240-243, 258-259, 262.

⁸² Ibid., s. 267-292.

3. Známé kriminální kauzy

Tato kapitola pojednává o obdobných kriminálních případech v Československu a v České republice, dále o filmech natočených podle skutečných událostí a také o kriminálních kauzách v českém i světovém filmu. Vzhledem k tomu, že moje diplomová práce je zaměřena na čin Olgy Hepnarové, nebudu se ostatním případům vražd věnovat podrobně. Nastíním pouze nejzásadnější zločiny, které psaly historii české kriminalistiky a mezi ostatními případy vyčnívaly, ať už svou brutalitou nebo velkým zájmem ze strany veřejnosti a médií. Stejně tak nabídnu výčet těch nejzajímavějších českých a zahraničních filmů, které se skutečnými kriminálními případy inspirovaly.

3.1 Obdobné kauzy v Československu a České republice

Nabídnout přehled obdobných zločinů je značně komplikovaným úkolem. Případ Olgy Hepnarové se od ostatních případů českých vražd značně liší. Ať už šlo o provedení, ke kterému si Hepnarová vybrala nákladní automobil, výběr obětí, který byl zcela náhodný, nebo motiv, kterým byla pomsta vůči celé společnosti. Hepnarová neměla pro svůj útok ani žádný ideologický, náboženský či názorový důvod. Také lékaři, kteří Hepnarovou posléze vyšetřovali si atypičnost provedení její pomsty uvědomovali. „*Stávají se atentáty na skupiny lidí třeba vyhozením letadla do vzduchu. Tyto činy jsou politicky či názorově motivované a páchají je příslušníci politických či názorových menšin. Ale aby někdo udělal něco podobného jen kvůli sobě, jak to učinila tady slečna Hepnarová, to je rarita,*“⁸³ komentoval případ psychiatr docent Dobrý.

Pro uvedení dalších případů je velmi podstatné zmínit rozdíl mezi masovými a sériovými vrahy, protože tyto dva pojmy bývají laiky velmi často zaměňovány. Zatímco masovou vraždu můžeme podle Andreje Drbohlava definovat jako „*spáchání čtyř nebo více vražd během jedné akce a bez výrazného časového odstupu mezi vraždami*“, přičemž k vraždě obvykle dochází na jednom místě, kde je v průběhu jedné vražedné události zabita řada obětí. Oproti tomu sériovou vraždu Drbohlav definuje jako „*spáchání série dvou nebo*

⁸³ Ibid., s. 226.

*více vražd jedním nebo více pachateli během odlišných akcí“*⁸⁴. Vedle masových či sériových vrahů můžeme rozeznávat ještě záchvatového vraha, který se dá definovat také jako vrah na vražedné vlně, který své činy páchá s velmi krátkými intervaly.

Vražedný čin můžeme rozdělit na sedm fází podle motivu a způsobu jeho provedení, tedy modu operandi. Mnoho z těchto jednotlivých kroků můžeme pozorovat také u Olgy Hepnarové. První fází je aura, kdy celý proces začíná. Pachatel se v této etapě uzavírá do svého vlastního světa, kde ve své fantazii přemýšlí nad provedením vraždy. Zatímco navenek působí pachatel vyrovnaně a v pořádku, uvnitř přestává být schopen čelit svým představám a začíná přemýšlet nad jejich realizací. Také Olga Hepnarová těsně před nehodou nevykazovala neobvyklé chování oproti svému dřívějšímu způsobu života. Druhou fází můžeme charakterizovat jako vyhledávací. V takovém případě pachatel vyhledává a pozoruje svou oběť a lokalizuje místo nejvhodnějšího útoku. Také touto etapou si Hepnarová prošla, když vyhledávala místo, kde bude schopna najednou zabít co nejvíce lidí.⁸⁵

Třetí fází je opanování, která je specifická především pro sériové vrahy, kteří během ní získávají nad svou vyhlédnutou obětí navrch. Čtvrtou fází je ukořistění. V tu chvíli má vrah jistotu, že se mu oběť podařilo lapit. Také oběti Hepnarové byly v podstatě lapeny, a to ve chvíli, kdy se rozhodla stočit volant směrem k tramvajové zastávce v ulici Obránců míru na pražské Letné. Následuje fáze pátá, ve které je proveden samotný vražedný akt. Šestá stádiem je trofeismus, tedy uspokojení tužeb vraha. Nejprve přichází nadšení, které posléze pomíjí. Někteří vrazi si proto z místa činu odnášejí trofej, která jim posléze připomíná onen blažený pocit. Poslední etapou je skleslost, která může často zapříčinit spáchání pachatelovy sebevraždy. Také Hepnarová byla posléze skleslá, například proto, že se jí nepodařilo při nehodě zabít více lidí.⁸⁶

Co se týče výčtu nejznámějších českých masových vražd nastíním je zde v chronologickém pořadí. Největším masovým vrahem prvorepublikového Československa se jednoznačně stal Franz Sandtner, když v noci z 9. na 10. dubna 1926 ve vesnici Rockendorf zavraždil pět lidí. Vrah si pro loupežnou vraždu vyhlédl samotu Doyscherhof,

⁸⁴ DRBOHLAV, Andrej. Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-714, s. 15.

⁸⁵ DRBOHLAV, op. cit., ref. 84, s. 27-28.

⁸⁶ Ibid., s. 28-29.

kde kladivem a sekerou napadl rodinu svého bývalého zaměstnavatele, statkáře Rudolfa Döllnera. Společně s ním zabil také jeho ženu Žofii, devítiletého syna Theodora, čtyřletou vnučku Annu a služebnou Marii Hoffmannovou. Motivem pro tuto vraždu byly peníze. Sandtner ukradl celkem 950 korun, které později utratil za prostitutky a alkohol. Usvědčit se jej podařilo prostřednictvím svědka, kterým bylo třetí statkářovo dítě, jedenáctiletý Kašpar. Sandtner byl odsouzen k trestu smrti provazem a popraven 1. července 1927.⁸⁷

Další známá masová vražda následovala až o několik desetiletí později, v éře Československé socialistické republiky. Také v tomto případě šlo o loupežné přepadení. Rudolf Polák mladší zastřelil 13. března 1962 rodinu otčova švagra Josefa Gondeka v Horní Světlé. Mezi mrtvými byla těhotná Gondekova manželka a tři děti. Další tři členové rodiny byli postřeleni. Motivem byl peněžní obnos šedesát tisíc korun a vkladní knížka s deseti tisíci korunami, které měla rodina doma ukryté a o kterých se Gondek svěřil svému švagrovi Rudolfu Polákovi staršímu. Ten posléze obstaral německou armádní pistoli P-38, kterou předal svému synovi. Otec i syn byli popraveni 22. prosince 1962 v Praze na Pankráci.⁸⁸

Následující masová vražda se odehrála jen o pět let později v Jesenicku, kde Josef Svoboda 28. února 1967 tupou stranou sekery ubil celkem sedm lidí a u dalších tří se o to pokusil. Až na jednoho člověka, byly všechny oběti jeho příbuzní. Pro čin se rozhodl poté, co se s ním jeho manželka, kterou dlouhodobě fyzicky a psychicky týral, chtěla rozvést. Svoboda v noci zabil své čtyři syny, kteří spali. Posléze se vydal k domu svého tchána, kde byla jeho manželka a další děti. Tam zabil tchána, nejmladší dceru Libuši a sousedku Annu Cuhrovou. Svoboda se posléze sám zabil skokem do lomu.⁸⁹

Dalším známým vrahem je Vladimír Lulek, který se stal posledním popraveným zločincem v Československu. Čtyřicetiletý Lulek 22. prosince 1986 ubodal šestatřiceti ranami nožem svou manželku a posléze také čtyři spící děti. Hluk přivolal sousedku, kterou

⁸⁷ PRZECZEK, Petr. „Bestie v uniformě“ vyvraždila před 90 lety západočeskou samotu. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: https://vary.idnes.cz/nejvetsi-masova-vrazda-pred-90-lety-na-karlovarsku-fvr-/vary-zpravy.aspx?c=A160408_124157_vary-zpravy_ba

⁸⁸ JEDLIČKA, Miloslav. Otec a syn popraveni 22. prosince 1962 v Praze v jeden den pro čtyřnásobnou vraždu a tři nedokonané vraždy ve fázi pokusu. *Kriminalistika EU* [online]. 27. 10. 2016 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/polak/polak.html>

⁸⁹ TŘEČEK, Čeněk a Jiří PÁNEK. Surový žárlivec před 50 lety ubil sekerkou sedm lidí a skočil do lomu. *IDNES.cz* [online]. 28. února 2017 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/josef-svoboda-sedm-vrazd-08s-/krimi.aspx?c=A170120_134544_krimi_cen

vrah také napadl, nicméně se jí podařilo útok přežít. Lulek se později snažil před soudem neúspěšně předstírat psychickou nemoc. Pachatel byl popraven 2. února 1989 v suterénu pankrácké věznice.⁹⁰

Co se týče masových vražd spáchaných po roce 1989, mezi nejzásadnější patří zajisté případ Raifa Kačara, který v noci ze 7. na 8. března 2009 v Petřvaldu na Karvinsku zastřelil svou bývalou přítelkyni, její rodiče i nového partnera. Sám se poté pokusil o sebevraždu na jejíž následky zemřel o několik dní později.⁹¹ Poslední větší případ masové vraždy se v České republice odehrál 24. února 2015, kdy Zdeněk Kovář zastřelil legálně drženou zbraní v uherskobrodské restauraci osm lidí a také sám sebe.⁹²

Mezi nejznámější české sériové vrahy patří například sexuální vrah Svatoslav Štěpánek, který v letech 1926-1936 zabil tři a více obětí. Dalším sexuálním, pedofilním a nekrofilním vrahem byl v letech 1951-1956 Václav Mrázek, kvůli kterému vznikla úplně první specializovaná vyšetřovací skupina v Československu. Dále převaděč Hubert Pilčík, který v letech 1948-1951 zabíjel a okrádal lidi, které měl převést přes železnou oponu. Mezi známé sériové vrahy české historie patří také například Ladislav Hojer, Oto Biederman, Josef Kott a Michael Kutílek, Bohumil Vacík, Jiří Straka přezdívávaný spartakiádní vrah, skupina vrahů známá jako Orličtí vrazi či heparinový vrah Petr Zelenka.⁹³

3.2 Filmy podle skutečných událostí

Filmy inspirované skutečnými událostmi mají úspěch jak u diváků, tak u filmařů. Je to právě skutečný život, který dokáže napsat nejen silné, ale často také neuvěřitelné příběhy.

⁹⁰ ZÁLESKÝ, Petr. Od poslední popravu uběhlo 25 let, na vraha Lulka místní stále pamatují. *IDNES.cz* [online]. 3. února 2014 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://hradec.idnes.cz/vladimir-lulek-trest-smrti-poprava-d6z-/hradec-zpravy.aspx?c=A140201_2029053_hradec-zpravy_kvi

⁹¹ LIDOVKY.CZ, ČTK. Žárlivý vrah z Petřvaldu zemřel. *Lidovky.cz* [online]. 12. března 2009 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/zarlivy-vrah-z-petrvaldu-zemrel-da9-/zpravy-domov.aspx?c=A090312_144404_in_domov_glu

⁹² RŮŽIČKA, Jiří. Případ masakru v restauraci v Uherském Brodě policie odložila. *Novinky.cz* [online]. 24. srpna 2015 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/378528-pripad-masakru-v-restauraci-v-uherskem-brode-policie-odložila.html>

⁹³ Seznam českých sériových vrahů. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_českých_sériových_vrahů

Filmoví tvůrci, obzvláště scénáristé, proto skutečné události často využívají jako náměty pro své scénáře a posléze filmy. Právě slovo námět je velmi důležité. Musíme si uvědomit, že takové filmy používají realie skutečných příběhů pouze jako nosnou myšlenku, nikoliv dogma. Adaptovat skutečnost na filmové plátno je nesnadný úkol a často vyžaduje mnoho změn, aby byl příběh pro diváka stravitelný. Hlavním důvodem je především to, že film má přece jen omezenou možnost výpovědi, a to kvůli časové stopáži. Ačkoli se některé filmy od reality liší jen minimálně a připomínají takřka dokumentární film, ve většině případů jde o filmy natočené pouze na motivy reálných příběhů.

Filmy podle skutečných událostí mohou nabývat různých podob a žánrů. Typickým příkladem je životopisný film, který je natočený na motivy života významné nebo slavné osobnosti. Tento typ filmů bývá nejčastěji inspirován literární biografií či autobiografií reálné historické či současné postavy, jejíž život je něčím zajímavý či dokonce kontroverzní. Velmi často se tak motivem životopisných filmů stávají lidé s velmi odlišným způsobem života. Takový film nesleduje každý krok hlavní postavy, ale pouze vybírá nejzajímavější úseky jejího života. Příkladem může být oscarový film *Králova řeč* (2010, režie Tom Hooper) o nástupu krále Jiřího VI. na britský trůn nebo *Kód enigmy* (2014, režie Morten Tyldum) o vynálezu britského matematika Alana Turinga. Oba filmy se zaměřují jen na část života těchto osobností. V případě krále Jiřího VI. to byly jeho problémy s řečí a koktáním, u Alana Turinga to byla jeho homosexualita a přelomový vynález dekódovacího stroje, který se stal základem pro vývoj dnešních počítačů.

V jiných případech se námětem filmu stává sama skutečná událost, jako u válečného dramatu *Dunkerk* (2017, režie Christopher Nolan) pojednávajícím o evakuaci britských vojsk z francouzského přístavu. Právě válečná tematika je součástí kinematografie už od jejího počátku. Film může vzniknout také na motivy katastrofy či tragické příhody. Takovým filmem je třeba *Let číslo 93* (2006, režie Paul Greengrass) o teroristickém útoku z 11. září 2001. Filmaři velmi rádi zpracovávají také příběhy obklopené napětím, tajemstvím či dobrodružstvím, jako je *Kapitán Phillips* (2013, režie Paul Greengrass) o únosu zaoceánské nákladní lodi africkými piráty.

Oblíbeným typem jsou také investigativní příběhy, kterými se novináři skutečně zabývali. V těchto filmech dochází k rozuzlení celé zápletky a odhalení nekalého jednání. Takovými filmy jsou například *Všichni prezidentovi muži* (1976, Alan J. Pakula) o vyšetřování aféry Watergate novináři z deníku The Washington post, oscarový *Spotlight*

(2015, režie Tom McCarthy) o zneužívání dětí kněžími katolické církve nebo *Akta Pentagon: Skrytá válka* (2017, Steven Spielberg) o zveřejnění tajné vojenské zprávy týkající se války ve Vietnamu.

Během posledních dekad se také velmi zvýšila obliba filmů na motivy kriminálních kauz, tedy případů, které se doopravdy staly a byly vyšetřovány policií a příslušnými úřady. Nejsou to detektivky v pravém slova smyslu, protože jejich konec diváci často znají předem. Závěry jsou možné v podstatě jen dva – pachatel je buď úspěšně dopaden nebo je na útěku a stále se po něm pátrá. Právě u kriminálních filmů velmi často dochází k prolínání fikce s realitou, protože některé detaily nejsou veřejnosti ani po ukončení případu známy. V následující podkapitole se tematice kriminálních kauz ve světovém a českém filmu budu věnovat podrobněji.

Jak jsem nastínila již na začátku této podkapitoly, filmy natočené podle skutečných událostí velmi často čerpají právě z knižních biografií či autobiografií. Musíme si ale uvědomit, že kniha a film jsou dvě naprosto rozdílné formy umění a film se stává pouze adaptací knihy, nikoliv její přesnou kopií. Podle Syda Fielda je dokonce adaptace knihy do filmového scénáře to samé jako tvorba scénáře původního. „*Adaptace je definována jako schopnost (...) přizpůsobit něco tak, aby bylo dosaženo změny ve struktuře, funkci a formě, a tím byla usnadněna úprava. Nejedná se tedy o zfilmovaný román (...), ale o dvě zcela odlišné formy. Jablka a hrušky,*“⁹⁴ popisuje odlišnosti mezi knihou a její adaptací Field. Přestože si je Field dobře vědom toho, že podoba filmového scénáře se může od reality značně lišit, varuje před přílišným překrucováním historických faktů.⁹⁵

3.3 Kriminální kauzy v českém i světovém filmu

Kriminální kauzy převedené na filmové plátno jsou nejen u českých, ale také zahraničních diváků velmi oblíbené. Odpověď na to proč, je vlastně velmi snadná. Diváci mohou nahlédnout za roušku tajemství, kterou kriminální případy oplývají, a dozvědět se něco víc o životě a psychologii pachatelů trestných činů. Ti velmi často pocházejí z podsvětí

⁹⁴ FIELD, Syd. *Jak napsat dobrý scénář: základy scenáristiky*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 80-870-6765-7, s. 223.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 230.

a publikum je dychtivé informací z jejich kontroverzního života. Činy vrahů, násilníků a gangsterů jsou velmi často děsivé, což v lidech vzbuzuje strach i zvědavost. Obliba těchto námětů stále roste i mezi filmaři a v České republice za posledních dvacet let takových filmů vzniklo hned několik. Některé z nich jsem zmínila již v úvodu této práce.

Na filmová plátna se dostávají především kriminální příběhy, které několik let či měsíců předtím, úspěšně plnily televizní obrazovky, rozhlasový éter i titulní strany novin. Co se týče žánru, v případě filmové adaptace kriminálních kauz jde nejčastěji o kriminální thriller, který je podle Davida Bordwella a Kristin Thompsonové pouze zastřešujícím žánrem. Patří do něj totiž celé spektrum filmů, od těch s nadpřirozenými motivy, přes špionážní či politické thrillery. Většina z nich se však točí okolo zločinu od jeho začátku, kdy vidíme, jak je plánován a prováděn, až po dopadení zločinců. V tomto filmovém žánru se nejčastěji setkáváme se třemi skupinami postav. Těmi, co porušují zákon, nevinými oběťmi, svědky událostí a vyšetřovateli či ochránci zákona.⁹⁶

Mezi českými filmy natočenými podle skutečných událostí jednoznačně převažují právě ty s kriminální tematikou. Tento typ filmů má obvykle poměrně vysokou návštěvnost a kina jej tedy rády zařazují. A není to jen stříbrné plátno, ale také televizní obrazovka, kde se kriminální filmy na motivy reality čím dál více objevují – opět s vysokou sledovaností. Příkladem může být dvoudílný televizní film *Zločin v Polné* režiséra Viktora Polesného, který v roce 2016 uvedla Česká televize. Film pojednává o období hilsneriády⁹⁷, které následovalo po vraždě švadleny Anežky Hružové, ze které byl obviněn mladík židovského původu Leopold Hilsner.

Právě rok 2016 byl, co se týče filmů založených na skutečných kriminálních případech, velmi silný. Vedle snímku *Já Olga Hepnarová*, se uvedení do kin dočkal také snímek *Taxi 121* o sériových vraždách pražských taxikářů, ke kterým došlo v roce 2014. Debut režiséra Dana Pánka budil mezi kritiky rozporuplné reakce, především ale ty

⁹⁶ BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-807-3312-176, s. 428.

⁹⁷ Hilsneriáda bylo období na přelomu 19. a 20. století, kdy na českém území propukla vlna antisemitismu. Z vraždy mladé dívky byl tehdy obviněn Leopold Hilsner, mladík židovského původu. Ve společnosti byly rozvíjeny teorie o židovském spiknutí a řada Židů byla perzekuována a nespravedlivě obviňována (Zdroj: Hilsneriáda aneb proces na základě společenské poptávky. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1041754-hilsneriada-aneb-proces-na-zaklade-spolecenske-poptavky>)

negativní.⁹⁸ Letošní rok bude stejně jako ten minulý na filmy natočené na motivy skutečných událostí poměrně slabý. Na konci léta přijde do kin snímek *Jan Palach* (režie Robert Sedláček), vyprávějící příběh upáleného vysokoškolského studenta z roku 1969. V titulní roli se představí absolvent brněnské JAMU Viktor Zavadil.⁹⁹ Na podzim by měl být uveden snímek režiséra Ondřeje Trojana *Toman*, o osobě vedoucího odboru zahraniční rozvědky Zdeňka *Tomana*, který ovlivnil poválečný vývoj v Československu. Oba tyto filmy mají zajisté kriminální potenciál, jestli se ale doopravdy bude jednat o filmy s kriminální tematikou zatím není jasné.

Známou kriminální kauzou, které se ujali filmaři je bezpochyby dvoudílná *Gangster Ka* s Hynkem Čermákem v titulní roli, která byla natočena na motivy zločinného jednání podnikatele Radovana Krejčíře. Režisér Jan Pachl čerpal z bestselleru Jaroslava Kmenty a ačkoliv inspirací byly právě reální lidé, ve filmu jsou jejich jména pozměněna. Hlavním tématem nejsou vraždy, přestože se jich mafie dopouštěla, ale dokonalý podvod, kterým Radim Kraviec alias Káčko okrádá stát o miliardy.¹⁰⁰

Dalším podobným filmem, který byl v Česku natočen je kriminální drama *Příběh Kmotra* (2013, režie Petr Nikolaev), který je opět na motivy úspěšného románu *Kmotr Mrázek* od Jaroslava Kmenty. Jak napovídá název románu, film sleduje život šedé eminence české politiky podnikatele Františka Mrázka, a to od jeho vzestupu až po jeho pád.¹⁰¹ Velkého diváckého ohlasu se v roce 2010 dočkal další kriminální film podle skutečných událostí, a to *Kajínek* režiséra Petra Jákla. Příběh na motivy činnosti notoricky známého nájemného vraha Jiřího Kajínka se dokonce probojoval na třetí místo mezi nejvíce navštěvovanými filmy roku 2010 a v kinech ho vidělo téměř osm set tisíc diváků. S tržbami

⁹⁸ SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Taxi 121 se na skutečných vraždách taxikářů jen přiživuje. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/taxi-121-recenze-0ps-/filmvideo.aspx?c=A160830_084928_filmvideo_ts

⁹⁹ Sedláček točí film o Janu Palachovi. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/456027-sedlacek-toci-film-o-janu-palachovi.html>

¹⁰⁰ *Gangster Ka*. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/362129-gangster-ka/prehled/>

¹⁰¹ *Příběh kmotra*. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/308348-pribeh-kmotra/prehled/>

osmdesát tři a půl milionu korun se navíc zařadil na desáté místo mezi nejvýdělečnějšími českými filmy vůbec.¹⁰²

Z dalších kriminálních filmů založených na realitě mohou jmenovat televizní film *Aplaus* (2012, režie Jaroslav Brabec) vypovídající o dopravní nehodě, jejíž následky změnily život všech jejích účastníků. Toto kriminální drama sleduje život hlavních aktérů před nehodou, policejní vyšetřování i štvavou kampaň bulváru, která následovala. Do výčtu kriminálních filmů patří také velmi známé *Bolero* (2004) režiséra Františka Antonína Brabce, inspirované zločinem 80. let. Skupina mladíků tehdy unesla, znásilnila a zabila mladou studentku a zločin se jim na několik let podařilo ututlat. Film je náhledem do psychologie všech postav, kdy na jedné straně stojí rodiče pachatelů snažící se ochránit své děti a zločinci, kteří nechtějí přijít o své společenské postavení a na druhé straně policie, která chce přijít na to, proč musela mladá dívka zemřít.¹⁰³

Na konci devadesátých let bylo na motivy reality natočeno drama *Pastí, pastí, pastičky*, které je *Bolero* tematicky podobné. Rozdíl je ale v tom, že znásilněná žena se rozhodne svým trýznitelům pomstít. Jako veterinářka oba pachatele profesionálně uspi a vykastruje, aby už nikdy nikomu nemohli ublížit.¹⁰⁴ Těsně před vznikem samostatné České republiky byl uveden snímek *Requiem pro panenku* režiséra Filipa Renče o osudu čtrnáctileté Mariky, která se omylem dostane do dětského ústavu pro psychicky nemocné. Chování ze strany ostatních dětí a ošetřujícího personálu ji doženou až ke spáchání tragického činu. Film byl inspirován skutečnými událostmi z roku 1984, kdy vyhořel Ústav sociální péče v Měděnci a při kterém zemřelo šestadvacet pacientek. Film byl posléze kritizován za to, že události líčí velmi jednostranně a překrucuje pravdu.¹⁰⁵ Před pádem komunistického režim byl v roce 1979 natočen například snímek *Smrt stopařek*, odkazující

¹⁰² Návštěvnost filmů za rok 2010. *Kinomaniak* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://kinomaniak.cz/navstevnost-filmu/rocn/2010/>

¹⁰³ *Bolero*. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/154055-bolero/prehled/>

¹⁰⁴ *Pastí, pastí, pastičky*. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/1536-pasti-pasti-pasticky/prehled/>

¹⁰⁵ KASSAL, Tomáš. Tragický požár ústavu z „Requiem“ ovlivňuje Měděnec i po třiceti letech. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://usti.idnes.cz/vyroci-pozar-ustavu-v-medenci-1984-do7-/usti-zpravy.aspx?c=A141031_173019_usti-zpravy_alh

na skutečnou vraždu dvou mladých dívek. Jejich vrah se posléze vydává na útek pronásledovaný policií.

Kriminální filmy natočené podle skutečných události jsou velmi oblíbené také ve světě. Zde můžeme jmenovat například snímek *Bestie Karla* (2006, režie Joel Bender) o kanadských sériových vražích Paulu Bernardovi a jeho manželce Karle Homolkové, kteří v devadesátých letech zavraždili tři velmi mladé dívky a dvě unesli.¹⁰⁶ Znamou kauzu připomněl také režisér David Fincher, když v roce 2007 natočil film *Zodiak* o sériovém vrahovi, který v 60. a 70. letech 20. století vraždil náhodně vybrané oběti v San Franciscu. Dále můžeme připomenout film *Bostonský případ* (1968, režie Richard Fleischer), který se inspiroval sériovými vraždami v Bostonu. Ty páchal vrah známý pod přezdívkou bostonský škrtič.

Další úspěšný kriminální film, který se na rozdíl od vražd věnoval finančním podvodům, je americký snímek z dílny Stevena Spielberga *Chyt' mě, když to dokážeš*. Děj je na motivy autobiografie Franka Abagnalea, který se v 60. letech úspěšně falšoval šeky, tiskl falešné peníze a předstíral, že je pilotem Pan American World Airways.¹⁰⁷ Úspěšné bylo také americké kriminální drama *Zrůda* z roku 2003 o sériové vražedkyni Aileen Wuornosové, která byla za vraždy šesti mužů spáchaných v 80. a 90. letech, odsouzena k trestu smrti. Tento film posbíral po světě několik prestižních ocenění, mimo jiných sošky Oscara, Zlatého glóbu a Stříbrného medvěda za nejlepší ženský herecký výkon pro Charlize Theronovou.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Bestie Karla. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bestie_Karla

¹⁰⁷ Chyt' mě, když to dokážeš. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Chyt'_m%C4%99,_kdy%C5%97_to_dok%C3%A1%C5%A1e%C5%A1

¹⁰⁸ Zrůda. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Zr%C5%99da_\(film\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Zr%C5%99da_(film))

4. Mediální ohlas činu Olgy Hepnarové

„O případ se začali zajímat také vyšší, ba téměř nejvyšší hodnostáři a z úst náměstka ministra vnitra generálmajora Jána Pješčaka vyslechli zúčastnění rozhodnutí o informačním embargu s tím, že redakcím bude poskytnuta jen oficiální zpráva prostřednictvím Československé tiskové kanceláře.“¹⁰⁹ Kriminální kauza Olgy Hepnarové, která by v současnosti na další týdny a možná i měsíce zaplnila stránky novin, televizní obrazovky i rozhlasový éter se ve své době nedočkala téměř žádného mediálního ohlasu. Vedení země se obávalo, co by tato zpráva udělala s veřejností a rozhodla se jí co nejdéle ututlat. Vražda takového rozsahu se vymykala socialistickým hodnotám o mírovém soužití ve společnosti. Nikdo navíc krátce po činu nedokázal říct, jestli čin nebyl motivován politicky. Vedení KSČM se tedy rozhodlo mediální ohlas potlačit. Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla zařadit v rozporu s tezí jednu z následujících podkapitol, která se věnuje právě fungování tisku v období normalizace.

Zpráva o hrůzném útoku na třídě Obránců míru se i přes veškeré snahy začala ještě téhož dne, 10. července 1973, postupně šířit Prahou. Lidé si navzájem telefonovali a sdělovali, že nehoda nebyla ve skutečnosti nehodou, ale úmyslným činem pravděpodobně psychicky nemocného člověka. Tisk ale o těchto fámách tvrdošijně mlčel, nic jinému mu nezbyvalo. Média začala kriminální kauzu Olgy Hepnarové více připomínat až po pádu komunistického režimu v roce 1989. Tehdy začalo na povrch vyplývat mnoho nových detailů o jejím životě, dospívání, vztahů k rodině i ke společnosti a k průběhu soudního líčení. V následujících podkapitolách se budu zabývat analýzou dobového mediálního obrazu činu Olgy Hepnarové v denících *Svobodné slovo*, *Práce* a *Rudé právo*.

Nejprve se ale stručně zmíním o teorii o účincích médií sociologa Briana McNaira a odborníka na komunikační teorii Denise McQuaila, protože se domnívám, že pro tuto diplomovou práci je důležité připomenout, jak mohou média působit na své příjemce. V metodologické části jsem vycházela z loňské diplomové práce Anety Rysové, která se

¹⁰⁹ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 161.

zabývala totožnou analýzou mediálního ohlasu a filmové adaptace, akorát v jiném kriminálním případě¹¹⁰ a kterou jsem se inspirovala.

4.1 Teorie mediálních účinků

Podle McQuaila jsou masová média mocným nástrojem, kterým je možné ovlivňovat názory i chování lidí. Současně je ale velmi komplikované tyto účinky předvídat.¹¹¹ Teorii účinků masových médií můžeme podle něj periodizovat na čtyři fáze. První z nich je období všemocných médií, kdy měla média moc utvářet mínění a přesvědčení, následuje éra, během níž jsou mocná média vystavena zkoušce, dále etapa znovuoobjevení mocných médií a poslední je fáze dohodnutého vlivu médií.¹¹²

McQuail konstatuje, že se moc médií může měnit v čase. Největší moc byla médiím přičítána během dvou světových válek, po nichž následovalo poměrně klidné období padesátých a šedesátých let, které bylo narušeno až sociálním neklidem spojeným s nástupem digitálních médií a internetu. Z toho vyplývá, že kdykoliv je porušena stabilita společnosti, ať už válkou, ekonomickým úpadkem, zločinností nebo teroristickým činem, je určitá část odpovědnosti za tuto situaci přičítána také médiím.¹¹³

Podle Briana McNaira je žurnalistika klíčovým prvkem při utváření kognitivního prostředí, ve kterém všichni žijeme. Jednodušeji lze konstatovat, že jednáme a myslíme na základě toho, o čem věříme že je pravdivé. *„Žurnalistické texty jsou důležitým (i když rozhodně ne jediným) zdrojem toho, co (si myslíme, že) víme o světě – samozřejmě nás tedy ovlivňují. Tím, co nám sděluje, a tím, co vynechává, definuje žurnalistika náš obzor společensko – politického chápání. V tomto smyslu má žurnalistika velmi jasné kognitivní*

¹¹⁰ RYSOVÁ, Aneta. Známé kriminální kauzy v českém filmu: od reality a novinových/televizních zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze. Causa Sametoví vrazi [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/163060>. Vedoucí práce D.J. Novotný.

¹¹¹ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5, s. 468.

¹¹² Ibid., s. 470–473.

¹¹³ Ibid., s. 476

důsledky. ¹¹⁴ Klíčovým předpokladem pro diskusi o účincích žurnalistiky je důvěra v média, od nichž se nové informace dozvídáme. ¹¹⁵

Zajímavý je také McNairův koncept veřejného nastolování témat, kdy žurnalistika předkládá veřejnosti události a problémy, které považuje za důležité. V období normalizace, do kterého spadá případ Olgy Hepnarové, byly veřejnosti předkládány pouze takové zprávy, které připadaly vhodné nejvyššímu vedení KSČ a neznamenal pro hladký chod socialismu nebezpečí. „*Žurnalistika má schopnost zviditelňovat věci na veřejnosti, a tak jim dodá vat důležitost. (...) Události, o nichž sdělovací prostředky neinformují, mají jen nepatrný nebo vůbec žádný společenský význam. Jsou samozřejmě důležité pro ty, jichž se přímo dotýkají, ale nikomu jinému na nich nezáleží, protože o nich nikdo jiný neví. Žurnalistika propůjčuje událostem společenský význam, a proto se stávají skutečností pro celou společnost.*“ ¹¹⁶ Podle McNaira naše znepokojení nad světem totiž nesouvisí s tím, co se ve světě děje, ale s tím, co nám o něm říkají novináři. Lidé se tedy nejvíce zajímají právě o to, co si přečtou ve zprávách, nejzásadnější jsou pro ně mediálně známé ozbrojené konflikty, hladomory nebo politická jednání, o kterých informují jimi sledovaná média. Na světě je přitom samozřejmě daleko více podobných událostí, které mají stejný význam, ale nepíše se o nich a lidé jim ho tudíž nepřisuzují.

Forma zpráv podle McNaira navíc ukládá další omezení v tom smyslu, který z příběhů je možné vyprávět. „*Forma má sklon dávat přednost spíše vyprávění o události než o jejím průběhu, upřednostňuje účinek před příčinou a konflikt před shodou.*“ ¹¹⁷ To společně se zpravodajsky zajímavými hodnotami jako je blízkost, odchylka (narušení nebo zhroucení normality, odchylky od společenských či kulturních norem chování a morálky) nebo konání elit vysvětluje, proč jsou ve zpravodajství kriminální příběhy oblíbené.

¹¹⁴ MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8840-6, s. 40.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 40-41.

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 54.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 82.

4.2 Metodologie

4.2.1 Výzkumná otázka

Jak jsem uvedla již v úvodu, tato diplomová práce bude případovou studií. Využiji tedy techniku triangulace, pro kterou „*je příznačné, že sběr dat probíhá pomocí kombinace většího počtu technik. Obvykle jde o studium dokumentů, dotazníkového šetření, rozhovorů nebo porovnávání*“.¹¹⁸ Případová studie může mít podle Roberta K. Yina čtyři různé podoby, a to evaluační, explanatorní, exploratorní a deskriptivní. Ve své práci využívám právě metody deskriptivní případové studie, která se zaměřuje na kompletní popis jevu.¹¹⁹

V této části práce se pokusím odpovědět na jednu z otázek uvedených v úvodu práce, a to: „*Jak o kriminální kauze Olgy Hepnarové informovala česká tištěná média v období od úterý 10. července do úterý 17. července 1973 (tedy v týdnu následujícím po nehodě)?*“ Analýzu vybraných médií provedu právě za pomoci triangulace výzkumných metod, zkombinuji tedy prvky kvalitativní i kvantitativního typu výzkumu. Základní jednotkou této analýzy bude novinová zpráva, kterou můžeme definovat jako „*(...) informace o události nebo jevu, který se stal nebo nestal, s tane nebo nestane, odpovídá na základní otázky kdo, co, kdy, kde, rozšířená zpráva na jak a proč. Zpráva zachovává věcnost, přesnost, úplnost, spolehlivost, včasnost a citovou neutrálnost.*“¹²⁰

Pro můj výzkum bude důležitá především zmíněná přesnost, která je podle Denise McQuaila jedním z kritérií objektivní žurnalistiky. „*Jeden z významů přesnosti je shoda s nezávislými záznamy či událostmi, ať již v dokumentech, jiných médiích, nebo v očitéch svědectvích.*“¹²¹ Mezi kritéria objektivnosti patří podle něj vedle přesnosti, respektive fakticity, také požadavek úplnosti, relevance, nestrannosti či neutrality. Přesnost mediálního sdělení se dá ověřit především porovnáním s informacemi uvedenými v jiných pramenech, v tomto

¹¹⁸ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 63.

¹¹⁹ YIN, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. 5. vyd. Los Angeles: SAGE, 2014. 282 s. ISBN 978-1-4522-4256-9. (In: HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-802-6209-829, s. 108.)

¹²⁰ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7, str. 239.

¹²¹ MCQUAIL, op. cit., ref. 111, s. 367.

konkrétním případě budu přesnost a úplnost novinových zpráv porovnávat s fakty z knihy Romana Cílka věnované životu a případu Olgy Hepnarové.¹²²

V kvalitativní části se soustředím na popis způsobu, jakým dané deníky (*Svobodné slovo, Práce, Rudé Právo*) o události referovaly, abych mohla jejich verzi posléze porovnat se skutečnými fakty. Zajímat mě budou nejen samotné obsahy jednotlivých novinových zpráv, ale také to, jak novináři nehodu a její pachatelku Olgu Hepnarovou popisovali. Podle Miroslava Dismana můžeme kvalitativní výzkum definovat jako nenumericke šetření, které se zároveň snaží o interpretaci sociální reality. Jeho cílem je potom podle něj odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím. „*Cílem kvalitativního výzkumu je porozumění. Porozumění pak vyžaduje vhléd do co největšího množství dimenzí daného problému.*“¹²³

Dále statisticky vyjádřím počet článků, které vybraná periodika během týdne od 10. do 17. července 1973 vydala, čímž porovnáám, který z deníků věnoval případu Olgy Hepnarové největší pozornost. Všimát si budu také toho, na které straně deník zprávu otiskl, protože to naznačuje, jakou má zpráva prioritu a jak je důležitá.

4.2.2 Výzkumný vzorek

Jak jsem vysvětlila již v úvodu, rozhodla jsem se oproti původní tezi této práce pozměnit zkoumaný materiál. Vzhledem k tomu, že televizní zpravodajství Československé televize je archivováno až o roku 1980 a mezi dostupnými staršími zachovanými filmovými šoty nebyly k dispozici žádné věnující se nehodě z 10. července 1973, kdy Olga Hepnarová najela do skupiny lidí nákladním automobilem, rozhodla jsem se, že se zaměřím výhradně na analýzu zpráv dostupných v tisku. Ačkoli se tím výzkumný vzorek zúží, domnívám se, že mi to umožní jeho důkladné zkoumání.

Podle Helmuta Scherera se výběr výzkumného vzorku provádí ve čtyřech rovinách. „*Nejprve musíme rozhodnout, jaká média budeme rozebírat. Za druhé si musíme rozmyslet, jaké obsahy budeme v těchto médiích analyzovat. Za třetí si musíme stanovit, za jaké časové období budeme mediální obsahy sledovat. A konečně si musíme specifikovat mediované*

¹²² Ibid., s. 367-369.

¹²³ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele* [online]. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011 [cit. 2018-04-13]. ISBN 978-802-4619-668, s. 285-286.

obsahové jednotky. “¹²⁴ V práci se zaměřím na novinové zprávy, které vyšly v průběhu týdne následujícího po činu Olgy Hepnarové, tedy od úterý 10. července do úterý 17. července 1973. V příloze této práce uvádím seznam článků, které k nehodě v ulici Obránců míru v průběhu vymezeného týdne ve vybraných denících vyšly.

V následující podkapitole se zaměřím na analýzu tří československých deníků *Svobodné slovo*, *Práce* a *Rudé právo*, které byly ve zkoumaném období vydávány.

¹²⁴ SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 29-50. ISBN 9788024619804, s. 35.

4.3 Mediální obraz kauzy v tisku

4.3.1 Československý tisk za normalizace

Za počátek normalizace můžeme považovat rok 1969, kdy byl Alexandr Dubček nahrazen ve funkci prvního tajemníka KSČ Gustávem Husákem. Po uvolnění společenských poměrů na jaře 1968 a následné srpnové okupaci ze strany vojsk Varšavské smlouvy se vedení státu pokusilo o upevnění komunistického režimu a obnovu kontroly nad společností. V květnu 1970 došlo k podepsání nové smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Sovětským svazem o vzájemné spolupráci a následujícího roku byl vydán dokument s názvem *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*. Tento dokument obsahoval schválený výklad konce 60. let a sovětské okupace, který platil až do pádu komunistického režimu v listopadu 1989. Vrcholné období normalizace probíhalo na začátku 70. let, kdy byly pořádány nové politické procesy s odpůrci režimu a zároveň se jednalo o období nejčilejší protestní aktivity jednotlivců i malých skupin.¹²⁵

Rámec fungování medií v období normalizace byl přijat už v prvních týdnech a měsících následujících po podepsání *Moskevského protokolu*¹²⁶. Kontrolu médií režim prováděl prostřednictvím cenzurních úřadů. Jedním z nich byl Český úřad pro tisk a informace (ČÚTI), který na počátku normalizace zastavil vydávání desítky titulů a prorežimně stabilizoval ty zbývající. Kontrola médií probíhala dodatečně a úřad v případě ideologických pochybení uděloval zaměstnancům médií různé stupně sankcí. Systém následné kontroly byl pro režim efektivnější, protože u předběžné cenzury nesl odpovědnost za pochybení cenzor. Díky nepříjemným sankcím tak byla zajištěna také autocenzura, a to ze strany šéfredaktorů a redaktorů ještě před vydáním textů. Ke změně kontrolního systému došlo posléze na začátku 80. let, kdy byl vytvořen Federální úřad pro tisk a informace

¹²⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 203-206.

¹²⁶ Tzv. Moskevský protokol byl podepsán většinou nejvyšších představitelů Československa dne 26. srpna 1968 v Moskvě. Tento dokument KSČ zavazoval k „zásadním politickým krokům na podporu intervence – mimo jiné i ke snaze dostat pod kontrolu média. Jako jediný jej nepodepsal František Kriegel“. (In: KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 193.)

(FÚTI), který dohlížel na distribuci tisku, registraci hlavních celostátních periodik, dovoz zahraničního tisku či rozhodoval o přidělech papíru.¹²⁷

FÚTI vedle mediálních obsahů hlavních deníků a časopisů kontroloval také vysílání televize a rozhlasu. Jak má vypadat obsahové zaměření se zástupci FÚTI, Národní fronty a médií dozvídali na každotýdenních poradách od ÚV KSČ. Pro každé období bylo vymezeno, o čem se nesmí nebo naopak musí informovat. Každá důležitější událost měla dopředu určenou míru publicity, které se jí dostane. „*Veškerý mediální provoz byl tedy buď přímo, či skrze jeho podřízená oddělení, organizace a úřady řízen z ÚV KSČ.*“¹²⁸ Také veškeré informační zdroje, ke kterým měli novináři přístup, spadaly pod mocenskou kontrolu. V období normalizace měla výsadní postavení, pokud šlo o zpracovávání, šíření a obchod s informacemi, Československá tisková kancelář (ČTK). Ta měla výhradní právo na distribuci zpravodajství zahraničních agentur (kromě sovětských APN a TASS), čímž kontrolovala veškerý přísun zahraničních informací do ČSSR. Většina zahraničních zpravodajů ČTK byli příslušníky StB.¹²⁹

Jak jsem již zmínila, hned po začátku normalizace přistoupil režim k zásahům do fungování a struktury vydávání periodického tisku. Vedle personálních čistek přistoupil v zájmu mocenské stabilizace také k zákazu publikování desítek titulů, především časopisů. Počty deníků zůstaly téměř nezměněny, jejich vedení se však proměnilo. Prvním krokem byla očista stranického tisku a 19. dubna 1969 byl odvolán šéfredaktor *Rudého práva* Jiří Sekera. *Rudé právo* bylo nejvýše postaveným deníkem v zemi a určovalo „*hlavní agendu, základní postoje k hodnocení událostí a jejich interpretaci*“¹³⁰. Ostatní československé deníky se pak musely těmto opatřením podřizovat. Za zahájení normalizace v médiích můžeme považovat prohlášení *Slovo do vlastních řad*¹³¹, které bylo vydáno v *Rudém právu* 17. května 1969. V závěru textu se nacházela výzva o podpis, na kterou reagovalo 350 novinářů a zaměstnanců médií. Mezi zrušená periodika patřily například *Listy*, *Reportér*,

¹²⁷ KONČELÍK, VEČEŘA, ORSÁG, op. cit., ref. 125, s. 208-2010.

¹²⁸ Ibid., s. 210.

¹²⁹ Ibid., s. 211.

¹³⁰ Ibid., s. 214.

¹³¹ Slovo do vlastních řad byla: „Normalizační interpretce vývoje v zemi od ledna 1968 (...). Podstatný díl odpovědnosti za aktivizaci antisocialistických sil a vyvolávání protisovětských vášní přisoudil zveřejněný text právě médiím a kampaním pravicových redaktorů (...).“ (In: KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, s. 214.)

Politika, Zítřek, Orientace, Dějiny a současnost nebo *Studentské listy*. Zrušeny byly také nezávislé časopisy pro mládež *Tramp, Skauting* či *Junácká stezka*.¹³²

Struktura periodického tisku navázala na situaci v druhé polovině 60. let a zůstala v takové podobě zachována až do roku 1989. Základním stavebním kamenem systému byl tzv. úřední tisk (celostátní periodika), vedle kterého vycházely také regionální tituly, tedy deset krajských deníků a večerníků, okresní noviny a závodní a podnikový tisk. Do kategorie úředního tisku spadalo šest celoplošných deníků: *Rudé právo* s nákladem jednoho milionu výtisků denně, *Mladá fronta, Lidová demokracie, Práce, Svobodné slovo, Zemědělské noviny* a dva tematické celostátní deníky *Československý sport* a *Obrana lidu*. Vydavateli novin byly politické strany, státní orgány, například ministerstvo zemědělství, ministerstvo národní obrany nebo tzv. dobrovolné společenské organizace, jako bylo Revoluční odborové hnutí, Socialistický svaz mládeže nebo Československý svaz tělesné výchovy.¹³³

Vedle oficiálních médií se za normalizace začala v Československu formovat také alternativní – samizdatová média. Na samizdatu se podíleli především lidé, kteří nesouhlasili s komunistickým režimem nebo novináři, kteří s počátkem normalizace přišli o práci. Samizdatově vycházely například *Lidové noviny, Zpravodaj Hnutí za občanskou svobodu* nebo časopisy *Dialog 88, Ze zásuvky i z bloku, Revolver revue, Vokno* a *Jazzstop*.¹³⁴

4.3.2 Charakteristika vybraných periodik

Svobodné slovo začalo vycházet ve vydavatelství Melantrich pod názvem *České slovo* jako ústřední tiskový orgán strany Československé strany národně socialistické v roce 1907. Mezi první novináře, kteří se podíleli na jeho obsahu patřili například Jiří Pichl, Otakar Skýpal nebo Karel Zdeněk Klíma. V průběhu první světové války bylo jeho vydávání zastaveno a posléze obnoveno v roce 1918. Od roku 1923 začalo vycházet také *Večerní České slovo*, které řídil František Bidlo.¹³⁵ *České slovo* vycházelo také v období Protektorátu Čechy a Morava, a to s týdenní periodicitou. Po druhé světové válce musel deník změnit své jméno a od roku 1945 vycházel pod názvem *Svobodné slovo*. Po roce 1948 se podařilo nově

¹³² KONČELÍK, VEČEŘA, ORSÁG, op. cit., ref. 125, s. 212-214.

¹³³ Ibid., s. 215-216.

¹³⁴ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

¹³⁵ KONČELÍK, VEČEŘA, ORSÁG, op. cit., ref. 125, s. 48.

přejmenované Československé straně socialistické i nadále svůj ústřední deník, jehož šéfredaktorem byl Ladislav Technik, udržet.¹³⁶ V roce 1997 se deník přejmenoval na *Slovo* a po neúspěšných pokusech nových majitelů o udržení listu, na konci roku 2001 zanikl.¹³⁷

Deník *Práce* vznikl na konci druhé světové války, když dne 6. května 1945 převzalo nově založené Revoluční odborové hnutí deník *Národní práce* a začalo jej vydávat s novým číslováním a zkráceným názvem. Deník spadal pod podnik *Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH*, v jehož čele stál na začátku šéfredaktor Jiří Síla. Deník měl po *Rudém právu* jeden z největších nákladů v republice.¹³⁸ Po zániku jeho vydavatele (ROH) na začátku devadesátých let, začala deník *Práce* koncem roku 1992 vydávat společnost *Deník Práce, a.s.* a v následujících letech měnil často majitele – v roce 1995 získal většinový podíl Vladimír Stehlík, v roce 1997 tato většina přešla na firmu Česká typografie a.s. Deník přestal zcela vycházet v roce 1998.¹³⁹

Deník *Rudé právo* začal vycházet jako ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa v roce 1920 jako produkt tiskárny Grafia. Vedle deníku začal téhož roku vycházet také *Večerník Rudého práva*, který byl později přejmenován na *Rudý večerník*. Nejvýznamnějším mužem *Rudého práva* byl při jeho začátcích Bohumír Šmeral.¹⁴⁰ 20. října 1938 byla pozastavena činnost KSČ a zakázán komunistický tisk. *Rudé právo* bylo následně v období Protektorátu Čechy a Morava vydáváno ilegálně a jeho činnost byla často přerušována Gestapem. Roku 1945 bylo jeho oficiální vydávání opět obnoveno a až do roku 1989 hrál deník *Rudé právo* zásadní propagandistickou roli mocenského režimu.¹⁴¹ Po sametové revoluci se *Rudé právo* začalo v roce 1990 postupně obsahově proměňovat. Po odstoupení Zdeňka Hořeního, se jeho novým šéfredaktorem stal Zdeněk Porybný a z hlavičky listu bylo odstraněno heslo „*Proletáři všech zemí, spojte se!*“. Jeho vydávání

¹³⁶ Ibid., s. 100, 116, 146.

¹³⁷ BEDNAŘÍK, JIRÁK, KÖPPLOVÁ, op. cit., ref. 134, s. 373.

¹³⁸ *Práce: 1945–1998. Slovník české literatury* [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1671>

¹³⁹ BEDNAŘÍK, JIRÁK, KÖPPLOVÁ, op. cit., ref. 134, s. 372.

¹⁴⁰ KONČELÍK, VEČEŘA, ORSÁG, op. cit., ref. 125, s. 51.

¹⁴¹ Ibid., s. 77, 103, 116.

převzala společnost Borgis, a.s., založená v září 1990. V roce 1995 byl deník přejmenován na *Právo* a pod tímto názvem vychází dodnes.¹⁴²

4.3.3 Svobodné slovo

Svobodné slovo publikovalo první zprávu týkající se nehody v ulici Obránců míru v úterý 11. 7. 1973 na straně pět s fádním titulkem „Auto na chodníku“. Ani její obsah nenaznačoval, že by se nehoda něčím vymykala, až na počet obětí. „*Tragická dopravní nehoda se stala včera před 14. hodinou na třídě Obránců míru v Praze 7, u tramvajové stanice U Belvederu. Zde vjela 22letá řidička nákladního vozu Praga RN na chodník do lidí, čekajících na tramvaj. Záchranná služba vyslala na místo pohotově všechny sanitky, které byly k dispozici, a na místě zasáhli mimo lékařů i úředníci ze Záchranné služby, kteří poskytovali první pomoc. Bilance nehody je otřesná – na místě zůstali tři mrtví, tři zemřeli po převozu a dalších 14 utrpělo zranění.*“¹⁴³

Ihned po nehodě přítom policisté s naprostou jistotou věděli, že Olga Hepnarová vjela do skupiny lidí postávajících na chodníku schválně a je ochotná se ke všemu doznat. V textu zprávy se ale nic z toho neobjevilo. Jak jsem zmínila v úvodu této kapitoly, na případ bylo uděleno informační embargo a oficiální zpráva byla poskytnuta prostřednictvím ČTK. Pod článkem je uvedena zkratka autora „jn“, text byl tedy oproti původnímu agenturnímu upraven či sepsán tak, aby s tím oficiálním nebyl v rozporu. Víme tedy, že *Svobodné slovo* ve své první zprávě úmyslně zamlčelo informace týkající se psychického stavu pachatelky a také to, že nehodu zavinila s úmyslem zabít co nejvíce lidí. Co se týče faktické správnosti, počet mrtvých a zraněných odpovídá realitě. Na místě byli podle zasahujícího lékaře také další zranění, jejichž stav nicméně nevyžadoval převoz do nemocnice a nebyli tedy pravděpodobně do statistiky započítáni.

Ačkoli by v dnešní době zpráva o činu Olgy Hepnarové plnila titulní strany všech celostátních deníků, *Svobodné slovo* vydalo v týdnu od 10. do 17. července 1973 k tomuto tématu jenom jednu zprávu. Absenci informací o nehodě v ulici Obránců míru si lze vysvětlit

¹⁴² BEDNAŘÍK, JIRÁK, KÖPPOVÁ, op. cit., ref. 134, s. 372.

¹⁴³ Auto na chodníku. *Svobodné slovo: List Československé strany socialistické*. Praha: Melantrich, 1973, 29(163), s. 5.

právě informačním embargem, které bylo na případ uvaleno z těch nejvyšších mocenských míst. V následujících dnech se totiž na stránkách *Svobodného slova* objevovaly zprávy o jiných kriminálních případech a násilných činech, mimo jiné zpráva o matce, která vyhodila své sedmiměsíční dítě z okna a zabila jej nebo o vražedkyni, která svému muži zasadila pět ran krumpáčem. Co bylo tedy tak specifického na činu Olgy Hepnarové, že se o něm nesmělo psát? Byl to jeho rozsah, absence pochopitelného motivu nebo strach z toho, že útočila psychicky nemocná žena?

4.3.4 Práce

První zpráva v deníku *Práce* vyšla v úterý 11. 7. 1973 na straně tři s titulkem „Auto zmařilo šest životů“ a její autor je označen zkratkou „pet“. „*Po nedávné dopravní nehodě ve Střešovicích, při níž zhasly tři lidské životy, postihl včera odpoledne Prahu ještě hroznější případ. Po třídě Obránců míru na Letné sjíždělo ke Strossmayerovu náměstí nákladní auto Praga RN a před křižovatkou s Veverkovou ulicí z nepochopitelných důvodů vjelo náhle na chodník. Stalo se tak na mimořádně frekventovaném místě u stanice tramvají a následky tomu odpovídaly – vůz zachytil dvacet lidí. Na místě zůstali mrtví dva muži a jedna žena, další dvě ženy a jeden muž zemřeli po převozu do nemocnice. Z dalších postižených byly dvě osoby zraněny těžce a zbývajících 12 méně vážně. Proč 22letá řidička z povolání Olga H. s autem na chodník vjela, ukáže až další vyšetřování.*“¹⁴⁴

Text zprávy je na první pohled daleko podrobnější a obsažnější než ve *Svobodném slovu*. Zpráva nehodu hned v první větě zasazuje do souvislostí a připomíná poslední závažnější dopravní incident, který se stal ve Střešovicích. Také popis nehody je detailnější a líčí, odkud pachatelka nehody ke stanici tramvaje přijela. Sumarizace mrtvých a zraněných je přesná, když uvádí že automobil celkově postihl dvacet lidí. Na rozdíl od *Svobodného slova* jsou zde také uvedeny iniciály pachatelky, tedy Olga H. V čem text jednoznačně neuvádí pravdu je tvrzení, že není jasné, z jakého důvodu řidička najela na chodník. Policistům už to v tu chvíli bylo více než jasné.

Další zpráva se na stránkách *Práce* objevila hned následujícího dne, tedy ve středu 12. 7. 1973. Titulek na straně pět tentokrát hlásal „Vyšetřování pokračuje“, autor je stejný

¹⁴⁴ Auto zmařilo šest životů. *Práce: Deník Revolučního odborového hnutí*. Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, 29(163), s. 3.

jako u předchozí zprávy. „*Vyšetřování tragického úterního případu na třídě Obránců míru v Praze 7, při němž přišlo o život šest lidí a dalších 14 bylo zraněno, pokračuje. Řidička nákladního auta – 22letá Olga H.- byla zadržena a podrobena prvním výslechům a expertizám. Odborné zjištění u ní vyloučilo požití alkoholu či drog. Podrobným zkoumáním projde i automobil, s nímž se hrozného činu dopustila.*“¹⁴⁵ Také zde se neobjevila žádná zásadní faktická nepřesnost. To, že toxikologové u Olgy Hepnarové vyloučili jakoukoliv přítomnost léků, drog nebo alkoholu byla pravda. Poslední věta zprávy vypadá jako by naznačovala, že se řidička svého jednání dopustila záměrně. Otevřeně to nicméně nekonstatuje.

Až do konce sledovaného období, tedy 17. dubna 1973 v deníku *Práce* žádná další zpráva týkající se Olgy Hepnarové nevyšla.

4.3.5 Rudé právo

Rudé právo otisklo první zprávu věnovanou nehodě ve středu 11. 7. 1973 na druhé straně s titulkem „*Tragické následky dopravní nehody*“, autorem zprávy je ČTK. „*V úterý odpoledne nezvládla řidička nákladní automobil značky Praga RN na třídě Obránců míru směrem ke Strossmayerovu náměstí v Praze 7 a vjela mezi chodce, čekající na zastávce tramvaje. Následky dopravní nehody jsou tragické: na místě zůstali tři mrtví. Vozidla pražské první pomoci, která mají stanici několik desítek metrů od místa nehody, poskytla pomoc okamžitě a odvezla 15 těžce zraněných na traumatologická oddělení pražských nemocnic. Příčiny nehody se vyšetřují.*“¹⁴⁶ Třetí zpráva o nehodě a její třetí podoba, jiná než dvě předchozí ve *Svobodném slovu* a *Práci*.

Zásadním rozdílem je, že zpráva *Rudého práva* vůbec nekonstatuje, že další tři lidé ještě téhož dne podlehlí svým zraněním v nemocnici. Pokud bychom tyto tři oběti odečetli od uvedených patnácti převezených, dostaneme se na číslo dvanácti zraněných, které rozhodně nesouhlasí. Zraněných bylo bez mrtvých alespoň čtrnáct. Nebude to poprvé, co *Rudé právo* nebude uvádět pravdivá čísla.

¹⁴⁵ Vyšetřování pokračuje. *Práce: Deník Revolučního odborového hnutí*. Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, 29(164), s. 3.

¹⁴⁶ Tragické následky dopravní nehody. *Rudé právo: Organ ústředního výboru Komunistické strany Československa*. Praha, 1973, 53(163), s. 2.

Další zpráva vyšla v *Rudém právu* hned následujícího dne, tedy ve čtvrtek 12. 7. 1973 s titulkem „Ještě k tragické dopravní nehodě“ opět na straně dvě. Jako autor je uvedena ČTK. „*Dvaadvacetiletá řidička z povolání projížděla krátce před 14. Hodinou s nákladním vozidlem značky Praga RN třídou Obránců míru směrem ke Strossmayerovu náměstí v Praze 7. V úseku u hotelu Belveder a Veverkovy ulice vybočila z dosud neobjasněných příčin z vozovky a projela asi 20 metrů po hustě frekventovaném chodníku, kde je zároveň stanice elektronické dráhy. Protože se tento úsek poměrně prudce svažuje, byly následky tragické: na místě byli zabiti 3 chodci, po převozu do nemocnice zemřeli další tři a dále bylo zraněno 7 těžce a 7 lehce zraněno. Řidička byla předběžně zadržena. První expertiza vyloučila požití alkoholu či drog, vozidlo projde detailním technickým rozbořem. Po skončení vyšetřování, jež si vyžádá určitý čas, vydají orgány MV VB závěrečnou zprávu.*“¹⁴⁷

Vyšetřování si vyžádá určitý čas. Konstatování, které znamenalo, že tato zpráva bude na dlouhou dobu poslední, která v tisku k případu Olgy Hepnarové vyjde. Poslední byla také v *Rudém právu* ve zkoumaném období od 10. do 17. července 1973. Druhá zpráva je o něco obsáhlejší než ta první. Přidala detailnější informace o přesném místě nehody a uvedla na pravou míru počty obětí i zraněných. Opět se neobjevila ani zmínka o tom, že by řidička do davu najela úmyslně, nebo že by ji k útoku mohla dohnat psychická nemoc. „*Mocní došli k závěru, že některé kamínky se do mozaiky jejich černobílého výkladu světa nehodí, a čím později se s nimi bude muset – pokud vůbec bude muset – vyjít na světlo, tím lépe.*“¹⁴⁸

Rudé právo později vydalo také zprávu týkající se začátku soudního líčení, které odstartovalo 2. dubna 1974. Den poté deník publikoval zprávu s titulkem „Brutální zločin před soudem“, ve kterém se opět dopustil špatného čísla zavražděných. „*Dílo zkázy si vyžádalo sedm mrtvých, šest těžce a šest lehce zraněných,*“¹⁴⁹ oznamovala jedna z vět. Mrtvých bylo přitom už osm a zraněných bylo ve skutečnosti o dva víc.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Ještě k tragické dopravní nehodě. Rudé právo: Orgán ústředního výboru Komunistické strany Československa. Praha, 1973, 53(164), s. 2.

¹⁴⁸ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 181.

¹⁴⁹ Ibid., s. 252.

¹⁵⁰ Ibid., s. 252.

4.3.6 Další poznatky a shrnutí

Ve zkoumaném období, tedy od 10. do 17. července 1973, vyšlo k tématu činu Olgy Hepnarové ve vybraných denících celkem pět zpráv. *Rudé právo* společně s deníkem *Práce* vydaly shodně po dvou zprávách, *Svobodné slovo* věnovalo tématu pouze jednu zprávu. Ani jeden deník informace o nehodě nedoplnil fotografiemi, a to navzdory tomu, že je policie měla k dispozici.

	Svobodné slovo	Práce	Rudé právo
Celkem	1	2	2
11. 7. 1973	1	1	1
12. 7. 1973	0	1	1
Fotografie celkem	0	0	0

Tabulka 1: Počet článků a fotografií

Všechny zkoumané noviny o kriminálním případě Olgy Hepnarové informovaly velmi fádňe a zdrženlivě. Svým čtenářům nabízely jen základní údaje o tom, kde se nehoda odehrála. Nejčastěji přitom psali o křižovatce Veverkovy ulice a hotelu Belveder na třídě Obránců míru. K přesnějšímu popisu trasy nákladního vozidla Praga RN se odhodlal pouze deník *Práce*, když uvedl, že vozidlo sjíždělo směrem od Letenské pláně ke Strossmayerovu náměstí. Popisu nehody jako takové, tedy strhnutí volantu směrem ke skupince lidí postávajících na tramvajové zastávce, se všechny tři deníky vyhnuly. Pouze *Rudé právo* popsalo, že řidička po chodníku ujela asi dvacet metrů směrem z kopce.

Bylo to právě slovo řidička, které periodika použila pro popásání pachatele, respektive pachatelky nehody. Všechna tři média také zveřejnila její věk, tedy dvacet dva let. Jediným, kdo ve svých zprávách uvedl jméno a první písmeno příjmení (Olga H.) byl deník *Práce*, zbylá dvě periodika nepoužila ani její iniciály a jménu se tak vyhnula úplně. Co se ve zprávách neobjevilo vůbec, bylo sdělení, že Olga Hepnarová do skupinky lidí nákladním vozem najela úmyslně. Jasně to přitom bylo už během prvním pár minut po

nehodě, protože se Hepnarová okamžitě přiznala policistům. Jak jsem uvedla výše, tato informace se kvůli nařízení z nejvyšších mocenských míst do médií nesměla dostat a bylo na ni uvaleno embargo. Ve zprávách se samozřejmě neobjevilo ani nic o možném psychickém onemocnění pachatelky či o jejím motivu, kterým byla nenávist ke společnosti. Právě úniku těchto informací se totiž policie nejvíce obávala – obě totiž znala už od prvního výsledku, který následoval vzápětí po nehodě.

Ani jeden z deníků nezařadil tuto zprávu na svou titulní stranu. Dnes by tomu pravděpodobně bylo jinak. Zatímco *Rudé právo* umístilo informace o nehodě pokaždé na stranu dvě, což bylo tehdy pro zprávu bez propagandistické tematiky poměrně úspěšné umístění, ostatní dvě periodika jí takové místo nepřirrhly. *Svobodné slovo* svou jedinou zprávu věnovanou nehodě zařadilo na stranu pět, *Deník Práce* jí napoprvé umístil na stranu tři a o den později rovněž až na pátou stránku novin. Proč se zpráva objevovala až na zadních stranách je jasné – režim si nepřál, aby se na tuto zprávu jakkoliv upozorňovalo, a to alespoň do okamžiku, než bude jasné, co by mohly podrobnosti udělat s veřejností.

Co se týče obsahu zpráv, zveřejněné faktické informace se shodovaly s realitou. Jedinou vážnější nesrovnalostí byl počet mrtvých a obětí, které za sebou Hepnarová zanechala. Zatímco *Svobodné slovo* a *Práce* shodně uváděly čtrnáct zraněných a šest mrtvých, což odpovídalo výpovědi jednoho ze zasahujících lékařů, *Rudé právo* si s těmito počty nelámalo hlavu. Ve své první zprávě uvedlo o tři mrtvé a dva zraněné méně, a to navzdory tomu, že obě tyto informace už byly známé a ostatní deníky je uvedly. Možná právě proto byly posléze tyto údaje uvedeny v následující zprávě na pravou míru.

Zatímco *Svobodné slovo* i *Práce* nevydaly své zprávy coby přesné kopie oficiálního zpravodajství ČTK, *Rudé právo* použilo výhradně jejich agenturní znění. U zpráv *Svobodného slova* byla uvedena zkratka autora „jn“ a jejich obsah byl evidentně upraven tak, aby byl pro čtenáře příznivější a také co do počtu obětí a zraněných přesnější. Stejně tak postupovala *Práce*, když autora označila zkratkou „pet“ a zprávu upravila. Zajímavé je, že ani jedno periodikum při svém zpravodajství nevyužilo výpovědi očitých svědků, zasahujících policistů či lékařů, a to i přesto, že se zajisté dalo využít tak, aby neodporovala mocenským nařízením. V žádném z textů se tedy neobjevila přímá citace či jmenování někoho z přítomných lidí.

4.3.7 Televizní dokumenty

Vzhledem k tomu, že se komunistický režim snažil tvrdě potlačovat zveřejňování jakýchkoli informací týkajících se případu Olgy Hepnarové, detaily činu začaly vyplouvat na denní světlo až po sametové revoluci v listopadu 1989. Největší boom zaznamenala nehoda na třídě Obránců míru z července 1973 až po přelomu nového tisíciletí. Česká televize uvedla v roce 2001 na obrazovky třídílný dokumentární cyklus *Hrdelní zločiny*, kde v rámci dílu *Když vraždí ženy*, představila právě příběh Olgy Hepnarové pod názvem *Otloukánek*.¹⁵¹ Téhož roku vyšla také první podoba biografické knihy Romana Cílka pojmenovaná *Oprátka za osm mrtvých: Příběh Olgy Hepnarové – dívky, která zabíjela, protože neuměla žít*. Kniha posléze vyšla v přepracované podobě v roce 2010 s názvem *Olga Hepnarová: zabíjela, protože neuměla žít*. Česká televize se kauze věnovala také v roce 2003, když uvedla čtrnáctiminutový pořad *Holešovice 1973*, a to v rámci dokumentárního cyklu *Osudové okamžiky*, věnovaného mimořádným událostem uplynulého století.¹⁵² Právě prvnímu dokumentu z dílny České televize se budu v této kapitole věnovat podrobněji.

Třídílný dokumentární cyklus *Hrdelní zločiny* vznikl v produkci České televize v roce 2001. Cyklu se ujala skupina režisérů ve složení Zora Cejnková, Petr Hájek, Eva Kadlčáková, Jiří Novák a Pavel Křemen, kteří jednotlivé díly režírovali v různém složení. Cyklus představuje divákům skutečné příběhy vrahů a zločinců, kteří byli za své protiprávní činy v bývalém Československu popraveni. Dokumentaristé se na tyto příběhy zaměřují velmi komplexně a postupují od životních peripetií pachatelů, přes motivy a pohnutky, které je k činům vedly až po okolnosti policejního vyšetřování a osudy obětí. Autoři se u některých případech pustili takřka do rekonstrukcí těchto činů a hojně využívají autentických materiálů i vzpomínek očitých svědků, lékařů, vyšetřovatelů, příbuzných obětí či přeživších obětí.¹⁵³

První díl tohoto dokumentárního cyklu, s názvem *Bez slitování*, věnovali autoři příběhům Václava Mrázka a Jaroslava Stehlíka. Mrázek byl odsouzen za sexuální

¹⁵¹ Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1037957291-hrdelni-zlociny/201322225730002-kdyz-vrazdi-zeny/>

¹⁵² Osudové okamžiky: Holešovice 1973. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1091682868-osudove-okamziky/403235100081031-holesovice-1973/>

¹⁵³ Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1037957291-hrdelni-zlociny/201322225730002-kdyz-vrazdi-zeny/>

motivované vraždy šesti žen a popraven v roce 1957, Stehlík měl na svědomí dvě sexuální vraždy a mnoho brutálních znásilnění a byl popraven v roce 1986.¹⁵⁴ Druhý, již zmíněný díl, byl odvysílán pod názvem *Když vraždí ženy* a věnoval se případům Olgy Hepnarové a Ireny Čubírkové. Čubírková byla v roce 1966 popravena za brutální vraždu svého partnera Ambrože Ščepky, kterého rozřezala a posléze spálila v peci na chleba. Jeho hlavu odložila ve vlaku na trati mezi Trnavou a Bratislavou. Třináct let předtím zabila také svého manžela.¹⁵⁵ Poslední z trojice dílů vypráví o sexuálních vrahách Jaroslavu Papežovi, který zneužíval děti a jednoho chlapce ubodal, Vojtěchu Bělochovi, pedofilovi, který zavraždil sedmiletou dívku a Ladislavu Hojerovi, který spáchal pět sexuálně motivovaných vražd.¹⁵⁶

Vraťme se ale k druhému dílu cyklu s názvem *Když vraždí ženy* a jeho části věnované případu Olgy Hepnarové. Jak bylo v této práci již několikrát uvedeno, Olga Hepnarová dne 10. července 1973 krátce před druhou hodinou najela nákladním automobilem Praga RN do skupiny lidí postávající na tramvajové zastávce Obránců míru na pražské Letné. Tři lidé zemřeli na místě, další tři téhož dne v nemocnici a dva s odstupem týdnů až měsíců, další lidé byli zraněni. Hepnarová se tak rozhodla vykonat svůj trest vůči nenáviděné společnosti. Tento díl je prací tria autorů ve složení Cejnková, Kadlčáková a Křemen, dramaturgem je Martin Štoll a hlavním kameramanem Pavel Vildomec. Na scénáři se kromě zmíněných režisérů podílel také Oldřich Malina.¹⁵⁷

Olze Hepnarové je věnována první část dokumentu s názvem *Otloukánek*. Proč právě tento název? Jak jsem již zmínila, Olga Hepnarová se sama u soudu ráda označovala německým pojmem *prügelknabe*, který se dá přeložit právě jako otloukánek či obětní beránek. Dokument je natočen opravdu velmi autenticky. Vzhledem k tomu, že

¹⁵⁴ Hrdelní zločiny: Bez slitování. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1037957291-hrdelni-zlociny/201322225730001-bez-slitovani/>

¹⁵⁵ Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1037957291-hrdelni-zlociny/201322225730002-kdyz-vrazdi-zeny/>

¹⁵⁶ Hrdelní zločiny: Zabijáci. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1037957291-hrdelni-zlociny/201322225730003-zabijaci/>

¹⁵⁷ *Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy* [film]. Režie Zora CEJNKOVÁ, Eva KADLČÁKOVÁ, Pavel KŘEMEN. Česko, 2001, 57 minut.

zpravodajství Československé televize není z doby před rokem 1980 dostupné, byly pro účely dokumentu natočeny nové ilustrační záběry. Na těch je vidět žena řídící nákladní vůz Praga RN, ve kterém projíždí Prahou a posléze ulicí Obránců míru, nyní Milady Horákové. Ve snímku jsou použity také dobové fotografie, které pořídil jeden ze svědků nehody. Tyto fotografie se ale v době nehody v žádných médiích neobjevily. Dokument připomíná nejzásadnější okamžiky Olžina života, například její neshody s rodiči, hospitalizaci v Dětské psychiatrické léčebně v Opařanech nebo marné pokusy o vyhledání lékařské pomoci před spácháním nehody.

V dokumentu se postupně objevuje několik výpovědí svědků, vesměs jsou to ti samí lidé, které ve své knize uvádí také Roman Cílek. Jedna z výpovědí patří dispečerce záchranné služby Věře Kühnelové, která popsala, že na místo byly poslány všechny volné sanitky, které byly k dispozici. Očití svědci se shodují, že auto před nájezdem na chodník zpomalilo a potom asi dalších dvacet metrů jelo dál po celé šířce chodníku a sráželo lidi. V dokumentu je zachycen také jeden z vyšetřovatelů, Václav Froňek. Jeho výpověď ale nepřináší nic nového a spíše jen obhajuje úřední postup ve vyšetřování a posléze také rozhodnutí soudu.

Zajímavé je sdělení pachatelčiny spolubydlící z malešické ubytovny, která Olgu Hepnarovou popisuje jako zamlklou a chladnou dívku, která ale působila pouze zvláště, nikoliv nemocně. Hepnarová se na ni prý usmála za celou dobu jen jednou, když Olze nabídla kousek bábovky přivezené z domova. Velmi zvláštní také je, že Hepnarová krátce před odjezdem z ubytovny svou spící spolubydlící přikryla dekou, aby nenastydla. To je velmi neobvyklé chování u někoho, kde za pár hodin zabije šest lidí pod koly automobilu, protože nenávidí společnost. Také třídní učitelka Dagmar Procházková měla Hepnarovou za odlišnou, nikoliv však nemocnou či zlou dívku. To v dokumentu potvrdil také její soused z Oleška, Vladimír Hřebout, kterého prý Hepnarová učila házet sekyrkou.

V dokumentu je zachycen také pohled psychiatra Miroslava Plzáka, který byl k tomuto případu povolán jako soudní znalec. Bylo to právě jeho první vyšetření, které bylo posléze zpochybňováno jako neuvážené a příliš rychlé. Zajímavostí je, že Plzák zmiňuje, že poprava Olgy Hepnarové musel být odložena, protože rok 1974, kdy byla k trestu smrti odsouzena, byl režimem vyhlášen rokem ženy. Tehdejší předseda vlády Lubomír Štrougal tedy otálel s podpisem listiny k vykonání popravy.

Pořad *Když vraždí ženy* z dokumentárního cyklu České televize *Hrdelní zločiny* sice nemůžeme považovat za ucelený souhrn života a činu Olgy Hepnarové, ale přináší důležité střípky ze dne nehody, které společně s nastudováním dalších zdrojů vytváří dobrou představu o tom, jak osudný den probíhal a koho všeho poznamenal, včetně vyšetřovatelů a lékařů.

5. Filmová dramaturgie

5.1 Příběh

Co je to vlastně příběh? Setkáváme se s ním už od narození, kdy nám rodiče vyprávěli o statečných srdcích, moudrých králích či chytrých a krásných princeznách. Později jsme sami četli romány, povídky a životopisy. Na příběhy narážíme každý všední den. Vyprávíme si, co jsme zažili, koho jsme potkali, co jsme měli k obědu nebo co je ve škole či práci nového. „*Většina našich rozhovorů bývá vyplněna vyprávěním příběhů: vzpomínáním na minulou událost nebo vyprávěním vtipu. Dokonce i články v novinách můžeme nazvat příběhy. (...) Neunikneme jim ani když jdeme spát, protože i sny často prožíváme jako vyprávění. Vyprávění je stěžejní pro naše porozumění světu.*“¹⁵⁸ Podle Davida Jana Novotného zde příběhy byly od počátku věků, tedy ještě předtím, než vzniklo písmo. Pokud ale existovaly příběhy, musel existovat také vypravěč, který postavy vytvořil. Je potřeba si uvědomit, že vypravěč by nebyl úplný, kdyby naproti sobě neměl posluchače, čtenáře nebo diváka. Napětí totiž nevzniká pouze v příběhu samotném a mezi jeho postavami, ale také právě mezi postavami a posluchačem, čtenářem, divákem.¹⁵⁹

V každém epickém díle, jehož podstatou je děj, se vyskytují tři základní etapy vyprávění, které popsal již ve starověku řecký filozof Aristotelés. Ve svém díle *Poetika* rozdělil tragédii, která je podle něj zobrazením ukončeného a uceleného děje určitého rozsahu, na tři části: začátek, střed a konec. „*Začátek je to, co samo nenásleduje nutně po něčem jiném, ale po čem přirozeně následuje nebo se děje něco jiného; konec je naopak to, co samo přirozeně – buď nutně, nebo zpravidla – následuje po něčem jiném, ale po čem už nenásleduje nic jiného; střed je to, co samo následuje po něčem jiném a po čem následuje něco dalšího. Dobře sestavené děje tedy nesmějí začínat odkudkoliv a končit kdekoli, nýbrž se musí řídit uvedenými zásadami.*“¹⁶⁰ Části děje musí být podle Aristotela sestaveny tak,

¹⁵⁸ BORDWELL, THOMPSONOVÁ, op. cit., ref. 96, s. 111.

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, David Jan. *Budování příběhu, aneb, Demiurgie versus dramaturgie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1306-2, s. 9–11.

¹⁶⁰ ARISTOTELÉS. *Poetika: řecko-česky*. Praha: OIKOYMENH, 2008. Knihovna antické tradice. ISBN 978-80-7298-131-1, s. 63.

aby se jejich přesunutím nebo vyjmutím některé z nich porušil a dostal do pohybu také celek.¹⁶¹

Podle Jean-Claudea Carrièra můžeme na příběhy nahlížet různě. Navzdory možnosti jejich rozdělení na historické, lyrické, epické nebo mýty ale nesmíme podle něj zapomenout, že zařazování do žánrů je zbytečné, protože všechny žánry se mezi sebou navzájem mísí. Z pohledu diváka lze však příběh podle Carrièra rozdělit pouze na tři typy, a to následovně:

1. Příběh vyprávěný někým, kdo tento příběh zná, lidem, kteří ho také znají (jde o nejrozšířenější typ vyprávění s prastarými kořeny, který závisí na projevu vypravěče).
2. Příběh vyprávěný člověkem, který příběh zná, ale vypráví ho lidem, kteří ho neznají (nejčastěji detektivní příběhy).
3. Příběh, který vypravuje někdo, kdo příběh nezná, lidem, kteří ho také neznají (improvizace).¹⁶²

Carrière uvádí, že existuje ještě jeden, čtvrtý typ příběhu, který je ale velmi výjimečný, a to příběh vyprávěný lidmi, kteří jej neznají, lidem, kteří ho znají. K takovému případu může dojít nejčastěji při tvorbě filmu, kdy se autoři rozhodnou zfilmovat například domorodý příběh, který všichni obyvatelé velmi dobře znají, ale filmaři jej překroutí do nové podoby.¹⁶³ Jako příklad bych mohla uvést například pohádky Walta Disneyho natočené na motivy různých národních pohádek, například film *Legenda o Mulan*.

5.2 Jak vzniká příběh

Jak jsem zmínila již o pár odstavců dříve, na počátku příběhu stojí člověk, který postavy vytvoří. „Z hlediska příběhu, ať jakoukoliv formou podaného, byl na počátku demiurg. Ten, který postavy stvořil, vdechl jim život, vložil do úst slova, kdo vyprávěl jejich příběh.“¹⁶⁴ Vzhledem k tomu, že každý z nás si nějaký příběh alespoň občas vymyslí, jsme

¹⁶¹ Ibid., s. 65.

¹⁶² CARRIÈRE, Jean-Claude. *Vyprávět příběh*. Vyd. v ČR 2. Praha: Limonádový Joe, 2014. ISBN 978-80-905624-2-4, s. 17-18.

¹⁶³ Ibid., s. 19.

¹⁶⁴ NOVOTNÝ, op. cit., ref. 159, s. 9.

vlastně demiurgy všichni. Podle Novotného vyžaduje psaní literárního příběhu, dramatu nebo filmového scénáře pečlivou přípravu a průpravu, a především znalost těch nejzákladnějších pravidel. Startem pro vznik kvalitního příběhu je ale zajisté prvotní nápad vycházející z inspirace.¹⁶⁵

Po utřídění myšlenek přichází na řadu vytvoření dramatických postav, neboť postava je podle Syda Fielda samým základem scénáře, a to dokonce důležitějším než jeho téma. „*Je to srdce, duše a nervový systém vašeho příběhu. Předtím než napíšete první slovo scénáře musíte důkladně poznat svou dramatickou postavu.*“¹⁶⁶ Kvalita scénáře se totiž odvíjí především od propracovanosti postav a autor se tedy musí zaměřit na jejich zevrubné popsání. První přichází na řadu rozdělní rovin života postavy, a to na vnitřní a vnější život. Zatímco vnitřní život postavy, tedy její životopis, utváří její charakter, vnější život, definován potřebou, tento charakter odkrývá. „*Vnitřní život postavy se odehrává od narození do okamžiku, kdy film začíná. Je to proces, který odkrývá její charakter.*“¹⁶⁷

Po vytvoření podrobného životopisu postavy následuje její vnější stránka, která je zároveň začátkem scénáře jako takového. Sem patří vztahy s okolím nebo spokojenost či nespokojenost postavy se životem. Dále můžeme rozlišit tři základní sféry života postavy, a to: profesní (jaké má zaměstnání), osobní (jestli je svobodná/vdaná, rozvedená/ovdovělá, má/nemá děti) a soukromou (co postava dělá, když je sama – trávení volného času, koníčky).¹⁶⁸ Rozdělením těchto tří sfér podle Fielda získáme výchozí bod neboli kontext postavy.¹⁶⁹

Novotný připomíná i další detaily, které postavy charakterizují a na které je zapotřebí při jejich vytváření, myslet. Jsou to například gesta, oblečení a upravený či neupravený vzhled. Velmi důležitou úlohu může sehrát také styl jakým postavy mluví, tedy jejich přízvuk, jazykové vady (koptání), spisovná či nespisovná mluva nebo nadužívání cizích slov, například anglicismů nebo germanismů. Zapomenout bychom neměli ani na další souvislosti postavy například: rodinné (odkud postava pochází a v jakých poměrech

¹⁶⁵ Ibid., s. 19.

¹⁶⁶ FIELD, op. cit., ref. 94, s. 35.

¹⁶⁷ Ibid., s. 36

¹⁶⁸ Ibid., s. 38-39.

¹⁶⁹ Ibid., s. 45.

vyrostla), společenské (sociální skupina, vzdělání), kulturní, historické (dějinná doba), politické, náboženské, zeměpisné, ekonomické, sexuální (orientace), zdravotní (vrozené choroby), psychofyzické (povahové rysy, inteligence) a pohlaví. Tyto aspekty je při budování postavy nutné brát na vědomí i přesto, že v nich v příběhu nebude téměř zmínka.¹⁷⁰

Po detailním vybudování postavy přichází na řadu další důležitý krok, kterým je stanovení tématu příběhu, potažmo filmového scénáře či divadelní hry. „*Téma je základní námět uměleckého díla, jasně formulovaný a uzavřený celek vystupující ve funkci základního myšlenkového materiálu.*“¹⁷¹ Téma je hlavní vůdčí myšlenkou a předmětem, o kterém příběh pojednává. Takovým předmětem může být láska, alkoholismus, tvůrčí krize, nenávist nebo touha po moci. Pro určení tématu je zapotřebí nejen stanovit jádro děje, tedy syžet, ale také rozvrhnout fabuli.¹⁷² Syžet „*je způsob, jakým jsou uspořádány jednotlivé tematické složky filmového příběhu,*“¹⁷³ kterými jsou děj, postava, vnější prostředí a vypravěč a oproti fabuli „*představuje její konkrétní ztvárnění v časové následnosti*“¹⁷⁴. Fabule neboli vypravování, je „*souhrn událostí, příběhů a činů postav vzájemně zřetězených příčinnou a časovou souvislostí*“.¹⁷⁵ Způsob, jakým je závěrečná podoba díla uspořádána do organizovaného celku nazýváme kompozicí.

Téma může být buď hlavní nebo vedlejší, které je vždy ovlivněno tématem hlavním, se kterým také často úzce souvisí. Téma je spjata také s námětem, který je „*výsekem skutečnosti, představující věcnou stránku obsahu filmového díla, je to téma v užším smyslu*“¹⁷⁶. Filmovým námětem je nejčastěji literární předloha například román, biografie či autobiografie. A právě při posouzení, zdali literárního dílo stojí za přepracování ve filmový scénář, přichází na řadu dramaturgie, což je „*nauka o stavbě a zákonitostech dramatického díla*“.

¹⁷⁰ NOVOTNÝ, op. cit., ref. 159, s. 13-15.

¹⁷¹ Ibid., s. 21.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid., s. 31.

¹⁷⁶ Ibid., s. 24.

Pokud máme postavy a téma, přichází na řadu zápletky, kterou každý příběh začíná. „Zápletky je křížení sil, které působí v různých směrech vnitřního světa filmového dramatického díla: jejich vzájemné proplétání určuje základní napětí příběhu.“¹⁷⁷ Zápletky by měla být motivem, který poruší dosavadní rovnováhu příběhu, například záměna osob, místa či zavazadel. Jednou z nejklassičtějších zápletek je nedorozumění, které může mít jak komické, tak tragické následky. Po zápletky přichází závěrečná fáze dramatického děje, kterou je rozuzlení. „Rozuzlení příběhu je koncem syžetu. Příběh se ocitá ve fázi, která nevzbuzuje ani touhu ani očekávání cokoli řešit.“¹⁷⁸ Rozuzlení by mělo být logické a pro diváka zároveň přijatelné.¹⁷⁹

5.3 Základní části příběhu

Jak jsem zmínila, drama můžeme podle Aristotela rozdělit na tři základní části, kterými jsou začátek, prostředek a konec. Toto klasické dělení dramatu následně klasicisté v čele s Janem Racinem rozdělili na dalších pět částí: expozici, kolizi, krizi, peripetii a katastrofu.¹⁸⁰

Expozice je „úvodní část literárního, dramatického nebo filmového díla, seznámení se s hlavními postavami a jejich vztahy jakož i prostředím, v němž se příběh odehrává.“¹⁸¹ Expozice tedy uvede diváka či čtenáře do situace a seznámí ho nejen s hlavními postavami příběhu, ale také s hlavními dramatickými silami. „Mohou to být síly jak přírodní, tak síly ovládající postavy, jako je vášně, nenávist, nezkrtná touha po moci, penězích, ženě či muži a tak dále.“¹⁸² V této první části je odhalen základní autorský záměr, podmínky, autorský styl a také žánr. Zatímco u literárních děl může být tento úvod, respektive expozice, velmi dlouhý (například u historického románu), u díla dramatického či filmového by měl být co nejstručnější, ale zároveň zajímavý, jasný a srozumitelný, aby byl divák ochoten pokračovat ve sledování díla. Filmový příběh má na rozdíl od literárního díla, které má k dispozici pouze

¹⁷⁷ Ibid., s. 31.

¹⁷⁸ Ibid., s. 33.

¹⁷⁹ Ibid., s. 31-33.

¹⁸⁰ Ibid., s. 34.

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Ibid.

slovo, možnost využít také obraznost, kterou lze vyjádřit opticky, zvukově a dějově. Filmový příběh může využít různých způsobů expozice: lineární (kdy se postupně seznamujeme s jednotlivými postavami, místem děje, dramatickou situací) a paralelní (autor sleduje střídavě dvě nebo více linií, které postupně svede dohromady).¹⁸³

Po expozici následuje kolize, která je druhou částí dramatického příběhu a v některých případech se může s expozicí prolínat. Kolizi můžeme definovat jako „*zauzlení dramatického konfliktu, postupné krystalizování srážky zájmů*“¹⁸⁴. Dochází zde tedy k zauzlení děje, které se posléze stane základní dramatickou situací nebo její předzvěstí. Každá z postav musí ke kolizi, respektive k nastalému problému, zaujmout své stanovisko. Kolize by měla být provedena tak, aby diváka zajímalo také následné rozuzlení děje a pokračoval tedy ve sledování další fáze příběhu, kterou je krize. „*Krize je ústřední okamžik dramatického děje mezi základní fází, kdy se děj zauzluje, a rozhodující fází, kdy se rozuzluje.*“¹⁸⁵ Krize je podle Novotného v dramatu vrcholným momentem, kdy již není možné vyhnout se rozhodující dramatické srážce a je zapotřebí začít ze všech sil bojovat. „*V krizi děj příběhu kulminuje, projeví se naplno to, co divák tušil a co podvědomě očekával ať už v kladném či záporném smyslu.*“¹⁸⁶ Právě krize ukáže divákům skutečný charakter postav.

Po kulminaci příběhu v podobě krize nastává moment zvratu, tedy peripetie. Peripetie bývá stavěna jako kolize, ale oproti ní má rychlejší spád. Jejím specifikem je, že se může vyskytnout prakticky kdykoliv v průběhu celého děje, nikoli pouze na čtvrtém místě. „*Peripetie je to, o čem je nutno se zmínit dřív, než bude pozdě. Drama spěje ke svému konci, ale najednou se cosi stane. Právě peripetie je oním momentem zvratu (...), který může zdánlivě vytáhnout hrdinu z bryndy, který může blížící se tragédii zabránit.*“¹⁸⁷ Před závěrečným rozuzlením postava často dochází k anagnorisi, tedy k poznání. „*Při rozboru tragédie se tohoto slova užívá v případě, kdy se jedná o postavu, již nebyly určité okolnosti*

¹⁸³ Ibid., s. 34-37.

¹⁸⁴ Ibid., s. 37.

¹⁸⁵ Ibid., 39

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid., s. 40.

známy, tyto skutečnosti dozví.“¹⁸⁸ Nejčastěji jde o prozření: domnělý přítel je nepřítelem či naopak, odhalení podvodu či tragického omylu nebo poznání nového příbuzného.¹⁸⁹

Finálová část děje neboli jeho vyústění, se nazývá katastrofa. Dochází v ní k poslednímu dramatickému střetu a končí zde všechny vedlejší linie a je vyjasněn jejich vztah k základnímu konfliktu, divákovi je tak vše odhaleno. „*Katastrofa musí jako rozuzlení vyplývat z logiky příběhu, z logiky postav, z jejich charakteru, musí být logickým a přirozeným následkem jejich činů (...)*“¹⁹⁰ Divák v této části dostává odpovědi na všechny otázky, které si v průběhu děje kladl – například proč vrah zabíjel, jakým způsobem. Katastrofa v rámci filmového příběhu musí být vždy rychlá a musí mít spád, protože příliš dlouhá závěrečná část může předchozí děj znehodnotit.¹⁹¹ Samozřejmě existují i otevřené konce, které naopak divákovi žádou z vyvstalých otázek nezodpovědí a nechají ho tápat, nebo mu umožní vytvoření vlastního konce příběhu a vlastní odpovědi na otázky.

5.4 Postup při vzniku scénáře

Nejprve je zapotřebí si říct, co je to vlastně scénář. Scénář je „*příběh vyprávěný prostřednictvím obrazů, za použití dialogů a popisu děje, a vsazený do kontextu dramatické stavby*“¹⁹². Field rozlišuje dva způsoby, kterými je možné napsat scénář. Prvním z nich je nápad, kterému vytvoříme postavy na míru, druhým způsobem je prvotní vytvoření postav, od kterých se následně odvíjí děj a příběh.¹⁹³ Podle Fielda je však zapotřebí mít jasnou představu o tom, jak celý příběh skončí ještě předtím, než napíšete první slovo. Kontext je tím, co určuje závěru příběhu jeho pevné místo.¹⁹⁴

Field rozděluje paradigma dramatické stavby na začátek, prostředek a konec, respektive na expozici, konfrontaci a rozuzlení. Mezi těmito třemi body se potom nachází

¹⁸⁸ Ibid., s. 41.

¹⁸⁹ Ibid., s. 40-41.

¹⁹⁰ Ibid., s. 42.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² FIELD, op. cit., ref. 94, s. 16.

¹⁹³ Ibid., s. 53.

¹⁹⁴ Ibid., s. 76.

dva body obratu, které vytvářejí v příběhu zvrát, například nečekanou událost, která celý příběh trochu pozmění.¹⁹⁵

Podle Fielda je nejdůležitější částí scénáře jeho začátek, který představuje jednotku dramatické akce dlouhou asi třicet stránek, což odpovídá asi třiceti minutám filmu. V úvodu musí scénárista představit divákovi svůj příběh, jednotlivé postavy, dramatickou premisu neboli předpoklad, situaci a také musí nastolit vztah mezi hlavní postavou a ostatními osobami. Právě prvních deset minut filmu je pro diváka zásadní, protože během nich se rozhoduje, zdali bude ve sledování pokračovat či nikoliv, nebo jestli se mu film líbí či nelíbí.¹⁹⁶

Po začátku neboli expozici následuje ve scénáři prostředek čili konfrontace. Tato část by měla být podle Fielda dlouhá asi šedesát stránek a hlavní postava během ní naráží na jednu překážku za druhou. Tyto překážky jí totiž znemožňují uspokojit její dramatickou potřebu, tedy její hlavní cíl, který celý příběh posouvá dopředu. Poslední částí scénáře je potom konec neboli rozuzlení, který trvá přibližně od konce devadesáté stránky až do konce scénáře a divákovi nabídne rozřešení celého příběhu. Rozuzlení nicméně nesmíme zaměnit se zakončením scénáře. „*Zakončením rozumíme konkrétní obraz, záběr či sekvenci, kterou scénář končí, nikoliv rozřešení příběhu.*“¹⁹⁷

Také Novotný zmiňuje jednotlivé fáze literární přípravy filmu, které by měl znát každý scénárista předtím, než se do tvorby scénáře pustí. Nejprve je podle něj zapotřebí vytvořit krátkou synopsi, tedy výtah. „*Synopse je jednoduchý filmový přepis zamýšleného nebo adaptovaného (...) díla, vypracovaný tak, aby byl dokonale přehledaný, aby podával informaci o tom, zda je vůbec vhodný k filmovému zpracování, má-li dost látky pro celovečerní film.*“¹⁹⁸ Synopse má za úkol charakterizovat hlavní dramatické zápletky a postavy a její rozsah by se měl pohybovat kolem deseti až patnácti stran. Následně je možné tuto rozvinout tuto synopsi ve filmovou povídku – treatment, kde se objeví ideově umělecká koncepce dramatického díla. Obsahuje tedy přesně vystavěný dramatický děj, zevrubně

¹⁹⁵ Ibid., s. 16-17.

¹⁹⁶ Ibid., s. 18.

¹⁹⁷ Ibid., s. 20.

¹⁹⁸ NOVOTNÝ, op. cit., ref. 159, s. 43.

popsané charaktery postav a podstatnou část dialogů. Rozsah má obvykle padesát až šedesát stran.¹⁹⁹

Hotové filmově literární dílo potom můžeme označit za literární scénář, který „podává celý děj, rozdělený na jednotlivé obrazy s popisem prostředí, osob i zvuků, se všemi dialogy v konečném znění, se všemi vedlejšími postavami.“²⁰⁰ Rozsah literárního scénáře se odvíjí od toho, do jaké míry se scénárista rozhodne do detailů propracovat všechny nuance, nejčastěji má ale kolem devadesáti až sta stran.

Dalším stupněm scénáře je technický scénář, nebo také scénář režijní, což je filmový scénář rozšířený o technicko-inscenační poznámky. Je v něm udán například přesný počet záběrů, jejich velikosti a skladba, předpokládaná metráž snímku nebo poznámky o technice snímání například: jízda, zadní projekce či jeřáb. „Dále obsahuje požadavky na trikovou techniku, poznámky o užití hudby a dramatických zvuků, údaje, které dialogy budou snímány kontaktně a které jsou určeny postsynchronu.“²⁰¹ Tento typ scénáře slouží především jako podklad pro další technické a tvůrčí spolupracovníky, jako jsou: kameraman, architekt, střihač, zvukař či hudební skladatel.

Podle Novotného existují tři různé způsoby, po nichž se lze při psaní scénáře vydat a to přes: charakter (vybrání výrazného a zajímavého charakteru), kolizi (vymyšlení kolize a přiřazení toho správného charakteru, který pro ni bude nejzajímavější) nebo situaci (náhodně zaznamenaná situace, ještě předtím, než vznikne kolize a její následky.²⁰²

Základem každého scénáristického textu jsou dialog a monolog. Novotný rozděluje dialogy na: informativní (nezbytný pro pochopení děje a jeho souvislostí), osvětlující (odhaluje minulost a posouvá děj dopředu), charakterizující (odhaluje charakter postav a jejich podstatu), stylizovaný (nářečí, žargon, slovník), historický (archaický způsob mluvy), odstředivý (rozhovor, který nemíří k jádru problému, ale měl by), dostředivý, paralelní (každá postava si mluví co chce), milostný, spiklenecký a telefonní.²⁰³

¹⁹⁹ Ibid., s. 44.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Ibid., s. 47.

²⁰³ Ibid., s. 91-100.

6. Kauza Olgy Hepnarové ve filmu

V následující kapitole se budu nejprve věnovat osobnostem a filmové tvorbě autorů Petra Kazdy a Tomáše Weinreba, kteří snímek o Hepnarové režírovali. Následně se podrobně zaměřím právě na film *Já, Olga Hepnarová*, kde nejprve rozeberu jeho produkční a distribuční historii, která je na tuzemské poměry velmi impozantní a úspěšná. Nepůjde však o podrobnou odbornou filmovou analýzu. Nebudu se tedy zabývat filmovými stylistickými postupy, mezi které patří například hudba, kamera nebo střih, které spadají spíše do kompetencí filmových odborníků či studentů FAMU.²⁰⁴

Jak jsem uvedla už v tezi diplomové práce, zaměřím se především na obsahovou složku filmu, tedy jeho sdělení, zajímat mě bude také způsob jakým byla ve filmu uchopena a adaptována skutečnost. Jako výzkumnou metodu využiji v této části práce takzvanou analýzu narativu neboli vyprávění. „*Narativní analýza se zajímá o proces vyprávění, analýza narativu o to, co je vyprávěno a jak.*“²⁰⁵ V této kapitole se také pokusím odpovědět na výzkumnou otázku zmíněnou v úvodu této práce a to: „Jak případ pojali filmový tvůrci snímku *Já, Olga Hepnarová* – především z hlediska adaptace skutečnosti a budování filmového příběhu.“

Kauze jako takové jsem se věnovala v první kapitole této práce, kde jsem se podrobně zabývala nejen životem Olgy Hepnarové, ale také provedením zločinu dne 10. července 1973 a následnému policejnímu i lékařskému vyšetřování jejích příčin. Tento podrobný faktický popis případu mi nyní poslouží jako základ pro srovnání, do jaké míry se autorům filmu podařilo zachytit autentičnost filmu a jestli se drželi faktů. Stejně tak mě bude zajímat, jak se režiséři ujali ztvárnění zločinu a jeho vyšetřování. Zaměřím se také na případné odchylky od reality a proč k nim ve filmu došlo.

6.1 Biografie a filmografie režisérů Petra Kazdy a Tomáše Weinreba

Petr Kazda se narodil 14. července 1978 a to, že chce na filmovou školu věděl velmi záhy. Nejprve vystudoval Soukromou vyšší odbornou školu filmovou v Písku a později

²⁰⁴ BORDWELL, THOMPSONOVÁ, op. cit., ref. 96.

²⁰⁵ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9, s. 369.

v letech 2006-2009 přidal také scenáristiku a dramaturgii na pražské FAMU, kde absolvoval scénářem k celovečernímu filmu *Vynález zkázy*. Kazda dlouhodobě spolupracuje se svým bývalým spolužákem Tomášem Weinrebem, se kterým v roce 2011 založili vlastní filmovou společnost Black Balance.²⁰⁶

Kazda je autorem scénářů ke studentským filmům *Generační figurka* (2006, režie Doubravka Radonjić), kde si také zahrál, *Zatmění* (2006, režie Tomáš Weinreb), *Miliardu let před koncem světa* (2008, režie Tomáš Weinreb, společný scénář), *Maximální nosnost*, 2009, režie Edita Kainrathová) a k celovečerní prázdninové komedii režiséra Juraje Šajmoviče Jr. z roku 2009 *Tady hlídám já*, kde Kazda působil také jako asistent režie. Kromě scénářů se Kazda věnuje také právě režii. Do jeho režisérské filmografie patří filmy: *Absolventský film* (2003), *Jan 007* (2007), *Belle époque* (2009), krátký hraný film *Play off* (2012, společně s Tomášem Weinrebem) a jeho celovečerní debut na motivy příběhu poslední popravené ženy v Československu, *Já, Olga Hepnarová*, na kterém se režijně, produkčně i scenáristicky podílel také Tomáš Weinreb.²⁰⁷

Tomáš Weinreb se narodil 14. února 1982 a stejně jako Petr Kazda vystudoval SVOŠ v Písku. V roce 2009 absolvoval dokumentární tvorbu na pražské FAMU a věnuje se jak režisérské, tak scenáristické práci. Na svém kontě má (režie a scénář, není-li uvedeno jinak): studentské filmy *Antero* (2003), *Burza předsudků* (2005, režie Ivo Bystřičan, Weinreb zde účinkoval), *Invalidní invalidovna* (2005, režie Lukáš Milota, Weinreb zde účinkoval), *Reportáž o nenarozeném dítěti* (2005, Weinreb vedle režie a scénáře dělal také kameru, zvuk, střih a produkci), *Zatmění* (2005), *Jedeni říkali* (2007, také kamera, zvuk, střih a architekt), *Hodně žen* (2008), *Miliardu let před koncem světa* (2008), *Medvěd* (2009, střih), *Nic není relativní* (2009, střih), *Cesta, Milota, Dolejší* (2011, režie Lukáš Milota, Weinreb zde účinkoval).²⁰⁸

²⁰⁶ Petr Kazda: životopis. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. Praha [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/person/9763/petr-kazda>

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Tomáš Weinreb: životopis. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. Praha [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/person/24053/tomas-weinreb>

V roce 2009 natočil Weinreb krátký studentský dokumentární film *Všechno je sračka* s výpovědí Miroslava Davida, který byl přítelem Olgy Hepnarové půl roku předtím, než se dopustila nehody na ulici Obránců míru. Tento film byl v roce 2011 uveden do kinodistribuce společně se studentským filmem *Od višni do višni* (2010, režie Jana Boršková) pod názvem *Od višni do višni/Všechno je sračka*. Následoval zmíněný krátký hraný film *Play off*. Jeho posledním filmem je celovečerní film *Já, Olga Hepnarová* z roku 2016.²⁰⁹

Oba autoři by svou scenáristicko-režijní spoluprací rádi navázali na úspěšné tvůrčí dvojice jako byli například Ján Kadár s Elmarem Klosem nebo současní filmový tvůrce Filip Remunda s Vítem Klusákem. I přesto, že tvůrčí dvojice ve filmové praxi jsou poměrně ojedinělou záležitostí, kdy je režijní vedení obvykle spojeno pouze s jednou osobou, se oba tvůrce domnívají, že oboustranná spolupráce na projektu, jako je film o Olze Hepnarové, zlepšuje jeho výsledek.²¹⁰

6.2 Film *Já, Olga Hepnarová*

Duo režisérů Petr Kazda a Tomáš Weinreb se film na motivy kriminálního příběhu Olgy Hepnarové rozhodli natočit už v roce 2010. Kauza ženy, která 10. července 1973 najela nákladním automobilem do skupinky lidí postávajících na stanici tramvaje na pražské Letné, kde jich osm usmrtila, připadala autorům jako velmi zajímavé téma, a to navzdory své brutalitě. „*Olga Hepnarová je fantom. Fantom, na který jsme nutkavě potřebovali sáhnout, prožít s ním utrpení i (ne)možné vykoupení. Mít ho nablízku, i když ho skutečně nepoznat. Právě hraný film se nám z této perspektivy jeví jako nejlepší formát,*“²¹¹ vysvětlují výběr tématu autoři, podle kterých je na životě Hepnarové fascinující úplně vše. Dodávají, že to, co zažívala, zažíval v nějaké podobě každý z nás a být s Olgou Hepnarovou, znamená poznávat sám sebe.

Na životě Olgy Hepnarové zajímaly autory dvě skutečnosti. Tou první je samota. Vnitřní i vnější samota, kterou Olga pociťovala. Do vnějších, objektivních příčin podle nich

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 315.

²¹¹ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 310.

spadá citově prázdné a chladné rodinné prostředí, hospitalizace v Opařanech, odlišná sexuální orientace či výkon mužského zaměstnání. Subjektivní, tedy vnitřní příčiny samoty pak autoři vidí v její uzavřenosti a vztahovačnosti. Druhou zajímavou skutečností je pro autory problém zločinu a trestu. „*Dobro nelze hledat zlem. Tuto skutečnost si začala Olga Hepnarová při dlouhodobém pobytu ve vězení stále zřetelněji uvědomovat. Celá její osobnost se zhroutila. Začala tvrdit, že je někým jiným, Olgou Winiferovou, dívkou, která nikoho nezabila.*“²¹²

Kazda a Weinreb se podle svých slov snažili natočit film, který bude varující, autentický a aktuální. Nikdo z nás totiž podle nich neví, co způsobí tím, že se zachová špatně k člověku vedle sebe. V roce 2010 plánovali film natočit jako analytickou a syntetickou práci, ve které by se nedopustili větších kompromisů. „*Ctíme skutečné události a nesnažili jsme se při psaní scénáře příliš fabulovat a zjednodušovat. (...) Film může mít vícero výkladů a jeden z nich by mohl být, že zlo opět uvádíme v život. To by však pro nás bylo velmi deprimující.*“²¹³.

Oba autoři se s příběhem Olgy Hepnarové setkali díky knize Romana Cílka *Oprátka za osm mrtvých* a uvádějí, že pro ně byla zásadním inspiračním zdrojem. Přesto ale přiznávají, že film rozhodně není jejím zfilmováním, a už vůbec ne doslovným. Kniha se pro ně stala pouze výchozím námětem a Roman Cílek u připravovaného snímku působil jako poradce.²¹⁴

6.2.1 Produkční a distribuční historie filmu

Koprodukční psychologické drama *Já, Olga Hepnarová* mělo v českých kinech premiéru 24. března 2016. Hlavní inspirací se pro autory stala kniha Romana Cílka *Oprátka za osm mrtvých*, kde se autor věnuje faktickému popisu událostí týkající se života a smrti Olgy Hepnarové. Cílek posléze působil jako poradce při vytváření scénáře k filmu a jeho

²¹² Ibid., s. 312.

²¹³ Ibid., s. 313.

²¹⁴ Ibid., s. 314.

kniha posloužila jako jeho hlavní námět. Autoři kromě Cílkovy knihy vycházeli také ze soudních spisů, vzpomínek pamětníků a dalších dokumentů a písemností.²¹⁵

Sto pět minut dlouhý film se začal natáčet 14. prosince 2013 v polské Nové Rudě a v průběhu roku 2014 se kromě Polska (Kladsko, Nová Ruda, Varšava) pokračovalo v natáčení na území Česka (okolí Ústí nad Labem) a Slovenska.²¹⁶ Ještě před zmíněnou českou premiérou měl snímek světovou premiéru na Mezinárodním filmovém festivalu Berlinale v Berlíně, kde byl 11. února 2016 uveden v sekci Panorama. Na jaře byl pak poprvé představen českému publiku 18. března na festivalu Febiofest.²¹⁷ Do oficiální kinodistribuce se film dostal 24. března 2016 a během prvního víkendu jej vidělo 7822 diváků a vydělal 974 805 korun. Po celkem osm víkendů si udržel umístění mezi top dvaceti filmy v českých kinech. Celkově ho za dobu jeho promítání vidělo 42 394 diváků a jeho celkový zisk je 4 397 978 korun.²¹⁸ Snímek pochází z produkce společnosti Bontonfilm a na jeho produkci spolupracovaly také slovenské, polské a francouzské produkční společnosti.

Snímek *Já, Olga Hepnarová* získal také několik prestižních ocenění. Na Cenách české filmové kritiky za rok 2016 vyhrál v kategoriích nejlepší režie (Petr Kazda, Tomáš Weinreb), nejlepší herečka (Michalina Olszaňská), audiovizuální počin (Adam Sikora) a získal cenu Innogy pro objev roku.²¹⁹ Film byl v roce 2017 nominován také na osm Českých lvů, kde se mu nakonec podařilo získat sošku za nejlepší ženský herecký výkon, nejlepší ženský herecký výkon ve vedlejší roli (Klára Melíšková) a cenu pro nejlepší filmový plakát, jehož autorem je Lukáš Veverka. Film byl úspěšný také na přehlídce celovečerních a dokumentárních snímků Finále Plzeň, kde získal hlavní cenu Zlatého ledňáčka. Nominován byl i na slovenském filmovém festivalu Slnko v sieti 2017, kde získal cenu za nejlepší

²¹⁵ Já, Olga Hepnarová. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/film/400761/ja-olga-hepnarova>

²¹⁶ LOPOUR, Jaroslav. Já, Olga Hepnarová. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. 22. 3. 2016 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/ja-olga-hepnarova>

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Já, Olga Hepnarová – Tržby a návštěvnost. *Kinomaniak: Filmové tržby a návštěvnost kin v České republice* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://kinomaniak.cz/filmy/ja-olga-hepnarova>

²¹⁹ MÍŠKOVÁ, Věra. Cenu České filmové kritiky vyhrál Rodinný film: Nejvíce ocenění dostal od filmových novinářů snímek Já, Olga Hepnarová. *Právo*. Praha, 2017, 27(25), s. 14.

režii.²²⁰ Snímek se účastnil také hlavní soutěže na polském festivalu Lubušské filmové léto, kde získal ocenění Zlatý hrozen.

Autoři se autenticitu filmu rozhodli podtrhnout černobílým obrazem a absencí jakéhokoliv hudebního doprovodu, kromě dobové hudby Mariána Vargy a rockového souboru Collegium Musicum. Film je psychologickou výpravou do hlubiny duše Olgy Hepnarové a snaží se ji ukázat včetně jejích pocitů a pohnutek. Do hlavní role Olgy, kterou měla původně hrát Marika Šoposká, byla obsazena neznámá polská herečka Michalina Olszańska. Ve vedlejších rolích se objevili také méně známé tváře: Martin Pechlát, Klára Melíšková, Juraj Nvota, Martin Finger, Marika Šoposká, Petra Nesvačilová, Ondřej Malý nebo Gabriela Míčová. Právě neznámé obsazení dává příběhu šanci vyniknout a není tak upozaděno na úkor velkých osobností.²²¹

Režiséři ve filmu rozvíjejí životní osud Olgy Hepnarové už od jejího dětství, přes dospívání a hospitalizaci v dětské psychiatrické léčebně až po vykonání děsivého činu, její výslechy, uvěznění, soudní líčení a odsouzení k trestu smrti. Celý příběh je protkáno explicitními sexuálními lesbickými scénami. Ačkoli je ve filmu cítit podtext komunismu a vrcholného období normalizace, film se o politickou situaci nezajímá.²²² Zajímavostí je, že tvůrci využili pro navození autentické atmosféry 70. let Československa především polské exteriéry.²²³ Autoři se film rozhodli věnovat památce režiséra Františka Vlácilá.

6.2.2 Žánr

Podle Bordwella a Thompsonové se dnes žádný žánr nedá jednoduše a přesně definovat. Pro některé žánry jsou nicméně typická určitá témata či náměty. Nejznámější jsou často rozsáhlé zastřešující žánrové kategorie, kterým odpovídá mnoho filmů, jako je komedie, romantická komedie či již dříve zmíněný thriller. Pomocí žánrů tedy rozlišujeme filmy na různé typy, nejčastěji podle jejich tematiky či stylu. „*Mnohé filmové žánry se ustálily díky tomu, že si vypůjčily již existující konvence z jiných médií. (...) Žánry jsou do*

²²⁰ Já, Olga Hepnarová: Ocenění. *Československá filmová databáze* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/316579-ja-olga-hepnarova/oceneni/>

²²¹ Já, Olga Hepnarová. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/film/400761/ja-olga-hepnarova>

²²² Ibid.

²²³ LOPOUR, op. cit., ref. 206.

značné míry svázány s technickým rozvojem. Muzikál se rozvinul s příchodem synchronizovaného zvuku a rozvoj barevného filmu (...) přál westernům, muzikálům a historickým dramatům. ²²⁴

Jak jsem uvedla v kapitole věnované kriminálním kauzám v českém i světovém filmu, snímkům s kriminální tematikou nejčastěji vévodí žánr kriminálního thrilleru. Jeho syžet je nejčastěji soustředěn na zločin a vystupují v něm tři typy postav. „*Ti, co porušují zákon, ochránci zákona a nevinné oběti či přihlížející. Narace se obvykle upíná na jednu z těchto skupin.*“²²⁵ V případě filmu *Já, Olga Hepnarová* je narace zaměřena především na postavu samotného zločince a částečně také na policii. Tento postup podle Bordwella a Thompsonové často slouží k vytvoření paralely mezi policistou a zločincem. Stejně jako jiné žánry se i thriller může mísit s jinými žánry, nejčastěji s hororem, sci-fi nebo s prvky komedie. Thriller klade důraz především na napětí, překvapení a hru s publikem. Ačkoli můžeme film *Já, Olga Hepnarová* žánrově zařadit jako kriminální thriller, může být klasifikován také jako psychologické drama nebo drama existencionální či životopisné.

6.2.3 Syžet a fabule filmového příběhu

Postavy vyskytující se v textu odpovídají skutečným postavám z kriminální kauzy Olgy Hepnarové. Kromě jmen rodiny a Olžina přítele byla veškerá jména ve filmu upravena, a to navzdory tomu, že některá z nich se dozvíme až v závěrečných titulcích a nebylo tedy nutné postavy vůbec pojmenovávat. Ústřední postavou filmu je Olga Hepnarová, vedlejšími pak: její matka Anna Hepnarová, kolegyně a milenka Jitka (ve skutečnosti se jmenovala Alžběta S.), milenka Marika, přítel Miroslav David, spolubydlící Alena (ve skutečnosti Pavlína K.), soused z Oleška František, Olžin otec, sestra a babička. Kompletní filmografické údaje k filmu *Já, Olga Hepnarová* přikládám v přílohách na konci diplomové práce.

Fabule má v příběhu pouze jednu linii, která události v životě Olgy Hepnarové představuje divákovi v chronologickém pořadí. Příběh začíná Olžiným dětstvím a její nechutí vůči povinné školní docházce. Film v první třetině přeskakuje mnohé aspekty z Olžina života a divákovi nabízí jen ty důležitější z nich. Z nelibosti ke škole se tedy děj

²²⁴ BORDWELL, THOMPSONOVÁ, op. cit., ref. 96, s. 426.

²²⁵ Ibid., s. 428.

ihned přesune do Opařanské léčebny a posléze do jejího zaměstnání. Asi od poloviny filmu už příběh graduje k provedení drastického činu, který 10. července 1973 Olga Hepnarová v ulici Obránců míru vykonala. Film ukazuje Olgu Hepnarovou ze dvou pohledů. Jednak její vnější podobu, kterou se prezentuje před ostatními. Tedy jako nekomunikativní, arogantní a namyšlená dívka, která se o nikoho nezajímá. Zároveň jsou zde ale vyličeny její prožitky, pohnutky a pocity, které vlastně ukazují, že Olga Hepnarová toužila po tom, aby byla společností přijata taková, jaká je a chtěla mít kvalitní partnerský vztah, ve kterém by byla spokojená. Celý film je protkán explicitními lesbickými sexuálními scénami.

Ústřední postava je v tomto filmu pouze jedna, všechny ostatní se příběhem porůznu prolínají, ztrácí nebo zase objevují. Největší prostor je ve filmu kromě postavy Olgy věnován její kolegyni z práce a milence Jitce, se kterou Olga tráví mnoho času v chatce v Olešku nebo v baru. Hepnarová je ve snímku nejčastěji zobrazena za volantem vozu, ať už soukromého nebo pracovního. Na následujících stranách podrobně rozepíšu syžet snímku *Já, Olga Hepnarová*, tedy jak šly jednotlivé události po sobě. Vzhledem k tomu, že budu v této části práce citovat pouze ze zmíněného filmu, v závorce za přímou citací uvádím vždy čas, kdy daná replika ve filmu zazněla.

Film začíná dlouhým statickým záběrem na probouzející se Olgu Hepnarovou, která spí společně se sestrou Evou v dětském pokoji. Hned na začátku je patrná úplná absence hudby, díky které má divák z filmu stísněný pocit. Do pokoje přichází Olžina matka, která je rozladěná tím, že Olga nechce vstávat a odmítá jít do školy. Olga poté zvrací v koupelně, protože se jí z návštěvy školy dělá zle. Nastává časový skok a očitáme se v nemocnici, krátce poté, co se hlavní hrdinka pokusila o sebevraždu spolykáním tablet meprobamatu. „*Na sebevraždu musíš mít pevnou vůli holčičko a tu teda rozhodně nemáš. Uvědom si to,*“ řekne matka Olze po příchodu domů. (00:03:58) A přichází další časový skok, očitáme se v Dětské psychiatrické léčebně v Opařanech. Olga zatím neřekla ani slovo.

V první scéně z léčebny je znázorněn lesbický sex mezi pacientkami a také první Olžina věta „*Nechci, aby mi někdo lezl do postele.*“ (00:06:07) V následujícím záběru je Olga odvléčena ostatními dívkami do koupelen a brutálně zbita. A přichází další dějový posun. V příštím výjevu Olga píše z pražského bytu lékaři z léčebny, aby se s ní podělila o své pocity. Stěžuje si na rodinné poměry a na lidi, kteří se k ní chovají přezíravě, a že je šťastná pouze když je sama. Také se vypisuje ze své nelibosti účastnit se společenských akcí

nebo chodit do tanečních. V mnohých scénách se dějově nic neděje a jsou to pouze obrazy, například chodby, nedělního oběda, Olgy v koupelně.

Další scéna ukazuje Olgu v práci, jak přenáší pneumatiky ve skladu, kde se jí od mužských kolegů dostává posměšků a pobídky „*Nečum*“ (00:13:38). Následuje záběr z fronty na výplatu, kde se Hepnarová nechává předbíhat, protože se stydí říct účetní své jméno. A další skok, Olga kouří ve své chatce v Olešku. Následuje obraz, kde volá své matce, aby ji předala peníze na vybavení chatky. V dalším záběru je už zase v Praze v práci, kde s ní poprvé ve filmu promlouvá kolegyně Jitka. „*Co kdybysme spolu šly na večeři?*“ (00:16:58) ptá se Olgy. A opět zpátky do Oleška. V příštím záběru pomáhá matka a soused se stěhováním věcí do chatky. Dochází ke sporu mezi matkou a dcerou, kdy matka trvá na tom, že chatka se malými kamínky nedá vytopit a Olga by se na zimu měla vrátit domů. „*Nikdo mi nebude poroučet, rozumíš, ani ty ne, ani otec nebo sestra, nikdo! Vypadni!*“ křičí Olga a pokusí se matku uhadit.

Následující pohled ukazuje Olgu na diskotéce společně s Jitkou, Olga odmítá žádost jednoho z mužů o tanec a jde tančit s cizí ženou. Ukáže se, že pod koženou bundou je nahá a společně s Jitkou smyslně tančí a začínají se líbat. Je to první erotická scéna ve filmu. V příštím záběru jde Jitku v Praze navštívit. Olga následně zjišťuje, že Jitka má partnerku Janu, která má malé dítě. V příštích okamžicích se ocitáme na táboráku mladých lidí v Olešku, kde ji vrstevníci ostentativně pomlouvají. V další scéně sedí Olga za volantem a převáží jednu z inkasistek „*Olgo zpomal, jsem těhotná.*“ (00:27:10). V dalším zobrazení zve Olga kolegyni Jitku na večeři. Přesouváme se do dalšího úseku v chatě v Olešku, kde Olga nalévá Jitce víno. Následuje lesbická sexuální scéna mezi Jitkou a Olgou. V příštím okamžiku ji soused v Olešku vyčítá: „*Olgo ty nejsi moc zvyklá zdravit lidi, co?*“ (00:31:13)

V dalším záběru sledujeme, jak Olga věší prádlo za vydatného deště. Příští scéna je opět erotická a Olga v ní uspokojuje samu sebe. Další pohled kamery ukazuje setkání Olgy a Jitky v práci. „*Jitko, rozhodla jsem se ti dát svoji chatu v Olešku,*“ (00:34:24) říká Olga, Jitka se jí ale jen směje. V příštím okamžiku je obě vidíme v chatě, hádají se. „*Seš prostě kurva,*“ (00:35:15) říká Hepnarová Jitce, která Olze vyčítá, že pořád mlčí, chodí v kalhotách, je nudná, umaštěná a smrdí olejem. V příštím záběru stojí Olga ráno nad spící Jitkou. „*Neboj se, já ti nechci ublížit, chci zabít sebe,*“ (00:36:31) uklidňuje Jitku, která jí nevěří a vyběhne z chatky.

V následující scéně čeká Olga na Jitku před jejím bytem, aby se omluvila. „*Uvědom si, že tímhle jsme spolu skončily,*“ (00:37:07) odpovídá Jitka a Olga odchází. Poté hlavní hrdinka čeká v autě na inkasistku a kouří. „*Hepnarová jsi fakt nechutná, budu smrdět ještě zejtra,*“ (00:38:48) říká jí kolegyně. Protože jim cestu při čekání zatarasil popelářský vůz, Olga se v příští scéně rozhodne projet parkem, do kterého vedou schody. Další scény jsou opět obrazy. Olga nese do chatky kanystry s benzinem, aby si zatopila a posléze čte v chatce knihu. V příštím záběru vidíme Olgu čekat v čekárně. „*Já bejt vaší matkou, tak bych vás oběsila,*“ (00:40:37) říká jí bezdůvodně procházející žena. V další scéně zjišťujeme, že jde o schůzi kvůli Olžiným kárným přestupkům „*Vzhledem ke stížnosti a okolnostem, doporučuji se soudružkou Hepnarovou rozvázat pracovní poměr do té doby přeřadit na pomocné práce a doporučit k závodnímu lékaři,*“ (00:41:59) diktuje sekretářce její nadřízený.

Následující dlouhý pohled zabírá k smrti promrzlou Olgu v chatě v Olešku, kterou se jí nedaří vytopit. V příštím obrazu se Olga dívá přímo do kamery. „*Vím, že jsem psychopat, ale směrem nahoru. Jednou mi zaplatíte za váš smích a moje slzy,*“ (00:44:06), říká s výrazem nenávisti divákovi. V příští scéně sedí hlavní hrdinka v hospodě, kde poznává romskou dívku Mariku. Sama se jí představuje jako Sandy Winiferová. „*Pudem jinam, ne?*“ (00:45:03), navrhuje jí Olga. Po této výzvě ale následuje záběr na Hepnarovou, jak sedí v kabině kropicího vozu a řídí. Při zastávce na doplnění vody do cisterny je do příběhu uvedena další postava, Miroslav David. „*Dobrý den slečno, vy se zlobíte? Promiňte, já jsem vás nechtěl obtěžovat,*“ (00:46:22) omlouvá se David. „*Proč bych se měla zlobit, to já takhle koukám pořád,*“ (00:46:26) odpoví mu Hepnarová. V další scéně už spolu tihle dva sedí a popíjejí v baru, kde si vypráví své životní příběhy, především si stěžují na hrozné zacházení ze strany rodičů. „*Všichni rodiče by měli být povražděni a jejich děti dány do ústavů,*“ (00:48:07), říká Olga Miroslavovi, který si dává jednoho panáka za druhým a bujaře si připíjí slovy „*cheers*“.

V příští scéně sedí Olga v ordinaci lékaře. „*Je mi hanba, že jsem byla závislá na lidech, teď už ale nejsem.*“ (00:49:12) Vypráví mu, že se na svět dívá jako na neživou hmotu, a že se jí svět nedotýká a nemá žádnou hodnotu. V dalším, velmi krátkém záběru se dozvídáme, že Olga chce prodat svoji chatku v Olešku. Příští pohled ji ukazuje v ordinaci její matky – zubní lékařky, která ji vypisuje neschopenku a dává peníze. Také se matky ptá, kdo je její otec. Tato otázka, ale zůstane bez odpovědi. Poté vidíme hlavní hrdinku společně

se spolubydlící Alenou v pokoji na malešické ubytovně. Následuje přejezd do práce, kde už má nové auto, trabanta. S sebou veze také dvě kolegyně z ubytovny. V práci ji její nadřízený oznamuje, že jí bude přidělen nový pracovní vůz.

Další scéna z ordinace lékaře, pravděpodobně psychiatra nebo psychologa. Olga prosí lékaře o pomoc s nalezením vhodné partnerky pro život. To je ale samozřejmě nemožné. Zajímá ji taky, kdy by mohla být hospitalizována. „*Už k vám chodím měsíc, kdy půjdu do toho Lobče?*“ (00:56:13) Lékař ji ale upozorňuje, že na hospitalizaci se čeká několik měsíců a že terapie není krátkodobou záležitostí. V příští scéně vidíme Olgu opět za volantem kropicího vozu. Následuje rychlý pohled na ubytovnu, kde si Olga po chodbě vede za ruku Mariku. V příštím záběru se objevuje další lesbická sexuální scéna, tentokrát v trabantu. V nadcházející scéně hlavní hrdinka projíždí v autě nočním lesem, nevíme, kam jede ani proč. Ráno už je ale v ubytovně, kam za ní na pokoj přichází Miroslav a doporučuje jí svého psychologa. „*Musíš se zmátořit Olgo. Ten doktor mě zná, pomůže ti,*“ (01:01:28) přesvědčuje ji.

Olga k návštěvě lékaře svolí a přichází do ordinace. „*Chci jít do Bohnic, není mi dobře, cítím se unavená a chci si odpočinout,*“ (01:02:06). Lékař ji ale k odpočinku doporučí dovolenou. Pár se tedy rozhodne vyrazit na výlet. V příštím záběru vidíme marné snahy o postavení stanu v dešti. Další ráno sbalí stan a odjedou zpátky do Prahy. V následujícím záběru vidíme Olgu ležet na posteli v ubytovně, je viditelně na dně, zanedbaná a omámená. Spolubydlící Alena se jí ptá, jestli Hepnarová vyrazí do práce, ta ale odmítá a polyká prášky. V následující scéně je Olga opět u svojí matky, kterou žádá o předpis léků na spaní, protože špatně spí. Matka jí napíše dormifen a dává jí opět také peníze. Přichází pohled na Olgu, jak píše své dopisy do redakcí magazínu *Mladý svět* a deníku *Svobodné slovo*. Vidíme, jak Olga píše a ve zvuku je celý dopis předcítán. „*Odsuzuji vás k trestu smrti přejetím a prohlašuji, že za můj život je x lidí málo. Acta non verba.*“ (01:10:14) V nadcházejících scénách se Olga loučí s chatou v Olešku, spaluje svůj zápisník a shazuje trabanta ze skály. Posnídá svou poslední snídani, což je vyobrazeno ve velmi dlouhém záběru. Před odchodem z pokoje ještě přikryje svou spolubydlící Alenu dekou. V další scéně už vhazuje obálky s dopisy do poštovních schránek a sedí za volantem nákladního vozu Praga RN, kterým v příštím okamžiku naráží do lidí v ulici Obránců míru. Zůstane sedět v autě.

Následuje výjev podobný válečné vřavě. K autu přichází policista, kterému Olga oznamuje, že do lidí najela schválně. Hepnarová je odvedena na policejní stanici. Poté

vidíme rodinu Hepnarových jak mlčky sedí u jídelního stolu a pravděpodobně už ví, že to byla jejich dcer, kdo najel do davu. Matka jde potom dceru navštívit do vězení a podává jí balíček z domova. Ani jedna z nich nepromluví, jen matka pláče. V další scéně za Hepnarovou přichází její advokát. „*Stále trváte na tom, že chcete dostat trest smrti,*“ (01:20:47) ptá se. Olga mu vysvětluje, proč se k činu rozhodla, a že trest smrti je pro ni vlastně sebevraždou. „*Mám jen jednu prosbu, nedělejte ze mě u soudu duševně nemocnou,*“ (01:23:29) žádá ho Hepnarová. Přichází pohled na hlavní hrdinku, jak ve vězeňské cele cosi píše na roli toaletního papíru.

Příští scéna už se odehrává u soudu, soudce předčítá výčet požadovaných náhrad škod. Státní zástupce vyjmenovává činy, ze kterých je Hepnarová obviněna a požaduje pro ni trest smrti. Poté přichází na řadu záběr, kde se sama Olga k případu vyjadřuje a nabádá společnost, aby mezi sebou nepřestovala prügelnaby neboli otloukánky. Další záběr dává prostor závěrečným řečem státního zástupce a advokáta obviněné. Druhý zmíněný žádá o provedení nového psychiatrického posudku, protože ten první nebyl kvalitně proveden a dodává, že Hepnarová je podle něj schizofrenická osobnost. Na řadu přichází také závěrečná řeč obviněné. „*Vy jako lidé, jste mě k tomu nepřímě donutili, nemohli jste si myslet, že se sama někde zabiju bokem,*“ (01:29:44) prohlašuje Hepnarová a žádá pro sebe trest smrti.

Následuje scéna, kde je vynesena rozsudek. „*U obžalované nebyla shledána žádná polehčující okolnost, vzhledem k uvedeným okolnostem byl obžalované uložen trest smrti, proti rozsudku je možno podat odvolání,*“ pronese soudce. „*Neodvolám se a odvolávat nebudu,*“ (01:31:29) reaguje na rozsudek Hepnarová. V příštím záběru už vidíme Hepnarovou v cele, odkud ji odvádí vězeňský dozorce. Následuje výslech, při kterém se pokusí napadnout vyšetřovatelku a kde popře, že by měla soud nebo něco provedla. V následující scéně se Olga jinému vyšetřovateli doznává, že někdy mluví s Otto Winiferem, který je jejím skutečným otcem. „*On mi říká mé dítě a já mu říkám otče,*“ (01:35:01) lící Hepnarová, jak slyší jeho hlas, který jí zpívá, aby jí nebylo smutno. Hepnarová si je jistá také tím, že ji Winifer před popravou zachrání.

Na řadu přichází scéna, kde Hepnarovou odvádí z cely a ona se všemi silami brání a křičí. V následujícím záběru ji vidíme mrtvou viset na šibenici. Přesouváme se k poslednímu výjevu ve filmu, kde Hepnarovi obědvají. Poté začínají závěrečné titulky. Ani na začátku či na konci filmu není zmínka o tom, že by byl snímek natočen podle skutečných událostí.

6.2.4 Výsledky analýzy

6.2.4.1 Autentičnost filmu v přebírání faktů

Jak jsem uvedla již v úvodu této kapitoly oba autoři ještě před začátkem natáčení důrazně upozorňovali na to, že chtějí, aby byl jejich film *Já, Olga Hepnarová* co nejvíce fakticky správný a obsahoval co nejméně fabulací či zjednodušení reality. „*Na obligátní otázky neodpovídáme jasně, protože není možné (jako v životě každého z nás) jednoduše odpovědět. Psychiatři si s Olgou nevěděli rady a také my ostatní jsme z jejího konání vyděšení a zmatení.*“²²⁶

Oběma tvůrcům musím dát za pravdu, že ve filmu nejsou uvedeny žádné historické výmysly či nepravdy. Autoři se striktně drželi života Olgy Hepnarové, pokud jde o její nenávisť ke škole, hospitalizaci v Opařanské léčebně či její pracovní život. Tvůrci se záměrně rozhodli vypustit některé části z Olžina života, které pravděpodobně považovali za zbytečné a asi neopodstatněně by prodloužily stopáž filmu. Přeskočeno bylo období základní školní docházky, ačkoli je na začátku filmu velmi okrajově zmíněno, a také navštěvování knihařského učiliště. Autoři se rozhodli diváka nezatěžovat ani střídáním jednotlivých pracovišť a zmíněna jsou jen dvě poslední, kde se Olga živila jako řidička z povolání. Ačkoli byla Olga Hepnarová skutečně kuřačkou, ve filmu kouří téměř v každé scéně. Samozřejmě nemůžeme říct, jestli ve skutečnosti opravdu tolik kouřila nebo ne, nicméně přítomnost cigarety v každém obraze spíše jako umělecký záměr tvůrců filmu.

Jestli můžeme autorům ohledně faktučnosti snímku něco vytknout, pak jsou to zajisté vztahy, které se ve filmu objevují. Ačkoli byla Olga Hepnarová přiznaně lesbické orientace, Roman Cílek nikde ve své knize neuvádí, že by byla sexuálně promiskuitní, nebo že by střídala partnerky. Nosným tématem celého filmu se přitom stala právě její homosexuální orientace a explicitní sexuální lesbické scény. Její kolegyně Alžběta Š. (ve filmu Jitka) sice u výslechů připustila, že s Olgou občas navštěvovala bary nebo diskotéky, ale vážnější vztah sexuálního charakteru odmítala, protože měla sama dlouhodobý partnerský vztah. Rozvinutí jejich poměru na plátně je tedy čistou fabulací, kterou sice nelze vyvrátit ale ani potvrdit. Sama Hepnarová navíc při policejních výsleších uváděla, že má jen velmi málo sexuálních zkušeností.

²²⁶ CÍLEK, op. cit., ref. 1, s. 313.

Úplně navzdory realitě Kazda a Weinreb přidali vymyšlenou postavu romské dívky Mariky, která ve filmu ztvárňuje Olžinu milenkou, se kterou se poznala v baru. Zařazení této postavy jsem nepochopila a přijde mi úplně zbytečné. Pokud chtěli autoři poukázat na sexuální orientaci hrdinky jako na jednu z věcí, která ji velmi psychicky trápila, nemuseli to naznačovat opakovaně.

Jestliže autoři některé vztahy zveličili nebo úplně přidali, musím říct, že některé skutečné vztahy naopak upozadili. Podle knihy Romana Cílka znamenal Miroslav David pro Olgu mnohem víc, než je vyobrazeno ve filmu. Miroslav sice pravděpodobně Olgu sexuálně nepřitahoval, ale měla s ním více než půlroční vztah, během kterého spolu jezdili na výlety, byli spolu na dovolené a plánovali se vzít a přestěhovat na venkov. Byl to právě Miroslav David, s kým si Olga až do své smrti pravidelně dopisovala z vězení a troufám si tvrdit, že byl jejím jediným skutečným přítelem. Proto je škoda, že z něj tvůrci udělali jen rozjařeného nasávajícího otrapu, který Olgu Hepnarovou nezajímal. Stejně tak byla ve filmu rozpracován pouze vztah mezi Olgou a její matkou, přičemž její vztah s otcem, kterému Hepnarová přisuzovala většinu svých psychických potíží, byl úplně vynechán.

Co se týče dialogů je jich ve filmu opravdu velmi málo a samozřejmě nelze říct, jak se odehrávaly ve skutečnosti. Uvedené citace z dopisů do redakcí *Svobodného slova* a *Mladého světa* jsou nicméně přesné, stejně jako sdělení, kterých se Hepnarová dopouštěla v soudní síni. Většina dialogů vyplývá z policejních výsledků Olgy Hepnarové a ostatních vyslychaných osob v rámci vyšetřování tohoto kriminálního případu, tak jak jsou uvedeny v knize Romana Cílka.

6.2.4.2 Filmové pojetí nehody a vyšetřování

Zatímco sexuální scény jsou ve filmu zachyceny velmi explicitně, nehoda, které se Hepnarová 10. července 1973 na třídě Obránců míru dopustila, byla pojata velmi vkusně a umírněně. Následky nehody potom kamera zachycuje jen velmi okrajově, což k vytvoření atmosféry, která musela ve skutečnosti připomínat válečnou vřavu úplně stačí. Vzhledem k tomu, že je film natočen v černobílém provedení, nejsou na chodníku po vzoru současných akčních velkofilmů vidět ani potoky rudé krve. Ačkoli Roman Cílek ve své knize uvádí, že kdyby Hepnarová nebyla z místa nehody odvedena, došlo by pravděpodobně k veřejnému lynči, film bezprostřední reakce lidí vůči řidičce příliš neukazuje. Olga je ve snímku z místa nehody okamžitě odvedena na policejní stanici, kde čeká na zahájení vyšetřování.

Policejním výslechům není ve filmu věnováno příliš prostoru a snímek se spíše soustřeďuje na soudní líčení, kde jsou nejprve předčítány požadované náhrady škod, například roztrženého oblečení, které v porovnání s osmi mrtvými a mnoha zraněnými vyznívají až komicky. Ve scénách od soudu jsou předčítána prohlášení obžaloby i právního obhájce obviněné, který se proti postupu soudu vymezoval a vznášel pochybnosti nad kvalitou vyhotoveného psychiatrického posudku, který Hepnarovou shledal duševně zdravou.

V rozporu se skutečností se tvůrci filmu rozhodli úplně přeskočit snahy Olžiny matky a jejího právního obhájce o podání odvolání, které bylo následně zamítnuto. Film ukazuje pouze Olžino prvotní odmítnutí možnosti na odvolání. Stejně tak nezachycuje, že v posledních měsících svého života naopak Olga snahy o obnovení celého soudního řízení velmi podporovala. Soudní etapa je uzavřena vynesemím rozsudku, který Hepnarovou poslal na šibenici. Přesto tvoří soudní líčení opravdu jen malou část filmu. Po vynesení rozsudku je hrdinka odvedena do vězení. Poté se s žádným detailním popisem policejního výslechu ve filmu již nesetkáme. V závěru snímku je vyobrazen pouze její rozhovor s lékařem, ke kterému došlo pár dní před popravou. Hepnarová se v něm v souladu s realitou prohlašuje za Sandy Winiferovou, tedy někoho, kdo nehodu nespáchal a je nevinen. Promlouvá zde také o svém domnělém otci Otto Winiferovi.

V úplném závěru filmu poté dochází k její popravě, které předchází násilný přesun odsouzené z vězeňské cely do místnosti určené pro vykonání exekuce. Poprava zde není vůbec zachycena a divákovi je předložen pouze několikasekundový záběr na nehybné tělo visící na šibenici.

7. Mediální reflexe filmu *Já, Olga Hepnarová*

V této kapitole se zaměřím na mediální ohlas filmu *Já, Olga Hepnarová* a pokusím se odpovědět na poslední otázku uvedenou v úvodu: „Jak vybrané celostátní tištěné deníky a odborné filmové magazíny hodnotily filmové pojetí případu Olgy Hepnarové?“ Pro tyto účely jsem se rozhodla využít recenzí z tištěných celostátních deníků *Mladá fronta Dnes*, *Lidové noviny* a *Hospodářské noviny* a z tištěných filmových magazínů *Cinepur*, *Film a doba* a internetového magazínu *Filmový přehled*, které jsem uvedla už v tezi této práce.

7.1 Ohlas v celostátních denících

V deníku *Mladá fronta Dnes* vyšla recenze snímku *Já, Olga Hepnarová* 19. března 2016 a její autorkou je známá filmová kritička Mirka Spáčilová. Článek byl publikován s titulkem „*Já, Olga Hepnarová. Osamělá lesba, až potom vražedkyně.*“ Autorka konstatuje, že ačkoli je film natočen podle kriminalistického případu, vyznívá silněji jako portrét. Spáčilová vyzdvihuje výkon teprve triadvacetileté Michaliny Olszańské a hodnotí ji slovy: „*opravdu výtečná, střídámá, ukázněná, výrazově přesná – přitom před kamerou stála poprvé před čtyřmi lety.*“²²⁷ Recenze také připomíná, že Tomáš Weinreb se touto tematikou zabýval již o několik let dřív natočil dokument *Všechno je sračka*. Ten sice Spáčilová označuje za záznam čisté exhibice Miroslava Davida, ale připouští, že jako materiál pro chystaný celovečerní film mohl být pro Weinreba užitečný.

Pozitivně Spáčilová hodnotí výběr polského kameramana Adama Sikory, kterého chválí za vykreslení atmosféry filmu noir a za styl černobílého minimalismu. Ten sice podle ní není vůči divákům zrovna nejvstřícnější, co se artových vyjadřovacích prostředků týče, nicméně je o to účinnější. Tato obrazová stylizace pak podle kritičky velmi dobře ladí s projevem herečky v hlavní roli, jejíž výkon přirovnává k filmu *3 sezóny v pekle*, kde si hlavní postavu zahrála Polka Karolina Gruszka. „*Hepnarová v podání Olszańské je docela půvabná, ale současně „divná“, v očích má něco, čím odpuzuje, i kdyby jí snad někdo chtěl pomoci.*“²²⁸ Co naopak Spáčilová filmu vyčítá, je příliš okaté tápaní hlavní hrdinky nad tím,

²²⁷ SPÁČILOVÁ, Mirka. *Já, Olga Hepnarová. Osamělá lesba, až potom vražedkyně.* *Mladá fronta Dnes*. Praha, 2016, 27(67), s. 10. ISSN 1210-1168.

²²⁸ Ibid.

jestli ji přitahují muži, nebo ženy. Snímek tak podle ní spekulativně sází na festivalovou módu příběhů o hledání sexuální identity. Spáčilová dále uvádí, že přílišná četnost sexuálních scén výsledný účinek filmu zužuje, oslabuje a významově oklešťuje. Vyvrcholení filmu je pak podle ní nudné, čímž se projevuje zrádnost filmu budovaného záměrně bez emocí. „*Zaujme, vede k debatám, budí respekt, ale osobněji takřka nezasáhne.*”²²⁹ Film dostal od Spáčilové hodnocení 65 %.

V Lidových novinách vyšla recenze 24. března 2016 s titulkem „Tragická samota divné holky“, jejím autorem je Marcel Kabát. Podle autora je přenesení tématu Olgy Hepnarové na filmové plátno důležité proto, aby se podobné případy znovu neopakovaly. Kabát kladně hodnotí snahu tvůrců jít k podstatě věci a vykreslit intimní portrét velmi komplikované dívky. Stejně tak vyzdvihuje sugestivní záběry, které divákovi podle něj umožňují spoluprožívat prostředí, ve kterém se Olžiny zhoubné představy zrodily. „*Ve své vrženosti do světa, kterému nerozumí a který cítí jako cizí a nepřátelský, je to existenciální postava, která směřuje k tragédii,*”²³⁰ uvádí.

Klíčovým bodem snímku je podle Kabáta okamžik, kdy se Hepnarová chce nechat hospitalizovat, ale je arogantně odmítnuta. Ze spoluodpovědnosti za její čin tvůrci podle něj spoluobžalovali právě profesionály z řad psychologů a psychiatrů. Kabát dokonce označuje znalecký posudek, který Olgu Hepnarovou prohlásil za duševně zdravou, za hřích psychiatrů. Stejně jako Mirka Spáčilová, také Kabát oceňuje práci kameramana Adama Sikory, a to za vycizelovaný estetický artefakt a uměřenost výrazu filmu.

Chválou autor nešetří ani na účet režisérů, o kterých píše, že vyznačují filmařskou dovedností a jistotou, v české kinematografii dlouho nevídanou. Zařazené sexuální scény potom autor vnímá jako legitimní a pochopitelnou součást uměleckého záměru. Jediné, co Kabát ve své recenzi snímku vytýká je přílišná dobová a politická bezpříznakovost, kde konkrétní doba téměř nehraje roli a období normalizace do filmu neproniklo ani náznakem. „*V každém případě je snímek Já, Olga Hepnarová pro českou společnost důležitý jako prevence i psychohygienu.*”²³¹

²²⁹ Ibid.

²³⁰ KABÁT, Marcel. Tragická samota divné holky. *Lidové noviny*. Praha: MAFRA, 2016, 29(71), s. 13. ISSN 1213-1385.

²³¹ Ibid.

Hospodářské noviny otiskly recenzi Tomáše Stejskala 23. března 2016 s titulkem „Rozsudek vynesen“. „*Režiséři se chvályhodně nepokouší postavu soudit a ve většině filmu přinášejí obraz komplikované bytosti, která nezapadá do okolního světa,*“²³² vyzdvihuje Stejskal. Také on se neubrání chvále na adresu polské herečky Michaliny Olszańské, která podle něj propůjčila Hepnarové kýženou podobu prázdné nádoby, která netečně a bez emocí přijímá události i lidi okolo sebe. Autorovi se líbí, že se režisérům podařilo vyvarovat jak demonizace, tak obhajoby osobnosti vražedkyně a zůstali věrní svým dokumentaristickým kořenům. Recenzent chválí také profesionálně odvedený dabing, kterého bylo kvůli polské národnosti hereček třeba využít.

Stejskal upozorňuje na přílišnou explicitu lesbických sexuálních scén, přesto podle něj ale působí funkčně a nikoliv lascivně. Filmu vytýká také nejasnost konceptu, která se podle jeho názoru projevuje především na konci filmu, kde Hepnarová dlouhými monology líčí svůj postoj ke světu. „*Obžaloba společnosti působí až příliš těžkopádně,*“²³³ myslí si Stejskal a dodává, že slova použitá v závěru filmu vyznívají až příliš literárně.

7.2 Ohlas ve filmových magazínech

Filmový čtvrtletník Cinepur publikoval kritiku filmu *Já, Olga Hepnarové* 18. října 2016 a jejím autorem je kritik Janis Prášil. Vzhledem k tomu, že tato kritika vyšla později než uvedené recenze, zabývá se snímkem s větším nadhledem. Autor na úvod zařazuje film do žánrového spektra, a to jako minimalistické psychologické drama. Podle Prášila se mnoho lidí pozastavovalo nad přílišnou interpretační otevřeností, podbíživým zobrazením lesbického sexu nebo údajnou pseudouměleckostí a pseudifilozofičností. Prášil upozorňuje na to, že na hlavní postavu můžeme vidět z několika úhlů, a to jako psychicky narušenou ženu, intelektuálku nebo oběť domácího násilí, šikany a nešťastné lásky. Duševní nemoc Olgy Hepnarové se podle něj stává „*metaforou pro krajně existencialistický přístup ke světu a (sebe)destruktivní čin aktem vzpoury.*“²³⁴

²³² STEJSKAL, Tomáš. Rozsudek vynesen. *Hospodářské noviny*. Praha: Economia, 2016, **60**(58), s. 16. ISSN 0862-9587.

²³³ Ibid.

²³⁴ PRÁŠIL, Janis. Deník, dokument, rekonstrukce. *Cinepur: čtvrtletník dobrého filmu*. Praha: Sdružení přátel Cinepuru, 2016, **22**(105), s. 40. ISSN 1210-678x.

Dramatická výstavba snímku podle Prášila vyvolává otázky. O narativní struktuře si myslí, že je překvapivě jednoduchá a založená na epizodickém vyprávění. Autor upozorňuje na to, že nejdramatičtější okamžiky filmu jsou zprostředkovány observačním až dokumentaristickým stylem. Stejně jako předchozí autoři, také Prášil vyzdvihuje emoční minimalismus, který dodává snímku na autenticitě. Citace z Olžiných dopisů nebo její promluvy u soudu nebo s psychiatrem mohou pak podle kritika zdánlivě narušovat jinak objektivní rovinu vyprávění. Podle jeho názoru to ale naopak přibližuje myšlenkový svět postavy. „*Jak interpretační rozvolněnost, tak protichůdnost narativních i stylistických prostředků lze vnímat v těsné souvislosti se střetem žánrových postupů dokumentárního a hraného filmu.*“²³⁵ Prášil o snímku uvažuje jako o deníku či hrané rekonstrukci.

O hereckém výkonu Michaliny Olszańské autor hovoří velmi pozitivně a oceňuje především její práci s mimikou a gesty. Prášil film o Olze Hepnarové zařazuje také do širších filmových souvislostí. „*Z hlediska stylistického zpracování či tématu se sice nabízí srovnání s Pawlikowského Idou, Hanekeho Bílou stuhou či Van Santovým Slonem.*“²³⁶

Filmový magazín Film a doba otiskl recenzi Michala Kříže s názvem „Umírněná nenávist“, protože autor snímek považuje za příběh o nenávisti jedné lidské bytosti. Fakt, že o události vznikl film, považuje Kříž za úspěch a na rozdíl od ostatních autorů kritik a recenzí připomíná také televizní dokument a knihy, které byly na téma případu Olgy Hepnarové vytvořeny, stejně jako studentský film *Všechno je sračka*. Tvůrcům se podle jeho názoru povedlo případ transformovat do podoby intimního osobního příběhu. Vyzdvihuje také způsob, jakým je příběh vyprávěn. „*Jistá dramaturgická nevyváženost, zjevná občas u v kompozici záběrů nebo střihové skladbě jednotlivých sekvencí, může být přitom relativně dobře fungujícím dramatickým prvem, který sám v sobě nese schizofrenii celého vyprávění.*“²³⁷

Kříž chválí volbu polského kameramana Adama Sikory, který spolupracoval například s režisérem Jerzy Skolimowskim, i polské herečky Michaliny Olszańské. Recenzent ale vyjadřuje také zklamání, které plyne z určitého pohledu na věc.

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Ibid.

²³⁷ KŘÍŽ, Michal. Umírněná nenávist. *Film a doba: kritický čtvrtletník o filmu a době*. Praha, 2016, 62(2), s. 78. ISSN 0015-1068.

Demonstrativní a předem promyšlený čin Hepnarové podle něj nabízí mnohem subtilnější možnosti zobrazení důsledků lidské nenávisti ke společnosti. „*V důsledku je obraz zpovědi Olgy Hepnarové jen umírněným pokusem konečně ukázat v českém filmu něco podstatného.*“²³⁸

Webový magazín Filmový přehled vydal 26. května 2016 článek Ondřeje Pavlíka s titulkem „Jak Olga Hepnarová v pragovce objela svět“. Pavlík vyzdvihuje především fakt, že se filmu podařilo prorazit i na zahraniční filmové festivaly. „*Po dlouhém období hibernace se tuzemští autoři dostali do přímého kontaktu s evropskou tvorbou a jejich snímky se ve větším množství hrály na prestižních festivalech.*“²³⁹ Úspěch filmu na mezinárodním poli přisuzuje Pavlík, kromě počátečního záměru film vyvézt za hranice, také ve zvolené LGBT tematicke, která se nese na vlně současných queer dramatu. Ty podle v posledních letech pravidelně zasahují do hlavních soutěží velkých mezinárodních filmových festivalů.

„Já, Olga Hepnarová není klasický životopisný snímek, napěchovaný pozorně zrekonstruovanými reáliemi, vyčtenými informacemi a daty. Připomíná více nadčasový portrét mladé dívky, vyloučené na okraj společnosti,“²⁴⁰ chválí Pavlík způsob jakým je film natočen. Autor upozorňuje na to, že ve filmu jsou patrné prvky existencialismu Alberta Camuse, ze kterého hlavní hrdinka zároveň cituje. Podle Pavlíka se film v lecčems podobá filmům české nové vlny šedesátých let, a to především svým blízkým vztahem k širším normám evropského uměleckého filmu. Také Pavlík oceňuje skvělý herecký výkon Olszańské, kterou režiséri podle něj vedli v duchu metodického herectví a umožnili jí se do role maximálně ponořit.

7.3 Shrnutí

Kritici zmínění v této práci přijali film *Já, Olga Hepnarová* výrazně pozitivně. Kladně hodnotili především herecké obsazení, kde jednoznačně dominovala hlavní hrdinka

²³⁸ Ibid.

²³⁹ PAVLÍK, Ondřej. Jak Olga Hepnarová v pragovce objela svět. *Filmový přehled: webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. Praha, 26. 5. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/jak-olga-hepnarova-v-pragovce-objela-svet>

²⁴⁰ Ibid.

v podání polské herečky Michaliny Olszańskiej, která kritiky překvapila výbornou hereckou technikou a ztvárněním duševně nemocné dívky, a to přes svůj mladý věk a skromné herecké zkušenosti. Vyzdvihována byla také kamera polského kameramana Adama Sikory, kterému se podařilo minimalisticky zachytit dobové prostředí a černobílým snímek navodit atmosféru filmu noir.

Kritici se shodovali také na vhodnosti emočního minimalismu a skvělém režisérském vedení ze strany Petra Kazdy a Tomáše Weinreba, kteří film podložili důkladnou přípravou. Jejich názory se lišili v tematice vhodnosti použití explicitních scén, kdy jedni je považovali za neopodstatněné, pro druhé zase byly důkazem, že Olga Hepnarová byla navzdory své emoční plochosti vášně. Kritici se shodli také na tom, že je důležité, aby podobné snímky i nadále vznikaly s cílem zamezit podobnému jednání a větší ohleduplnosti vůči odlišným jedincům ve společnosti.

Závěr

Kauza Olgy Hepnarové nemá v dějinách české kriminalistiky obdoby. Tato dvaadvacetiletá dívka úmyslně najela v úterý 10. července nákladním automobilem Praga RN do skupinky lidí postávající na zastávce tramvaje v pražské ulici Obránců míru, dnes Milady Horákové. Bilance tohoto zločinu byla děsivá. Tři lidé zemřeli ihned na místě, další tři ještě téhož dne podlehlí následkům svých poranění v nemocnici a dva zemřeli v odstupu týdnů. Na místě zůstalo také mnoho vážně zraněných, na kterých tento zločin zanechal doživotní následky. Olga Hepnarová se tímto činem rozhodla pomstít společnosti za domnělá příkoří, kterých se na ní měla dopustit. Vražedkyně byla odsouzena k trestu smrti a v březnu 1975 popravena.

Právě případ Olgy Hepnarové se stal hlavním tématem této diplomové práce, která jej představuje v několika perspektivách. Jako základní materiál pro zpracování tohoto tématu mi posloužila kniha Romana Cílka *Olga Hepnarová: Zabíjela, protože neuměla žít*, ve které autor nabízí komplexní pohled na životní osudy této vražedkyně, včetně přesného záznamu policejních výsledků, psychologických a psychiatrických vyšetření, vypovědí rodiny, kolegů a spolubydlících, včetně přesného popisu soudního líčení, jejího uvěznění a popravy. Cílek je jediným autorem, který se případem Olgy Hepnarové takto dopodrobna zabýval. Má diplomová práce je zároveň první akademickou prací, která byla na toto téma napsána. Kromě knihy Romana Cílka jsem čerpala především z odborné literatury, dobových novinových zpráv, dokumentu České televize *Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy*, filmu *Já, Olga Hepnarová* a kritik a recenzí, které na tento snímek vyšly.

V úvodu práce jsem si stanovila čtyři výzkumné otázky, na které jsem posléze v jednotlivých kapitolách hledala odpovědi. V první kapitole mě zajímalo, jak o případu hovoří literatura a jaká byla skutečnost. Zde jsem vycházela právě z knihy Romana Cílka a v kapitole jsem podrobně představila život Olgy Hepnarové. Věnovala jsem se především období dětství, které jí formovalo a ovlivnilo její negativní vztah ke společnosti. Hepnarová trpěla od brzkého věku psychickými potížemi, které ji znemožňovali zařazení do školních kolektivů a způsobovali problémy. V kapitole nastiňuji její hospitalizaci v Dětské psychiatrické léčebně v Opařanech, vyučení na knihařku nebo její první pracovní zkušenosti.

V následující kapitole jsem se zaměřila na přípravu a provedení jejího hrůzného zločinu. Zde jsem se pokusila dopodrobna vylíčit, jak Hepnarová postupovala a co všechno

brala při plánování činu v potaz. Jednu z podkapitol jsem věnovala také dopisům, které v den nehody odeslala do redakcí deníku *Svobodné slovo* a magazínu *Mladý svět*, ve kterých obhajuje a vysvětluje motivy svého jednání. Podrobně jsem se věnovala také policejnímu vyšetřování a psychiatrickým vyšetřením, které Hepnarová v rámci vyšetřování podstoupila. Snažila jsem se přitom o co nejobektivnější a nejkompexnější náhled na celý případ.

Vzhledem k tomu, že jsem chtěla kauzu zařadit do kontextu dějin české kriminalistiky, v další kapitole jsem nabídla přehled známých československých a českých masových vražd. Zde jsem vysvětlila rozdíl mezi sériovým a masovým vrahem a nabídla výčet těch nejzajímavějších obdobných případů. V této kapitole jsem se věnovala také tematice filmů podle skutečných událostí, které jsou pro filmové tvůrce nevyčerpatelným zdrojem inspirace. Připomněla jsem také slavné filmy natočené na motivy reálných událostí, a to jak v české, tak zahraniční kinematografii.

V kapitole věnované mediálnímu ohlasu jsem se pokusila odpovědět na druhou výzkumnou otázku. Zajímalo mě tedy, jak o případu Olgy Hepnarové informovala dobová tištěná média v týdnu od 10. do 17. července 1973, tedy sedm dní po nehodě. Nejprve jsem stručně nastínila, jaké mohou být mediální účinky na publikum a představila jsem metodologický podklad mého výzkumu. Přidala jsem také kapitolu pojednávající o fungování tištěných médií v období normalizace, která je podle mého názoru pro pochopení mediálního informování o případu zásadní. Jako podklad pro zmapování mediálního obrazu mi posloužily tři předem vybrané deníky *Svobodné slovo*, *Práce* a *Rudé právo*.

Z výsledků této analýzy vyplynulo, že všechny zprávy, týkající se případu Olgy Hepnarové, podléhaly přísnému informačnímu embargu a kontrole nejvyššího režimního vedení. V publikovaných zprávách se nesměla objevit informace, že pachatelka do skupiny lidí najela úmyslně, nebo že má policie indicie, které by ukazovaly na její psychické onemocnění. Všechny deníky musely vycházet z oficiálního zpravodajství Československé tiskové kanceláře a nesměly do zpráv přidávat žádné doplňující informace. Přesto byl patrný rozdílný přístup deníků *Svobodné slovo* a *Práce*, které na rozdíl od *Rudého práva* agenturní zpravodajství přepsaly do vlastní podoby, která byla přesnější a také čtenářsky příznivější. V prvních zveřejněných zprávách se také odlišovaly počty obětí a zraněných, které *Rudé právo*, na rozdíl od zbylých dvou deníků, nabídlo v nepřesné podobě. Rozdílný byl také přístup k identitě vražedkyně. Zatímco deník *Práce* ji označil jako Olgu H., ostatní deníky ji nazývaly řidičkou či pachatelkou. Žádná z vydaných zpráv neobsahovala výpověď

svědků, lékařů či policistů, a tudíž ani žádnou přímou citaci. Zpravodajství neobsahovalo ani v jednom případě fotografický doprovod. V závěru kapitoly jsem zmínila také televizní dokumenty, které o případu Olgy Hepnarové vznikly.

V následující kapitole jsem podrobně popsala filmovou dramaturgii. Nastínila jsem různé možnosti definování příběhu a fáze jeho vzniku. Zabývala jsem se také tím, jaké jsou jednotlivé části příběhu, které jsem detailně rozepsala. Velmi důležité jsou také etapy postupu při vzniku scénáře, které čekají každého scénáristu předtím, než se film začne natáčet.

V šesté kapitole jsem se zabývala další výzkumnou otázkou, tedy jak kriminální kauzu Olgy Hepnarové pojali filmový tvůrci ve snímku *Já, Olga Hepnarová*, a to především z hlediska adaptace skutečnosti. Nejprve jsem se věnovala biografii a filmografii režisérů Petra Kazdy a Tomáše Weinreba, pro které je tento snímek jejich celovečerním debutem. Dále jsem představila produkční a distribuční historii filmu, která je na české poměry velmi impozantní. Snímek *Já, Olga Hepnarová* měl světovou premiéru na mezinárodním filmovém festivalu v Berlíně. Získal také řadu prestižních ocenění, mezi jinými tři České lvy, čtyři ceny České filmové kritiky nebo Zlatého ledňáčka z plzeňského festivalu. V jedné z podkapitol jsem definovala žánr a zkoumaný film jsem žánrově zařadila. Pro potřeby analýzy jsem shlédla snímek *Já, Olga Hepnarová* a nejvíce jsem se zaměřila na fabuli a syžet tohoto filmového příběhu. Případ Olgy Hepnarové je vyprávěn chronologicky, od jejího dětství a dospívání, přes vykonání zločinu a následné soudní líčení až po její popravu.

Režisérům Kazdovi a Weinrebovi se podařilo natočit opravdu autentický film, ve kterém se nedopustili žádných zásadních nepravd či fabulací. Jedním krokem v rozporu s realitou bylo přidání jedné postavy, která ale ve filmu nehraje zásadní roli, nicméně dokresluje celkový pohled na Olgu Hepnarovou. Pozitivně snímek hodnotili také kritici v následných recenzích. Těmi jsem se podrobně zabývala v závěru práce, protože mě zajímalo jak vybrané deníky a odborné filmové magazíny tento film hodnotili. Recenzenti nejvíce oceňovali herecký výkon polské herečky Michaliny Olszańské, která si zahrála Olgu Hepnarovou. Její herecký minimalismus, emoční chladnost a dokonalé ztvárnění psychicky nemocné dívky, bylo podle kritiků hlavní předností celého filmu. Vyzdvihována byla také kamera Adama Sikory, který propůjčil snímku podobu filmu noir, a to především díky černobílému ztvárnění. Nelze říct, že by kritici filmu něco vysloveně vyčítali, ale často

upozorňovali na možná až zbytečné množství explicitních sexuálních scén, či poněkud nudný závěr filmu.

Na jedné straně můžeme vnímat filmy o kriminálních, násilných a vražích jako neadekvátní, protože věnují pozornost činům, které v demokratické společnosti zapovídá zákon i morální principy. Setkala jsem se také s názory, že takové filmy opěvují činnost těchto lidí a dávají tak nesprávný příklad dětem i dospělým. Osobně tyto filmy nevnímám jako pokus o rehabilitaci zločinců nebo dokonce o ospravedlnění jejich činů, které jsou samozřejmě neodpustitelné. Tyto filmy jsou přirozenou reakcí na zájem lidí poodhalit tajemství, dozvědět se něco nového a možná také pochopit, co pachatele k jejich činům vedlo, včetně Olgy Hepnarové.

Filmy vycházející ze skutečných událostí se snaží najít odpověď nejen na to proč se tito lidé dopustili svých činů, ale také jestli se takovému jednání dalo zabránit. Mohla společnost udělat víc? Stala se chyba na straně lékařů, policistů, vyšetřovatelů? Po prostudování materiálů o Olze Hepnarové mohu říct, že jsem velmi nakloněna tomu, že její úmysly byly zjevné daleko dřív, než 10. července 1973 ve 13:45 hodin v ulici Obránců míru. Kriminální kauza Olgy Hepnarové se nesmazatelně zapsala nejen do historie české kriminalistiky, ale také do dějin Československa. Její čin má v dnešních dnech o to víc hořkou pachut', že teroristé stále častěji volí automobil, coby smrtelnou zbraň. Zpracování tohoto příběhu je tedy stále aktuální a každému z nás připomíná, abychom si více všímali lidí kolem nás.

Summary

The master thesis called „*Olga Hepnar's Case in Czech Film: From Reality and Newspaper News to Movie and Movie Reviews*“ deals with the case of Olga Hepnarová who deliberately drove the truck into a group of people at a tram stop in the Obranců míru street on Tuesday 10th of July. Three people died immediately another three died the same day in the hospital and two people died in the coming weeks. For her crime, Hepnarová was sentenced to death by hanging and was executed in March 1975.

This thesis consists of several parts. The first chapter focuses on Olga Hepnarova's life. From her childhood when she began to suffer from serious psychological problems, through her adolescence and hospitalization at the Children's Psychaitric Hospital in Opařany, through her employment as a bookbinder and her first jobs. The second chapter deals with her preparation for the crime and with committing this crime. In this chapter, I discuss two letters that Hepnarova sent to newspaper's newsrooms and in which she explains why she committed this crime. This is followed by a description of police interrogations, court proceedings, psychiatric examinations and the death sentence. In the next chapter, I mentioned similar criminal cases in Czechoslovakia and the Czech Republic and summarised the most interesting Czech movies and foreign movies that were filmed according to real events. The next chapter tried to reflect on how the Czech media – namely printed periodicals *Svobodné slovo*, *Práce* and *Rudé právo* – informed the public about this criminal case in analysed days from 10th to 17th July 1973. The determining factor was the accuracy of the information. The following part is about the movie *I, Olga Hepnarova* from directors Petr Kazda and Tomáš Weinreb. It summarizes the narative and its portrayal of reality. The last chapter deals with the reviews published after the movie's premiere in czech cinemas.

The aim of this master thesis was to summarize the results of reporting on the Olga Hepnarova's case. It also contains six appendices, first of them is the list of all articles about the case published in the Czech press, then in includes the list of cited movies and filmogfaphic information about the analysed movie and some pictures related to the case.

Použitá literatura

ARISTOTELÉS. *Poetika: řecko-česky*. Praha: OIKOYMENH, 2008. Knihovna antické tradice. ISBN 978-80-7298-131-1.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

BORDWELL, David a Kristin THOMPSON. *Umění filmu: úvod do studia formy a stylu*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011. ISBN 978-807-3312-176.

CARRIÈRE, Jean-Claude. *Vyprávět příběh*. Vyd. v ČR 2. Praha: Limonádový Joe, 2014. ISBN 978-80-905624-2-4

CÍLEK, Roman. Olga Hepnarová: zabíjela, protože neuměla žít. V Praze: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-338-6.

DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele [online]. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011 [cit. 2018-04-13]. ISBN 978-802-4619-668.

DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie sériových vrahů: 200 skutečných případů brutálních činů sériových vrahů současnosti*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-714.

FIELD, Syd. *Jak napsat dobrý scénář: základy scenáristiky*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 80-870-6765-7.

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E.: *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill, 1993.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-802-6209-829

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-717-8840-6.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.

NOVOTNÝ, David Jan. *Budování příběhu, aneb, Demiurgie versus dramaturgie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1306-2.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.

RYSOVÁ, Aneta. *Známé kriminální kauzy v českém filmu: od reality a novinových/televizních zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze*. Causa

Sametoví vrazi [online]. 2016 [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/163060>. Vedoucí práce D.J. Novotný.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

SCHERER, Helmut. Úvod do metody obsahové analýzy. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 29-50. ISBN 9788024619804.

SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-802-4619-804.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010, s. 63.

YIN, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. 5. vyd. Los Angeles: SAGE, 2014. 282 s. ISBN 978-1-4522-4256-9.

Periodika:

Cinepur: čtvrtletník dobrého filmu. Praha: Sdružení přátel Cinepuru, 2016, **22**(105). ISSN 1210-678x.

Film a doba: kritický čtvrtletník o filmu a době. Praha, 2016, **62**(2). ISSN 0015-1068.

Hospodářské noviny. Praha: Economia, 2016, **60**(58). ISSN 0862-9587.

Lidové noviny. Praha: MAFRA, 2016, **29**(71). ISSN 1213-1385.

Mladá fronta Dnes. Praha: MAFRA, 2016, **27**(67). ISSN 1210-1168.

Svobodné slovo: List Československé strany socialistické. Praha: Melantrich, 1973, **29**(162-168).

Práce: Deník Revolučního odborového hnutí. Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, **29**(162-168).

Rudé právo: Orgán ústředního výboru Komunistické strany Československa. Praha, 1973, **53**(163-168).

Články:

KABÁT, Marcel. Tragická samota divné holky. *Lidové noviny*. Praha: MAFRA, 2016, **29**(71), s. 13. ISSN 1213-1385.

KŘÍŽ, Michal. Umírněná nenávisť. *Film a doba: kritický čtvrtletník o filmu a době*. Praha, 2016, **62**(2), s. 78. ISSN 0015-1068.

MÍŠKOVÁ, Věra. Cenu České filmové kritiky vyhrál Rodinný film: Nejvíce ocenění dostal od filmových novinářů snímek Já, Olga Hepnarová. *Právo*. Praha, 2017, **27**(25), s. 14.

SPÁČILOVÁ, Mirka. Já, Olga Hepnarová. Osamělá lesba, až potom vražedkyně. *Mladá fronta Dnes*. Praha, 2016, 27(67), s. 10. ISSN 1210-1168.

STEJSKAL, Tomáš. Rozsudek vyneseno. *Hospodářské noviny*. Praha: Economia, 2016, 60(58), s. 16. ISSN 0862-9587.

PRÁŠIL, Janis. Deník, dokument, rekonstrukce. *Cinepur: čtvrtletník dobrého filmu*. Praha: Sdružení přátel Cinepuru, 2016, 22(105), s. 40. ISSN 1210-678x.

Filmy:

Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy [film]. Režie Zora CEJNKOVÁ, Eva KADLČÁKOVÁ, Pavel KŘEMEN. Česko, 2001, 57 minut.

Já, Olga Hepnarová [film]. Režie Petr KAZDA, Tomáš WEINREB. Česko, 2016, 105 minut.

Online články:

Hilsneriáda aneb proces na základě společenské poptávky. *Česká televize* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1041754-hilsneriada-aneb-proces-na-zaklade-spolecenske-poptavky>

Českého lva za nejlepší plakát získal Lukáš Veverka za film Já, Olga Hepnarová. *Design Portal* [online]. 27. 1. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.designportal.cz/ceskeho-lva-za-nejlepsi-plakat-ziskal-lukas-veverka-za-film-ja-olga-hepnarova/>

JEDLIČKA, Miloslav. Otec a syn popraveni 22. prosince 1962 v Praze v jeden den pro čtyřnásobnou vraždu a tři nedokonané vraždy ve fázi pokusu. *Kriminalistika EU* [online]. 27. 10. 2016 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/polak/polak.html>

Já, Olga Hepnarová. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí* [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/film/400761/ja-olga-hepnarova>

KASSAL, Tomáš. Tragický požár ústavu z „Requiem“ ovlivňuje Měděnec i po třiceti letech. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://usti.idnes.cz/vyroci-pozar-ustavu-v-medenci-1984-do7-/usti-zpravy.aspx?c=A141031_173019_usti-zpravy_alh

LOPOUR, Jaroslav. Já, Olga Hepnarová. *Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizi* [online]. 22. 3. 2016 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/ja-olga-hepnarova>

PAVLÍK, Ondřej. Jak Olga Hepnarová v pragovce objela svět. *Filmový přehled: webový portál Národního filmového archivu o české audiovizi* [online]. Praha, 26. 5. 2016 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/revue/detail/jak-olga-hepnarova-v-pragovce-objela-svet>

PRZECZEK, Petr. „Bestie v uniformě“ vyvraždila před 90 lety západočeskou samotu. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: https://vary.idnes.cz/nejvetsi-masova-vrazda-pred-90-lety-na-karlovarsku-fvr-/vary-zpravy.aspx?c=A160408_124157_vary-zpravy_ba

REVILÁKOVÁ, Nad'a. Kalendárium 19. týdne: psychiatr prof. Vladimír Vondráček. *Český Rozhlas* [online]. 6. května 2013 [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/kalendarium-19-tydne-psychiatr-prof-vladimir-vondracek--1208860

RŮŽIČKA, Jiří. Případ masakru v restauraci v Uherském Brodě policie odložila. *Novinky.cz* [online]. 24. srpna 2015 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/378528-pripad-masakru-v-restauraci-v-uherskem-brode-policie-odlozila.html>

Sedláček točí film o Janu Palachovi. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/456027-sedlacek-toci-film-o-janu-palachovi.html>

SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Taxi 121 se na skutečných vraždách taxikářů jen přiživuje. *IDNES.cz* [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/taxi-121-recenze-0ps-/filmvideo.aspx?c=A160830_084928_filmvideo_ts

TŘEČEK, Čeněk a Jiří PÁNEK. Surový žárlivec před 50 lety ubil sekerkou sedm lidí a skočil do lomu. *IDNES.cz* [online]. 28. února 2017 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/josef-svoboda-sedm-vrazd-08s-/krimi.aspx?c=A170120_134544_krimi_cen

ZÁLESKÝ, Petr. Od poslední popravy uběhlo 25 let, na vraha Lulka místní stále pamatují. *IDNES.cz* [online]. 3. února 2014 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://hradec.idnes.cz/vladimir-lulek-trest-smrti-poprava-d6z-/hradec-zpravy.aspx?c=A140201_2029053_hradec-zpravy_kvi

Online zdroje:

Československá filmová databáze [online]. POMO Media Group, 2018 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/1536-pasti-pasti-pasticky/prehled/>

Česká televize [online]. 2018 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz>

Filmový přehled: Webový portál Národního filmového archivu o české audiovizí [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz>

Kinomaniak: Filmové tržby a návštěvnost kin v České republice [online]. [cit. 2018-04-22].

Psychopatie [online]. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <http://psychopatie.cz>

Seznam českých sériových vrahů. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_českých_sériových_vrahů

Slovník české literatury [online]. [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1671>

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-04-22].

Teze Diplomové práce

SCHVALENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Kotoučová Ditta	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"><tr><td colspan="2" style="text-align: center;">Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd</td></tr><tr><td>Došlo dne:</td><td style="text-align: center;">24-05-2017 -1-</td></tr><tr><td>Čj:</td><td style="text-align: center;">2291 Příloh:</td></tr><tr><td>Přiloženo:</td><td></td></tr></table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	24-05-2017 -1-	Čj:	2291 Příloh:	Přiloženo:	
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		24-05-2017 -1-							
Čj:		2291 Příloh:							
Přiloženo:									
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2016									
E-mail diplomantky/diplomanta: kotoucova.d@seznam.cz									
Studijní obor/forma studia: žurnalistika/prezenční									
Předpokládaný název práce v češtině: Kauza Olgy Hepnarové v českém filmu: od reality a novinových a televizních zpráv k filmovému zpracování, až po filmové recenze									
Předpokládaný název práce v angličtině: Olga Hepnar's Case in Czech Film: From Reality and Newspaper and TV News to Movie and Movie Reviews									
Předpokládaný termín dokončení: LS 2017/2018									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování: Olga Hepnarová se do československých dějin kriminalistiky zapsala svým hrůzným činem, ke kterému došlo 10. července 1973, kdy v Praze úmyslně najela nákladním automobilem na tramvajovou zastávku a usmrtila 8 lidí. Za svůj zločin byla odsouzena k trestu smrti, a stala se poslední ženou popravenou v Československu. Její případ otřásl veřejností, a vyvolal velký ohlas médií. O jejím příběhu byl posléze natočen dokument České televize a příběh byl zfilmován v roce 2016 pod názvem Já, Olga Hepnarová. Téma dosud nebylo v rámci bakalářské nebo diplomové práce na Univerzitě Karlově zpracováno. Knižně téma v několika knihách zpracoval Roman Čílek.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy: Cílem práce je analyzovat mediální ohlas ve třech vybraných denících a v Československé televizi na událost v následujícím týdnu po jejím uskutečnění. Dále budu analyzovat dokument České televize z roku 2001 a film Já, Olga Hepnarová z roku 2016. Obsahové analýze podrobím také tři recenze a tři kritiky, které vyšly v reakci na zmíněný film.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1. Úvod 2. Případ Olgy Hepnarové <ul style="list-style-type: none">- Popis události, při které Olga Hepnarová v roce 1973 v Praze úmyslně najela nákladním automobilem na tramvajovou zastávku a usmrtila 8 lidí.- Dopisy, které zaslala do redakcí Svobodného slova a Mladého světa. Život a psychologický profil pachatelky.- Obdobné případy v Československu 3. Mediální ohlas doby na událost <ul style="list-style-type: none">- Ohlas tří vybraných tištěných deníků a Československé televize na čin Olgy Hepnarové během jednoho týdne od události. Tedy od 10. července do 17. července 1973.- Analýza jednoho dílu televizního dokumentu České televize Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy věnovaného případu Olgy Hepnarové z roku 2001.									

4. Analýza filmu *Já, Olga Hepnarová* z roku 2016

- V této části se zaměřím na analýzu filmu. Věnovat se budu tomu, jakým způsobem byl film uchopen, jak byla adaptována skutečnost.
- Analýza dramatické výstavby děje a způsob vyprávění, analýza způsobu zobrazování a struktura filmu. Způsob, jakým je ve filmu budována postava.
- Představení autorů filmu Tomáše Weinreba a Petra Kazdy.

5. Mediální ohlas filmu *Já, Olga Hepnarová* skrze filmové recenze a kritiky

- filmové recenze, které vyšly ve třech vybraných českých denících a filmové kritiky ze třech českých specializovaných filmových magazínů.

6. Závěr

- Shrnutí zjištěných poznatků.

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

K analýze dobového mediálního ohlasu využiji deníky Rudé právo, Svobodné slovo a Práce a dále zpravodajství Československé televize v období od 10. do 17. července 1973. K analýze filmových recenzí z roku 2016 využiji deníky Mladá Fronta Dnes, Lidové noviny a Hospodářské noviny. K analýze filmových kritik pak využiji magazíny Cinepur, Film a doba a Filmový přehled.

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Teoretická deskripce literatury a pramenů, analýza dramatické výstavby děje ve filmu, analýza způsobu zobrazování ve filmu. Obsahová analýza filmových recenzí

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

ARISTOTELÉS. *Poetika: řecko-česky*. Vyd. v Antické knihovně 1. (celkem 8.). Praha: Svoboda, 1996. Antická knihovna (Svoboda). ISBN 80-205-0295-5.

Aristotelés se v něm zabývá především problematikou tragédie a epiky, pojetím umění jako tvořivého zobrazování skutečnosti. Řeší zde teoretické otázky básnické i dramatické tvorby i obecnou problematiku umění.

FIELD, Syd. *Jak napsat dobrý scénář: základy scenáristiky*. V Praze: Rybka, 2007. ISBN 978-80-87067-65-9.

Kniha o psaní scénářů, která formuluje základní pravidla pro výstavbu scénáře - dramatickou stavbu, vytváření postavy, filmového obrazu či dynamiky filmové sekvence

KOKES, Radomír D. *Rozbor filmu*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2015. ISBN 978-80-210-7756-0.

Kniha pomáhá porozumět filmové výstavbě, posiluje každodenní diváckou zkušenost. Kniha učí klást analytické otázky, výklad obsahuje stovky konkrétních příkladů i řadu zevrubnějších rozborů známých i méně známých filmových děl.

MONACO, James. *Jak číst film: svět filmů, médií a multimédií: umění, technologie, jazyk, dějiny, teorie*. Praha: Albatros, 2004. Albatros Plus. ISBN 80-000-1410-6.

Kniha popisuje filmovou technologii, a dále jazyk, teorii a vývoj filmu. Kniha odkrývá také vztah filmu k ostatním druhům umění a prostředkům masové komunikace. Zachycuje i další elektronická média a multimediální prostředky a dále například kyberprostor či virtuální realita.

NOVOTNÝ, David Jan. *Budování příběhu, aneb, Demiurgie versus dramaturgie*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1306-2. Kniha o osvědčených vyprávěcích literárních postupech, základech dramaturgie, o divadelní a filmové dramaturgii.

Diplomové a disertační práce k tématu:

Téma dosud nebylo v rámci bakalářské nebo diplomové práce na Univerzitě Karlově zpracováno.

Bc. Simona Kubištová. *Etické aspekty trestu smrti*. Pardubice, 2012. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. Vedoucí práce Mgr. Miloslav Průkov, Ph.D.

Datum / Podpis studenta/ky

24.5.2017

David Kubiš

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu: konzultace

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Novotný David Jan

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

24.5.2017

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam článků k tématu vydaných v týdnu od 10.-17. července 1973 ve Svobodném slovu, Práci a Rudém právu (text)

Příloha č. 2: Seznam citovaných filmů (text)

Příloha č. 3: Základní filmografické údaje ke snímku *Já, Olga Hepnarová* (text)

Příloha č. 4: Plakát k filmu *Já, Olga Hepnarová* (obrázek)

Příloha č. 5: Záběry z filmu *Já, Olga Hepnarová* (obrázek)

Příloha č. 6: Fotografie k případu Olgy Hepnarové

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam článků k tématu vydaných v týdnu od 10. do 17. července 1973 ve *Svobodném slovu, Práci a Rudém právu* (text)

Rudé právo: Orgán ústředního výboru Komunistické strany Československa. Praha, 1973, **53**(163-168).

Ještě k tragické dopravní nehodě. *Rudé právo: Orgán ústředního výboru Komunistické strany Československa.* Praha, 1973, **53**(164), s. 2.

Tragické následky dopravní nehody. *Rudé právo: Orgán ústředního výboru Komunistické strany Československa.* Praha, 1973, **53**(163), s. 2.

Svobodné slovo: List Československé strany socialistické. Praha: Melantrich, 1973, **29**(162-168).

Auto na chodníku. *Svobodné slovo: List Československé strany socialistické.* Praha: Melantrich, 1973, **29**(163), s. 5.

Práce: Deník Revolučního odborového hnutí. Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, **29**(162-168).

Auto zmařilo šest životů. *Práce: Deník Revolučního odborového hnutí.* Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, **29**(163), s. 3.

Vyšetřování pokračuje. *Práce: Deník Revolučního odborového hnutí.* Praha: Vydavatelstvo Práce, tiskařské, nakladatelské a knihkupecké podniky ROH, 1973, **29**(164), s. 3.

Příloha č. 2: Seznam citovaných filmů (text)

Absolventský film (Petr Kazda, Česko, 2003)

Akta Pentagon: Skrytá válka (Steven Spielberg, USA, 2017)

Antero (Tomáš Weinreb, Česko, 2003)

Aplaus (Jaroslav Brabec, Česko, 2012)

Belle époque (Petr Kazda, Česko, 2009)

Bestie Karla (Joel Bender, USA, 2006)

Bolero (František Antonín Brabec, Česko, 2004)

Bostonský případ (Richard Fleischer, USA, 1968)

Burza předsudků (Ivo Bystřičan, Česko, 2005)

Cesta, Milota, Dolejší (Lukáš Milota, Česko, 2011)

Dunkerk (Christopher Nolan, Velká Británie, 2017)

Gangster Ka (Jan Páchl, Česko, 2015)

Generační figurka (Doubravka Radonjić, Česko, 2006)

Hodně žen (Tomáš Weinreb, Česko, 2008)

Hrdelní zločiny: Když vraždí ženy (Cejnková, Kadlčáková, Křemen, Česko, 2001)

Chyť mě, když to dokážeš (Steven Spielberg, USA/Kanada, 2002)

Invalidní invalidovna (Lukáš Milota, Česko, 2005)

Jan 007 (Petr Kazda, Česko, 2007)

Jan Palach (Robert Sedláček, Česko, 2018)

Já Olga Hepnarová (Petr Kazda, Tomáš Weinreb, 2016)

Jedeni říkali (Tomáš Weinreb, Česko, 2007)

Kajínek (Petr Ják, Česko, 2010)

Kapitán Phillips (Paul Greengrass, USA, 2013)

Kód Enigmy (Tom Hooper, Velká Británie/USA, 2014)

Králova řeč (Morten Tyldum, Velká Británie, 2014)

Legenda o Mulan (Barry Cook, Tony Bancroft, USA, 1998)

Let číslo 93 (Paul Greengrass, USA, 2006)

Maximální nosnost (Edita Kainrathová, Česko, 2009)

Medvěd (Tomáš Weinreb, Česko, 2009)

Miliardu let před koncem světa (Tomáš Weinreb, Česko, 2008)

Nic není relativní (Tomáš Weinreb, Česko, 2009)

Od višně do višně (Jana Boršková, Česko, 2010)

Osudové okamžiky: Holešovice 1973 (Ján Novák, Česko, 2003)

Pasti, pasti, pastičky (Věra Chytilová, Česko, 1998)

Play off (Petr Kazda, Tomáš Weinreb, Česko, 2012)

Příběh kmotra (Petr Nikolaev, Česko, 2013)

Requiem pro panenku (Filip Renč, Česko, 1991)

Smrt stopařek (Jindřich Polák, Československo, 1979)

Spotlight (Tom McCarthy, USA, 2015)

Taxi 121 (Dan Pánek, Česko, 2016)

Tady hlídám já (Juraj Šajmovič Jr., Česko, 2009)

Toman (Ondřej Trojan, Česko, 2018)

Všechno je sračka (Tomáš Weinreb, Česko, 2009)

Všichni prezidentovi muži (Alan J. Pakula, USA, 1976)

Zatmění (Tomáš Weinreb, Česko, 2006)

Zločin v Polné (Viktor Polesný, Česko, 2016)

Zodiak (David Fincher, USA, 2007)

Zrůda (Patty Jenkins, USA/Německo, 2003)

Příloha č. 3: Základní filmografické údaje ke snímku *Já, Olga Hepnarová* (text)

Název: Já, Olga Hepnarová (anglický název: I, Olga Hepnar)

Délka: 105 minut

Žánr: psychologický, životopisný

Země původu: Česká republika, Slovensko, Polsko, Francie

Premiéra: 24. 3. 2016

Režie: Petr Kazda, Tomáš Weinreb

Scénář: Petr Kazda, Tomáš Weinreb

Námět: Roman Cílek

Pomocná režie: Aleksandra Cywkaová, Kamila Kušová, Milan Poboček, Renata Jaukerová (skript), Lucie Zemínová (skript)

Dramaturgie: Rudolf Adler, Tomáš Hudec

Kamera: Adam Sikora

Druhá kamera: Rafał Paradowski (švenkr), Olaf Malinowski (švenkr), Tomasz Woźniczka (švenkr)

Asistent kamery: Wiktor Nitkiewicz (ostřič), Magdalena Symonowiczová (ostřič), Piotr Sygizman, Krzysztof Szubartowski

Střih: Vojtěch Frič

Zvuk: Richard Müller, Petr Kapeller, Miroslav Masica (mix)

Architekt: Alexandr Kozák

Kostýmy: Zuzana Mazačová, Petra Krčmářová, Mariola Stojanowska

Návrhy kostýmů: Aneta Grňáková

Vizuální efekty: Lukáš Veverka, Petr Herold, Spoon, Martin Petro (supervizor; Spoon), Matouš Heger (producent; Spoon), Michaela Syrová (produkce; Spoon), Roman Čech (3D supervizor)

Zvláštní efekty: Branislav Petráš, Vladimír Nemčok, Marián Stehlík

Postprodukce: Spoon (obraz), Studio Bystrouška (zvuk) Producent: Vojtěch Frič (love.FRAME), Petr Kazda (Black Balance), Tomáš Weinreb (Black Balance), Marcin Kurek (Media Brigade), Sylwester Banaszekiewicz (Media Brigade), Marián Urban (ALEF Film & Media)

Vedoucí produkce: Kamila Hlochová, Grzegorz Turzański, Jakub Špiroch, Martina Urbanová

Hrají: Michalina Olszańska (Olga Hepnarová), Martin Pechlát (Miroslav David), Klára Melišková (Olžina matka), Marika Šoposká (Jitka), Juraj Nvota, Martin Finger, Marta Mazureková, Ondřej Malý, Petra Nesvačilová, Gabriela Míčová, Roman Zach a další.

Příloha č. 4: Plakát k filmu *Já, Olga Hepnarová* (obrázek)

Obrázek 1: Plakát k filmu *Já, Olga Hepnarová*, za který Lukáš Veverka získal ocenění Český lev.

Zdroj obrázku: Českého lva za nejlepší plakát získal Lukáš Veverka za film *Já, Olga Hepnarová*. *Design Portal* [online]. 27. 1. 2017 [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: <https://www.designportal.cz/ceskeho-lva-za-nejlepsi-plakat-ziskal-lukas-veverka-za-film-ja-olga-hepnarova/>

Příloha č. 5: Záběry z filmu *Já, Olga Hepnarová* (obrázek)

Obrázek 2: Klára Melíšková (Olžina matka, Anna Hepnarová) a Michalina Olszańska (Olga Hepnarová) ve filmu *Já, Olga Hepnarová*.

Obrázek 3: Michalina Olszańska (Olga Hepnarová) a Marika Šoposká (Jitka) ve filmu *Já, Olga Hepnarová*.

Obrázek 4: Michalina Olszańska (Olga Hepnarová) ve filmu *Já, Olga Hepnarová*.

Obrázek 5: Záběr z filmu *Já, Olga Hepnarová*.

Zdroj fotografií: *Já, Olga Hepnarová* [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10445573363-ja-olga-hepnarova/>

Příloha č. 6: Fotografie k případu Olgy Hepnarové (obrázek)

Obrázek 6: Policejní fotografie Olgy Hepnarové.

Obrázek 7: Nákladní automobil Praga RN, kterým Hepnarová zločin vykonala.

Obrázek 8: Místo činu v ulici Obránců míru krátce po nehodě.

Obrázek 9: Detail nákladního automobilu Praga RN.

Zdroj fotografií: Smutné výročí. Čtyřicet let od největší české vraždy. *Týden.cz* [online]. [cit. 2018-04-27]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/fotogalerie/smutne-vyroci-ctyricet-let-od-nejvetsi-ceske-vrazdy_6420/